

The Project Gutenberg eBook of Magyar élet: Elbeszélések

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Magyar élet: Elbeszélések

Author: István Bársony

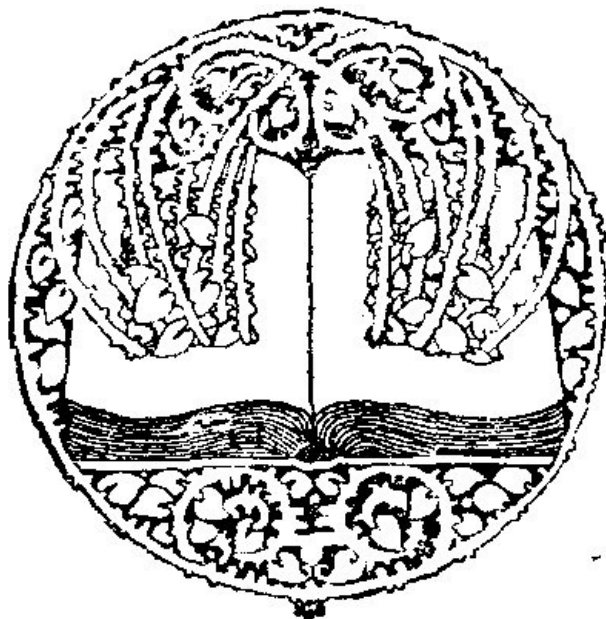
Release date: December 19, 2008 [eBook #27565]

Most recently updated: January 4, 2021

Language: Hungarian

Credits: Produced by Tamás Róth, Hardi Attila János and the Online Distributed Proofreading Team. With special thanks to the library of Pécs, especially to the director, József Kereszturi for the help in selecting and borrowing the books.

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAGYAR ÉLET:
ELBESZÉLÉSEK ***

BÁRSONY ISTVÁN

MAGYAR ÉLET

ELBESZÉLÉSEK

PALLAS KIADÁSA

Pallas részvénytársaság nyomdája Budapesten.

Tartalomjegyzék

1. A nagyasszony házását
2. Lepkék a rózsa körül
3. Lecke
4. Tavaszi este
5. Játék a tüzzel
6. Övék a világ
7. Vacsoraközben
8. Egymás özvegyei
9. Vége a játéknak
10. Szép asszony esete
11. A grófné
12. Lángoló kézcsókok
13. Veszedelem az erdőn
14. A szerelem hangjai
15. Egy kis fenestrálás
16. Zulejka
17. Oda a millió
18. Párbaj fegyver nélkül
19. Bogáti babonája
20. Gyuri bácsi
21. A másik miatt
22. Izgalom a tanyán

A NAGYASSZONY HÁZASÍT

Délután négy és öt óra közt lehetett az idő s a nagyasszonyék zöldszalus házát körülfogó magas elevensövény előtt, kívül az utcán, egy kis diák járkált le és fel, miközben másnapi latin leckéjét ugyancsak hangosan tanulgatta.

A városkának ezen a pontján, az úgynevezett „úri részen”, kevés embert lehetett látni ezidőtájt, minthogy kissé félreesett a forgalmas piactértől, ahol az üzletek egymás hátán voltak. Az az egy pár egyszerű polgárember, aki véletlenül erre vetődött, lelki épüléssel hallgathatta, mennyire erőlködik a derék kis nebuló, hogy ropogós feladatát bevágja. Belebújt a könyvébe és szorgalmasan ismételte folyvást:

„Trans apud adversus quarto junguntur et ante,

Pone per adversum juxta prope versus et infra”...

Ezt a diák-hexametert úgy pattogtatta, hogy a szeme is dülledt belé, és mintha szidna vele valakit, mindegyre hangosabban kiabálta:

„Trans apud adversus”... satöbbi.

Egyszer azután, amikor a közelségben éppen senki sem volt, könnyed és sietős lépések morzsolták odabent, a sövényen túl levő virágos kertben a porondot; halk ruhasuhogás hallatszott s a licium közé épített kis ajtó egy pillanatra kinyílt.

Csak egy pillanatra; de a fülelő diák rögtön ott termett s szétnyitott könyve

alól előrántott valamit, amit eddigelé a könyv táblája alatt rejtegetett. Hamar odaadta a kis ajtón kinéző valakinek, aki vérpiros arccal és mohó kézzel kapott utána. Azután az ajtó becsapódott; a diákocska pedig, „re bene gesta”, jól végzett dolga kellemes tudatában most már visszafelé sétált, haza, a szomszédos inspektori kúriára, és gépies makacssággal, de már nem olyan hangosan magolta:

„Trans apud adversus quarto junguntur et ante”...

Aki a kis bokkrétát olyan sebtében átvette volt, ezalatt már a virágos kert lugasába osont és ott, riadozva, szívdobogva, meg-megrezzenve bontogatta szét a piros és fehér szegfűk szorosan egymáshoz simuló, együvé kötött bóbitáit, miközben félénken tekintgélt ki, hogy meg ne lephessék. Madonna-arcú leánya volt a kis titkolódzó, a haja olyan mint a sárga selyem, a szeme kékebb a vízparti nefelejcsnél, az arccsókája üdébb még az almavirágnál is és most éppen majdhogy ki nem csattant a benső izgulástól. A virágszálakat szétszedő ujjacsákak csakhamar találtak a szegfűbóbiták alatt valamit; egy öszsesodorított papírososzlopocskát, amely köré az egész öklömnyi bokkrétát kötötték volt. A kis leány eleinte úgy fogta a papírost, mintha nagyon meleg lett volna; de aztán felülkerekedett a kíváncsisága, s félszemével folyvást a lugasba vezető ösvényt lesve, kibontotta a titkos levelet és elkezdte olvasni.

Biz az, mi türes tagadás, szerelmes levélke volt a javából; tele mindazzal a zűrzavaros bolondsággal, amiből a szerelmes levelek általában megszületni szoktak. Mintha aki írta, gondolkodni sem igen birt volna a nagy szívdobogástól, ami arra kényszerítette, hogy meg-megálljon írásközben és forró fejét a tenyerébe hajtsa, úgy tünődjék; szerelmes látással képzelődjék; aztán újra kezdje, folytassa az írást, még zavarosabban, még szerelmesebben. Csuda, hogy a papíros meg nem gyulad az ilyen lelki lobogástól. A levél csattanója pedig ez volt: „Jolánka, lelkem, szívem, drágám, életem, mindenem, az Istenre kérem, jöjjön ki egy kicsit; megbolondulok, ha ma nem látom, mert holnap egy egész hétre kiküld a princi a gazdaságba; azalatt megőszülök; száz esztendőig szenvedek végig maga nélkül. Jöjjön! várom a kerti kútnál; tudja? ha nem jön, belevetem magamat s ott halok meg!”...

Nem is volt aláírva. Hisz' ilyet csak egyetlen egy ember írhatott nemes Nánay Zsuzsanna nagyasszony egyetlen leányának, de az az egy is példásan megkeserülné a merészségét, ha a nagyasszonynak tudomására jutna az eféle.

A szende kis leány remegő kézzel tépte szét ezer darabra a hebehurgya írást, és hamar lehajolt a lugast át meg átfonó vadszőlő tövéhez; ott gyöngéd és rózsás körmeivel mélyedést vajt a puha földbe, valóságos kis siringót, amelybe a levélmaradványokat betemette. Ha ott az ember jól körülnézett volna, sok ilyen liliputi sirhantot vehetett volna észre. Valamennyi alatt egy-egy meghalt levélke porladt.

A kisasszonyka csak akkor nyugodott meg, amikor már kint volt a lugasból. Munkakosarával a karján elindult; megkerülte a házat s arra tartott, ahol a virágos kertből először a veteményesbe, aztán leghátul a gyümölcsösbe lehetett eljutni.

Nem mindén apró ravaszkodás nélkül bolyongott egy kicsit a veteményesben, hogy éppoly látszatával a céltalanságnak, húzódjék onnan a gyümölcsös felé, ahol már javában érett a temérdek remek kajszibarack. Kicsattanó sárgapiros arcuk ezrével mosolygott a sok-sok barackfáról.

A kisasszonyka elgondolta, hogy most is szép látvány ez; de mégis mennyivel szebb volt, amikor ezek a fák kora tavasszal egyszerre virágoztak!... Amikor minden kis galyat végig befűjt rajtok a virághó: az alacsony törzsű fák jobban hasonlítottak akkor hólepte halomhoz, mint igazi fához. Alattok, a márciusi gyep közt, nyílt az aranysárga pitypáng, a búján nőző gyermeklánc, amelynek a pelyhét olyan szépen viszi-viszi a szél... Milyen gyönyörűség volt ezen a puha kerti szőnyegen álmodozni a, habfehér ernyők alatt, amelyek mindegyik virágának jutott méhudvarló. A nagy fehér bokkréták úgy eltakarták az eget az alattok ébren álmodó szem elől, mintha visszatért volna a gályáakra a tél zuzmarája, hogy a legbúbajosabb csipkefüggönygel ékesítse a végetlen kékséget odafent. Ahol a függöny közt szeszélyes rés támadt, ott lekukuskált a felséges fényes Nap!...

Talán ez az emlékezés csalogatta erre a kis leányt;—annyi bizonyos, hogy közelebb-közelebb húzódott a fák közt a szomszédkert sövényéhez, amelynek tüskés zordonságát a mellette felburjánzó vadnövényszeten kívül sűrű bodzabokrok zöldje is enyhítette.

Túl a sövényen, ahol a bodzabokrok talán legjobban védték a nagyasszony kertjét minden betolakodás ellen: egy emberfej látszott a zöld lombok fölött. Egy fiatal férfifej, amely már régóta sóváran küldözte szét szemének lángoló üzeneteit a barackfák közé. Amikor a leánya már a szélső fák érett

gyümölcsseit nézegette, megszólalt a mohón kandikáló fej:—Jolánka! Itt vagyok!

A Madonnácska összerezzen. Anélkül, hogy oda mert volna tekinteni, átsusogott:—Géza, legyen esze!—már megint felmászott annak a rozoga kútnak a kávájára! hányszor megtiltottam.

—De angyalom, mikor ez az egyetlen mód, hogy lássam! Ne féltsen engem; jó tornász vagyok én; a vedret leeresztettem s a kútostorba fogódzom;—de ha olyat mond, amitől megfájul a szívem—akkor...

—Hallgasson!—ne ijesztgessen engem; még hallani sem akarom az örültségeit, érti?... Mit akart mondani? Sietek; vendégek vannak nálunk; nagy oszonna készül s csak úgy lopva szöktem ki: anyuska azt hiszi, a fagylaltgéppel foglalatostokodom a kamarában.

—Hogy mit mondanék, édes menyországom? Megint valami újat; azt, hogy szeretem, szeretem a megőrlésig...

A leányka sóhajtott.

—Ez már nem is olyan új; de énnekem annál inkább van ám ujságom a maga számára; férjhez akarnak adni...

Odaát az egész kútalkotmány elkezdett zörögni, csattogni; a legény ijedtében megrázta a kútostort s olyat rántott rajta, hogy a kútgém kattogó-nyiszorgó hanggal ingott le s fel.

—Jézus Mária, mit csinál?—kiáltotta rémülten a nagyasszony egyetlen szemefénye.

—Most még semmi különöset,—hebegte a legény;—de ha meg nem vigasztal, akkor a mamája ablaka elé akasztom magamat a nagy akácfára, még az éjjel.

Jolánka majdhogy sírva nem fakadt ijedtében.

—Szégyelje magát! maga gyáva! hát itt volnék-e ha...

—Ha nem szeretne, ugy-e! Ó, Jolánkám, ha tudná, mi van énbennem maga iránt; mennyi verset érzek én a szívemben, hacsak rá gondolok is magára;—bizony Isten, higgye el—az a Petőfi bliktri!...

—Ne kiabáljon úgy; még a felső házba is elhallatszik. Maga nem tudja, milyen füle van az én anyuskámnak. Hanem most el kell válnunk;—tudja, a *bizottság* lesz nálunk.—Apa nevezte így el a néniket, akik mindenkit házasítanak és férjhez adnak. Majd fülelek egy kicsit; résen leszek; ne aggódjék, én csak látszatra vagyok ilyen törekeny és gyöngö; de ha megkötöm magamat s azt mondom: *nem!* akkor nemes Nánay Zsuzsanna is büszkén ösmerhet bennem az édes leányára. Jaj Istenem, jönnek! bizonyosan engem keresnek már;—pusztuljon, tünjék el...

A fej abban a nyomban eltűnt. Csak a sövény mellől lehetett valami mormoló búcsúzásfélét hallani; de a kis leány már nem figyelt oda; nem is felelhetett rá.

Bihari Géza úrfi, az inspektorátus első irnoka, éppen jókor bujt elő a bodzabokrok közül; mert a kis diák lelkenedezve kiabálta a nevét.—Apa hivatja, Géza bácsi!—ott van az irodában; azután, ha a dolgát végezte, megcsinálja ám nekem a cinkefogót, ugy-e?

Úgy néztek össze, mint két bűntárs, aki érti egymást. Az írnok egy cigarettát nyomott a diák kezébe:—fogja Janika; hanem meg ne lássák!...

*

A nagyasszonyoknál ezalatt csakugyan szépen összegyülekezett az érdekes társaság, amelyet Jolánka említett. Ott voltak a legfinomabb hölgyek, akik hetenkint felváltva látták egymást szívesen oszonnára és minden legújabb pletykára. A nagyasszony volt közöttük a vezér. Kissé szikár, középkorú nő volt; a hangja érdes és éles; alkalmas rá, hogy a többiét elnyomja. Véleménye kijelentésszerűen hangzott, s amikor így szólott: „már bocsáss meg édesem”, abban körülbelül ez volt: „hallgass lelkem; azt én jobban tudom.”

Ő hozta össze az emlegetett „bizottságot”, amelyet azután a maga képére alakított és gyúrt. Ebben nemcsak nagy ösmeretsége és rengeteg összeköttetése, hanem az is segítette, hogy olyan oszonnákat hét vármegyében senki sem adott, mint ő.

Különös tehetsége és szenvedélye volt rá, hogy a szerinte egymásnak való párokat összeboronálja. A leányos mamák istenítették emiatt s mindegyik boldog volt, ha felcseperedő virágszálát bemutathatta Zsuzsanna néninek.

A nagy ozsonnákra szóló meghívást mindenki egyszerűen elsőrendű kitüntetésnek tekintette, akit a szerencséje hozzájuttatott. No, de méltán is. El sem lehetett volna képzelni valami asszonyoknak valóbb gyönyörűséget, mint nemes Nánay Zsuzsánna verandáját azzal a remekül terített asztallal. A bivalytejes kávénak olyan hatása volt a hölgyekre, mint a férfiakra egy pohár tokaji aszúnak. A nénikék szinte becsíptek tőle; hisz' jobbára abban a korban valának már, amikor a jó kávé mindent pótol, de a kávé sem pótolhatja.

Hát még azok a csuda sütemények, legfrissebb tejszinhabbal; aztán a még csudább befőttek!... Azok a smaragdszínű ringlották; azok az egyetlen ráncot sem vető felséges barackok; az őszinek a színe mint a halvány leányarcé; a kajszije meg akár a legsárgább kantálpé. A som sötét rózsaszínű; a cseresznye mint egy-egy csattanó csók, (még az íze is olyan); a meggy csak éppen annyira savanyós, hogy utána még jobban essék megint az édes. A dinnyék! ó! micsoda nemzetiszínű szeletkék! Olyan szirupban, hogy az ember összecsucsoríthatja tőle a száját. S a zöld dió; mint valami mennyei szarvasgomba! Remek, hosszukás körték, egészben, hófehéren; málna és szeder, piros és fekete nagy gránátgyöngyökként itt is, ott is, elhintve a szivárvány színeivel ékeskedő befőtt-eldorádóban. És parfait! és fagyalt!... Se szíve se lelke nem lett volna annak, aki itt érzéketlen marad és mindenre el nem lágyul, amit a nagyasszony akar, tervez.

Bandi bácsi, a nagyasszony édes ura, ilyen esetekben csak kívül maradt a társaságon, amelybe a felesége úgy sem lett volna hajlandó férfit bevenni.

Kint pipázgatott a kertben, vagy a folyosón és félfüllel hallott néha egyet-mást, amit a „bizottság” nagy zajjal tárgyalt és elhatározott. Maga is sokat hitt abból, hogy a feleségében művészetté finomodott a házasság és férjhezadás nagyszerű tehetsége. Már csak azt figyelte, hogy az erélyes hölgy kit ki mellé ültet az alkalmi ebédeken, vagy vacsorákon; és hogy ha esett az eső, melyik fiatalembert rendelte ki a társaságból ennek vagy annak a kisasszonykának a lovagjaképen, esernyővel. A második négyest rendszeren ő szervezte és arra csak az ő tudtával lehetett „angazsálni.” Előrelátó esztől senki sem szabadult; valamely kedves „gondolata” érdekében házibálokat adott és ünnepélyeket rendezett. Bandi bácsinak nem volt az ilyesmikbe más beleszólása, mint hogy fizethette a számlákat és olyankor,—Isten neki,—a fejét is csóválhatta, némán. Zsuzsánna nagyasszony erre kegyesen szemet húnyt. Ha új terve támadt, haladék nélkül a megvalósításához fogott.

A leánynak dicsérte a legényt, a legénynek magasztalta a leányt, s úgy tudta forgatni a dolgot, hogy amikor az istenadták már minden szavára ráhagyták, hogy úgy van. ahogy Zsuzsánna néni mondja: akkor egyszerre ráfogta, hogy tulajdonképpen mindent azok mondtak s ő csak a visszhangjok volt. Vitte azután a hírt sietve. Halljátok-e, asszonyok, a Kertészék Linkája csakúgy pirul, ha a Péry Balázs nevét kiejtik előtte; az a Balázs gyerek meg nyíltan megvallja, hogy agyonlövi magát, ha neki nem adják Linkát.

Az ilyen beszéd úgy elterjedt huszonnégy óra alatt, hogy az öreg Kertész Muki meghatva sietett Péry Balázshoz:—No de kedves öcsém, micsoda dolog már ez? hogy beszélhettél olyan bolondokat? legyen eszed és—*merszed!* (ezt a szót megnyomta), csak bátran, nyilatkozzál; ha már annyira vagytok, én nem töröm meg a szíveteket: semmi jónak sem vagyok én elrontója.

Péry Balázs azután maga sem tudta, hogy s mint, csak arra eszmélt, hogy visszavonhatatlanul vőlegény és aki a kezét hálaadó csókra tartja eléje, az nemes Nánay Zsuzsánna nagyasszony.

Míntehogy pedig a siker mindent szentesít, és végül minden új fejkötő tulajdonképpen az egész emberiségnek is diadala: tehát a nagyasszony dózsólt a tisztességben és a respektáltatásban, mint az efféle sikerek fő sztratégája.

Amikor az inspektor úr a szomszédból átjött estefelé az ő kedves életpárjáért, aki szintén legmeghittebb tagja volt a „bizottság”-nak, Bandi bácsi ezzel fogadta:—Ha jól sejttem, a maga unokaöccsét, azt az irnokot is házassítják már ezek odabent; többször kicsendült a Bihari név, pedig nem is valami nagyon hallgatództam.

*

Ez után a hölgy-ülés után egy teljes hétig mély csend volt a környéken; a rendes bizottsági uzsonnával most más valaki volt soros; az első írnok pedig kint sóhajtozott a berki gazdaságban, amelyből elhalálozott az öreg kasznár s így sürgősen kellett helyettesíteni.

A szegény fiúnak sem éjjele sem nappala nem volt, nyugtalan aggodalmától, hogy hátha mégis hiába minden s a szerelmesét mindörökre elragadja, tőle a szülői zsarnokság. Nappal a vonuló felhőket nézegette; velök üzent haza, a kis virágos kert tájékára; éjjel a holdvilágot kísérte merengő lelkével és ha az esti

lepkék lágy röptét megsejtette: felriadt tőle, hogy a következő percben megint képzelődve lesse a szellőt, amely tétován kóborolt a pusztán és a Jolánka nevét sugdosta a fülébe.

Éppen ideje volt, hogy elkövetkezzék a szombat, amikor személyes jelentéstételre kellett bevonulnia a principális-nagybácsi elé.

Az inspektor elcsudálkozva bámult rá, amikor meglátta:—Hallod-e, te fiú, megsoványodtál ám odakint;—olyan halvány vagy, mintha hideglelés volnál, mi bajod?

Az irnok lesütötte a szemét.

—Rosszul főznek a pusztán,—mormolta zavartan.

—Nekem, különben semmi bajom sincsen.

—Nohát ne is legyen, mert nem tudom, mit szól majd hozzád a menyasszonyod;—Zsuzsánna néninek, úgy hallom, veled is terve van már.

—Jézus Mária!—tört ki a szegény fiatalemberből a kétségbeesés, mert nem volt nehéz kitalálnia, hogy ez a terv aligha egyezik az ő reménységével.

—Ha nem tudsz róla, akkor ezután is hallgass;—én semmit sem szóltam,—mondta az inspektor kissé megszeppenve.—Engem bele ne keverj valami pletykába.

Azzal rátért a hivataloskodásra, amelylyel mihamarabb végzett. Hogy az öccse ne faggathassa, egy-kettőre kint is volt azután az irodából. Bihari pedig kétségbeesve ült neki a levélírásnak és nem telt bele negyed óra, a diák már ott kiabálta torkaszakadtából a liciumsövény mellett:

„Trans apud adversus quarto junguntur et ante”...

De már akár azért, mert a kis Madonna éppen most nem mozdulhatott ki észrevétlenül; akár mert még nem volt itt a hexameter-büflázás rendes ideje és így nem gondolt rá odabent senki sem: a szegény fiucska sokáig hiába erőlködött. Már a toroka is kiszáradt a folytonos „skandalástól”, ahogy agyon meg agyongyötört klasszikus tudományát mind türelmetlenebbül hirdette. Minden újabb recitálásában jobban benne volt, hogy: „hallod-e te odabent, gyere már ki, mert mindjárt úgy elhajítom ezt a bokkrétát, hogy jobban sem kell”.

Ezer szerencsére a legváltóságosabb pillanatban, amikor végkép feltette volt magában, hogy egyszernél többször már nem kiabál, mégis csak hallatszottak azok a bizonyos siető lépések. Amint a kis ajtó nyílt, a diák sem volt rest, jól, odacélozott a laptávé gyűrt bokkrétával és—puff! meghajította vele—*nemes Nánay Zsuzsánát*, aki vaktában kapta el a különös adjon Istent.

Sóbálványnyá meredten néztek egymásra egy pár pillanattig; végre is Zsuzsánna néninek jött meg előbb a szava.

—Mit csinálsz itt, te gyerek? Mit ordítasz úgy éppen mi előttünk? Hát ez a bokkréta mit jelent?

A bokkréta emlegetése magához térítette a diákot. Iszen éppen a bokkréta itt a baj,—a többi mind mellékes.—Mintha láthatatlan kéz pördített volna rajta egyet, olyat lódult. Azután minden válasz nélkül elkezdett futni hazafelé, ahogy csak bírt.

Ha eddig semmi különösre sem gondolt volna is a nagyasszony: most már nagyon furcsálta az esetet és ösztönszerűleg kezdte vizsgálgatni a szegfűcsomót. A sok tépászástól bizony bomladozott már az és kilátszott belőle a közéje rejtett levél csücske. Zsuzsánna néni úgy csapott le arra vékony hosszú ujjával, mint a verébre a karvaly.

Amikor a kúsza levelet olvasni kezdte, nyomban színt változtatott és háromszor is megdörzsölte a szemét, hogy vajjon jól lát-e.—Az istentelen macskakaparással sehogysem bírt eléggé hamar elkészülni, pedig a türelme végképen fogytán volt már. Egyet gondolt, földhöz csapta a bokkrétát és azon módon, haragos hevületében, átrohant az inspektorékhöz, nem is sejtve, hogy mindezt kétségbeesve figyelte Jolánka az egyik zsalu mögül.

—Jó napot, szomszéd uram! Szervusz Juci!—förmedt a meglepett házaspárra, amikor megpillantotta az egész familiát a nagy eperfa alatt, ahol gyékényzsöllyék kínáltak kényelmes pihenést.

—Mit szólnak ehhez? Olvassa csak, szomszéd!—és mialatt a levelet mérges mozdulattal nyújtotta oda az inspektornak, panaszt tett Janikára az édesanyja előtt:—no iszen Juci, te is szépen neveled a gyereket!

De még mielőtt a barátnéja felelhetett volna, megint az inspektornak szegezte

haragja dárdáját—Mit szól ehhez szomszéd? Kiírta ezt? Mi ez?!—kérdezte zuhatagos indulattal.

Az inspektor igen nyugodtan mondta:—Isten hozta, édes nagyasszonyom; tessék leülni nálunk, hogy az álmunkat el ne vigye; ha megengedi, visszajáról felelek a kérdéseire, mert így könnyebb nekem. Biz ez, (itt a levélre mutatott), úgy látom, szerelmes levél; ha a szemem nem csal, akkor az én szeleburdi unokaöcsém írta; hogy pedig mit szólok hozzá? Azt, kedves nagyasszonyom, hogy fene jó ízlése van a kölyöknek; az ő helyén magam sem igen cselekedném máskép.

Nemes Nánay Zsuzsánna nagy lélekzetet vett, amiből sejteni lehetett, hogy egy szusszal hosszabb válaszra készül; de az inspektor még nem fejezte be.—Tessék elhinni, mondta, nem is olyan rossz párti az a fiú; éppen most fogja kinevezni a gróf a berki gazdaságba rendes tisztnek; ő rá magára is néz egy pár hold jó fekete föld, ha a szülei behunyják a szemöket. Magam pedig elmondhatom róla, hogy mindenképen derék, becsületes fiú.—Gyere csak ide, te Géza te!—kiáltotta az irnokra, aki a kert felé sunyított.

Amikor a legény az erélyes hívásra a társasághoz sietett, Zsuzsánna néni elkapta előle a kezét, hogy meg ne csókolja. De az inspektort ez sem zavarta.

—Hallod-e, mondta, kérd meg csak hamar a nagyasszonytól a Jolánka kezét; majd szólunk melletted egy pár jó szót mink is. Addig üsd a vasat, amíg meleg.

Ebben a percben futott át Jolánka lelkendezve; már nem bírta a félelmével otthon egymagában. Amikor így látta együtt a társaságot, se szó, se beszéd, oda állt Géza mellé s bátran nézett az anyja szeme közé.—Vagy ő hozzá megyek édesanyám, vagy senkihez sem!—mondta elszántan.

Az inspektorné szelid mosolylyal simogatta meg a nagyasszonyt.—Ne haragudjál Zsuzsikám lelkem, de ez egyszer a *bizottság* a hátad mögött döntött és ezt így határozta el.

—Vagy úúgy?!—fujta ki magából Zsuzsánna néni az elképedt csudálkozást;—akkor mit szólhatok én még? Ha csak arra nem kérek szépen, hogy a lakodalomra engem is hívjatok meg... Hanem az általános örvendezés közt sem bírta megállni, hogy amikor a diák ott ugrabugrált körülötte, meg ne húzza a fülét.

LEPKÉK A RÓZSA KÖRÜL

A Ludas-csárda ott van valahol a Nagy-Hortobágy szélén, Ohat irányában, ahonnan Csege felé fut a végehosszatlan pusztai út. Ez a csárda is újítás már a legendás Hortobágy határán, amelynek százezer holdas síksága valamikor úgy nyújtódzott egyvégben, megszakítatlanul, mint a messziről jövő lágy sóhajtás. Az ilyen szabad pusztákon nincs is igazi szélcsend sohasem. Ha a zámi pusztán legeltető gulyás hajába beleturkál a délről szálló nyári fuvallat, úgy oson onnan tovább, nesztelenül, hogy meg sem áll a cserepesi, meg a kishortobágyi csárdáig; pedig azok már ott vannak jól túl a Nagy-Mátán, Szabolcs alatt.

A Nagy-Hortobágy szűztestének szeplőtelenisége ma már csak legenda. Állandó tanyák és épületek vannak a délibáb ez ősi hazájában, ahol valamikor csak a hortobágyi csárda volt az utas pihentetője. Onnan köröskörül mindenütt hallgató rónán kalandozik a szem. Ott terül a Ludas-rét, meg a Papere; tavasszal hullámos tenger mind a kettő, meleg nyáron meg száraz sivatag, amelyet az aszály halványsága fest fakóvá, amíg egy-egy jótévő zápor azon hamarjában új zsendülésre nem serkenti a nagy szárazsághoz szokott széki növényzetet.

A Ludas-csárda a Ludas-rét sarkában gubbaszkodik, az ohati földek fordulóján, ahonnan a pásztornép eltérhet tetszése szerint Egyeknek, vagy Csegének, ha a Hortobágyról jószágot hajt át ide, vagy amoda. A csárdás maga csak olyan félig ember; se eleven, se hótt; mindig beteg és bagós pipáján kívül se Istene, se testilelki egyéb öröme nincsen. Hanem a felesége! - az más.

Azt Szabolcs vármegye Nyírsége termetté ritkaság virágszálnak, s amikor az öreg csárdás ráakadt, akkor már - úgy hirlítették - a harmadik urától szakadt volt el, ahogy a pitypang bóbítája repül a szeszélyes szellő karján, amely az „asszonyhúség” utolsó állhatatlan díszét cseni-lopja.

Jómódú ember volt a csárdás, - emiatt „megtetszett” a menyecskének, aki éppen ilyen csöndes öregre vágyott, hogy annál bizonyosabb legyen a szabadsága. De Vitás Mátyás uram akkor még nem esett egészen a feje

lágýára; jól sejtette, honnan fúj a szél; azt eszelte ki, hogyha már igazi vadmadarat fog, olyan kalitkát szerez neki, amelyben az a kivágyó madár se túlságos rabságot ne szenvedjen, se nagy szabadságokkal vissza ne élhessen. Így lett csárdás a Ludason; - messzire minden állandó veszedelmétől az asszony megkísértetésének. Aki ott megfordult, az jött is, ment is, tovább. Még egy éjszakára sem lehetett ott meghálni, vendégszállás híján. Csak olyan útbaeső stáció volt a csárda; egy fujtatásra, egy etetésre-itatásra való.

Amikor beköltöztek, akkor még megjárta Vitás uram állapota, Akkor még eléggé „bírtta magát”. Egészsége, ereje elég volt a munkájához képest, ami nem állott sokból. Jobbára csak leste a vendéget, jön-e valamerről; - pipázott aközben és nézte az asszonyt, félszemmel; rá-rásandított s gyönyörködött benne, úgy, hogy az ne is vegye észre.

Az asszony volt a vén csárdás jobb keze mindenben, sőt néha a bal is, meg akár mind a két lába is. Mert fürge és ügyes volt, hamar tanult s olyan szívesen gyakorolta a vendégszeretetet, hogy már ezért is erre került az utas, ha tehetett; - pedig a legyeskedőnek, az ura előtt, tüntetően a kezére ütött: rátartott, - nem lehetett vele másképpen „tréfálni”, hacsak nem szép szóval.

Az ura dicsérgette:

—Jól van, Anica lelkem, rózsaszál vagy; tüskés, ahogy rózsához illik;—Így van jól!

Hanem arra még sem gondolt, hogy az ilyen ritka virágszál, éppen mert egymaga van, messze környékről idecsalogat minden csélcscsap lepkét; a hortobágyi pásztornép fiatalja pedig, a bojtárság, mind ilyen. Csikósnak-gulyásnak lóva is van; anélkül a nagy határtalanságon világgá mehetne a kísértetlátó jószág. De még a juhász is a régi módi szerint ütött nagyot a szamara fejére, ha nem sietett eléggé, amikor a Ludas-csárda felé irányodtak.

Vitás uram csak azt vette észre, hogy kezd az esti, sőt a késő esti vendég megakadni a csárdája szellős ivójában. Nem a rendes fuvarosnép közül került ki az ilyen, hanem úgy termelt itt lóháton, váratlanul, mint a hirtelen támadó fergeteg. Egyik-másik olyan habzó lovon rúgtatott a csárda elé, hogy a pejlovat is szürkének mutatta a róla szakadó tajték; a szürke meg szinte elfakult a párolgó izzadságnak miatta; fújt mindegyik s remegő horpasza csakúgy zihált; még álltában is egyre riadozott a nagy futás után. Hisz' messziről jött.

Hogy honnan, azzal a gazdája nem igen számolt be. Magával az öreg csárdással különben sem sokat álltak szóba. Valamennyi a csárdásné körül lebzsel. Eleinte csak úgy magában furcsálta a dolgot Vitás uram; de aztán rá morgott a tolakodóbbjára: - jóra való bojtárnak kint a pusztán ilyenkor a helye!

Hamar megértették vele, hogy az ő neve: „hallgass”. Az egyik, akit csak Sanyi néven ismert, - a gulyás, - azzal vágott vissza, hogy álmos kuvasznak pedig vackon a helye; - a másik, a csikós, az meg biztatta, hogyha kántálni van kedve, menjen kántornak Nádudvarra, különben megeshetik, hogy reggelre kigyulad a csárda, ha még arra sem jó, hogy egy ital bort kapjon benne a szomjas pásztorember. Ennek a homlokán széles hasítás volt; fokostól-e, bicskától-e, ki tudná. De látszott rajta, hogy nem olyanfajta, akinek hiába jár a szája.

A csárdás jobbnak látta, ha magába nyeli, amit gondolt. Kérdőn pislogott a menyecske, hogy az meg mit szól hozzá. Nem szólt az semmit sem. Néma volt, mint az apróhal a megdagadt Hortobágy-folyóban, amelynek csillanó siető vize keresztülfutott a nagy pusztán. Csak a szeme beszélt; de olyan titkos nyelven, ahogy a vándorfelhő beszélget egymással, amikor kergetődzik odafent s az alkonyati nap csókjától pirosan, hívogatja a társát ismeretlen gyönyörű tájak felé. amelyeket innen alólról bizony még sejteni sem lehet.

A menyecske hozta a porciókat, a hosszúnyakú üvegeket a szomjasoknak; - nevető szeme felelt az incselkedő bojtároknak.

—Mi az?—kérdezte néha a csárdás nyugtalanul.

—Ejnye, hát légy volt benne!—morgott a csikós és kiloccsantott egy hörpentésnyit az üvegből: rá is csapott az asztalra, hogy csakúgy csattogott. Mit kérdezi?

A menyecske úgy nézett a haragos legényre, hogy az attól mindjárt megjuhászodott s mentegette magát:—nem baj no, sok ott a légy, ahol sok a jószág.

—Sok ám a piaci légy,—dűnynyögte a csárdás, de nem merte hangosan mondani. Csak figyelte azután, - erre ugyan ráért,—hogy ácsorog az asszony estefelé a csárda előtt és elnéz a messzeségbe, ahol pedig nem igen volt

egyéb látnivaló, mint egy-egy kútgém. Arra sandított a csárdás is titokban. Még a tenyerét is a szeme elé tolta ellenzőnek, - hátha úgy jobban látna. Láthatta, hogy esteledik lassan a ragyogó síkságon, ahol az aranykődök olyan csudálatosan tudnak elbámulni, mihelyt a nap a nyugati ég felhőibe takarózik. Azok a felhők néha utána omlottak a fényes naptányérnak s olyankor megtisztult tőlök az ég alja. A Nagy-Hortobágy mintha ott folytatódott volna az égi mezőségen, csak hogy még sokkal üdébb zölden, mint idelent. Néha pedig elindultak a felhők alólról fölfelé és sötét palástot borítottak az útjokra, amelynek a végét, ki tudja, hol érik majd. Nagyon szép volt ezt nézni s a csárdás nézte volna is szívesen, ha nem az lett volna a vége, hogy egyszerre csak feltűnt a rónán egy sötét pont, amely felhőnek nagyon is kicsiny volt és nagyon idelent mozgott, errefelé; azután nőtt-nőtt, mindaddig, amíg csak lovasemberré nem vált. Olyankor a csárdásné befordult a küszöbről a kis tornácra, onnan az ivóba, mintha semmiről sem tudna. Az érkező vendéget Vitás uramnak kellett fogadni, köszönteni, beljebb tessékelni; ilyenkor a podagrája kiújult; a belső méregtől összehúzta a köszvény a derekát; ráfogta, hogy azért káromkodik.

Próbálta megszokni, de biz' nem bírta. Túrt, mert muszáj volt. Már azt is megfigyelte, mikor készül ünnep a csárda körül; pedig a kalendáriumi szentekkel nem sokat törődött. Az asszony tudniillik néha úgy kicsípte magát hétköznap is, hogy nem jó volt ránézni. Egy-két fordulóra úgy meg tudott szépülni, formásodni, hogy a csárdás csak a fejét csóválgatta rá, mint a nyaktekercs. Nem sok kellett az ilyen átvedléshez a menyecskének; egyszerre csak ott volt ingvállban, feszes szoknyácskában, a nyakán kaláriszal, a lábán cipellővel, a haját egy fogással felsodrította kontyba s tarka keszkenőt kötött rá hátul csokorba; elől meg kihúzgálta alóla a rakoncátlankodó dús fürtöket, végül belepillantott a tükörbe s mosolygott. A szegény bojtárlegény megszomjazhatott attól egyébre is, nemcsak a vinkóra.

Mindezek miatt folyvást rossz volt az álma Vitás Mátyás uramnak. Igaz, hogy öreg embernek kevés alvás is elég, de semmi alvás mégis sok a kevésből. Pedig ha vendég jött, akkor ezzel érte be rendesen. Ebbe végképen belerokkant; így lett belőle se eleven, se hótt. Olyan, aki már csak a bagós pipájában lelte örömét, s akinek minden harmadnap epeömlése volt.

Az ilyen fáradt, beteg emberrel ki törődnek? A bojtárok törődtek vele legkevésbé. Kivált az a kettő, a barna csikós, meg a szőke gulyás. Az egyiket Petinek hívták, a másikat Sanyinak. Amaz pejlovon járt, emez szürkén. A menyecske mindegyiket szívesen látta; de mindegyiket - máskor. Úgy elrendezte velők, hogy itt sohasem találkoztak. Egyik a másikról még csak nem is tudott. És ezt észrevette az öreg csárdás.

Heteken át forgatta a fejében a dolgot és hallgatott vele, amíg csak pontosan meg nem bizonyosodott róla, hogy melyik nap az egyiké, melyik a másiké; - akkor egyszerre elkezdett a gulyásnak szíveskedni.—Te Sanyi, mondta, amikor a legény búcsúzáskor a szürkéjére lendült,—ez a tiéd se' rossz ló; de ha a csikósét látnád, a pejt, azét a lóköttőt, hát az mégis különb; az asszony is azt tartja.

—Micsoda csikós?—kérdezte a gulyás fölhorokanva.

—Nohát, aki idejár minden héten. Fene legény, hetyke legény; ha neked olyan kunkori barna bajuszod volna, te tejfölképe! te!

A gulyás összerezzen. Úgy megszorította térdével a lova derekát, hogy ágaskodni kezdett. Bántotta az összehasonlítás, mert hogy csakugyan kesely volt sarjadzo bajusza.

—Osz't mikor gyön az ide?—kérdezte felvillanó szemmel.

—Mikor-e? Ha ma csütörtök van, akkor holnapután bizonyosan itt lesz. Szombat a rendes napja.

—Ugy-e?!—a rendes napja?...

—Az. A rendes napja. De nem szereti, ha olyankor más is erre vetődik. Maga mulat. Szépen danol; az asszony szereti hallgatni.

—Hallgatja?... Igazán hallgatja?...

—De még magam is, hékás. Ha te úgy tudnál danolni!

—Majd megpróbálom, talán tudok,—dörmögte a gulyás.—Meglássuk, ki tud jobban. Isten

áldja meg, csárdás bácsi. Jóccakát kívánok!

Megcsiklandozta a lova vékonyát és elrobogott.

A csárdásné megkérdezte odabent az urát: mit beszéltek annyit? de

felválták a nyelvedet egyszerre.

—Majd elmondja Sanyi, ha kíváncsi vagy rá. Én most alszok egyet. Öröög vigye az ilyen kései vendéget.

Aludt is, nem is. Csak úgy félszemmel. Nvugtalan volt; máris várni kezdte a szombatot. Az a közbeeső péntek úgy elröppent, mintha ott sem lett volna... Az asszonynak nem szólt. Hadd érje meglepetés. Mert hogy érni fogja, arra mérget mert volna venni.

Szombat estére ki volt csípve a menyecske, mintha ünnep lett volna. A csárdás csak leste, mikor lendül már a pitvar elé s merre tekintgél, ahonnan jönni kell valakinek, ő is körülpislogott, óvatosan, de inkább a másik tájára a nagy rónának. Kétfelől jött két pont. Az egyik világitott a leszálló estében; a gulyás szürkéje volt az.

Szinte egyszerre értek a csárdához. Tajtékozott a lova mind a kettőnek. Vitás Mátyás uram dobogó szívvel, leste, hogy na most, mi lesz ebből. Ösmerte már a csikóst, a hasított homlokút; az híres verekedő volt. Annak nem sok kellett, hogy a haragosának nekimenjen. Olyan volt, mint a kormosnyakú fiatal magyar bika, a szilajon nevelt, amely rögtön öklel. A gulyás éppen a párja lehetett minden olyanban. amitől az egyik, vagy tán mind a kettő is itt maradhatott ma vérbe fagyva.

A csárdás az asszonyra pillantott Piros volt az, mint a basarózsa. Nem értette a dolgot. Nem várta ide egyszerre mind a kettőt. Szinte hallani lehetett a szíve dobogását; de látni nagyon is, mert a könnyű ingváll csakúgy hullámozott a keblén.

A két bojtár egykettőre lepattant a lováról.

Ott álltak szemközt és egyelőre még csak kíváncsian méregették egymást a tekintetökkel. Vitás uramnak a vér is a fejébe szállt; meg sem gondolta, hogy iszen nem úgy van az, ahogy ő nagy indulatában bolondul elképzelte, hogy az ő kedvéért nyomban öltre-birokra menjen a két vetélytárs. Ő már lüktető agygyal biztatta volna a csikóst, a gulyást; „egy-kettő-három!” - hadd menjenek neki egymásnak a háromra, vérivó jókedvvel.

De a két legény nem ezt cselekedte. Hamarosan eltűnt arcukról a szilaj dac s csikós olyat kurjantott, mintha a ménest térítené:

—Hát te hogy kerülsz ide, öcskös?—kiáltotta.

A gulyás a levegőbe dobta a kalapját:

—Mi szél hord téged erre, te lóköttő?

A csárdásnak leesett az álla; a menyecske pedig föllélekzett. Ezek már nem eszik meg egymást.

—Ti ösmerősök vagytok?—kérdezte Vitás, uram, nagy szemet meresztve.

—Hogyne volnánk; egy dajkáló-anyánk volt,—magyarázta a csikós.

—Hájszen a bátyám,—mondta a gulyás,—a mostohabátyám! De hogy ez a pejkó jobb legyen, mint az én szürkém, az sem igaz ám, csárdás bácsi.

—Mondtam én?—riadozott az öreg. attól féltében, hogy kisül a turpissága.

De a menyecske belelátott. Kitalálta, hogy mit beszélhettek ezek csütörtök éjjel olyan sokat.

—Vén kujon,—pörölt rá az urára,—menjen kend borért a pincébe; nincs idefent s én csak nem mehetek le így.

(Már mint ilyen takaros-csinosan.)

Vitás örült, hogy elhúzódhatnak.

A két legény összenézett s parolázott. Azután egyszerre fordultak a menyecske felé; de megint csak összenéztek. Az egyik kacagott; az ráragadt a másikra is. Valami bolondot gondolhatott mind a kettő.

—Itt *ma* ne soká maradjunk, öcskös,—dörmögte a csikós.

—*Ma* ne,—visszhangozta a gulyás.

Mire a csárdás hozta a bort, már megint lovon ültek. Hiába tessékelté őket beljebb a menyecske.

A csárdás vérszemet kapott. A gulyáshoz fordult:

—Álmos vagy tán, ecsém?... Pedig „álmos kuvasznak vackon a helye”, magad mondád.

A gulyás ráemlékezett; nevetett.

De a csárdás a csikósnak is adósa volt még; nekidurálta magát; hisz nem olyan harapós legény az!

—Idd ki ecsém,—mondta s odanyújtotta neki a teli üveget,—ettől olyan lesz a hangod, hogy bátran elmehetsz vele kántornak Nádudvarra.

A két legény ivott. Egyik a másiknak kínálta az üveget. Az asszony biztatta őket: no még egygyel.

—Majd máskor,—szabadkoztak.

—Mikor?—kérdezte ravaszul a csárdás.

A gulyás rántott egyet a vállán.

—Majd tán a jövő héten,—mondta, a bajusza helyét pödörgetve.

A csikós a másik oldalára lódította a szűrét. úgy vágta oda foghegyről:

—Nem veszünk össze ezen; iszen egy dajkálóanyánk volt.

A csárdás gyanakodva nézte őket. Ezek egyezkednek, gondolta, de nem árulta el.

A felesége megint a veséjébe látott.

—Úgy kell kendnek, vén kujon,—suttogta magában; de ő sem ütötte dobra a gondolatát.

A bojtárok indultak. Egy darabon együtt léptettek: beszélgettek; rég nem láthatták egymást. Azután sarkantyúba kapták a lovukat s szétváltak. Nemsokára csak egy sötét pont, meg egy világos pont látszott belőlök a messzeségben.

A csárdás is ment a söntésbe, az asszony után, aki ott csörömpölt az üvegekkel, mérgesen, bosszúsan, vagy csak mert sietett. Várta egy darabig, hátha szól valamit, ha akar. Nem akart. Utoljára is ő kezdte a beszédet. Nem sokat mondott, de eleget.

—Hallod-e, asszony, úgy látom én, akár ott, akár itt, te utánad csak járnak.

—Jár a kend ötödik kereke, összevissza; mi leli már megint?

—Csak az, hogy holnap pakolsz, oszt megyünk.

—Hova a csudába?

—Őszbe fordulunk maholnap; jönnek a vadludak, nem szeretem a gunarak gágogását. Megyünk vissza, Szabolcsba.

Az asszony elértette a gonosz célzást. Még gonoszabban kérdezte: azt hiszi kend, hogy ott nincsen gunár? Különben *nekem* mindegy,—tette hozzá fitymálva s rántott egyet a vállán.

A csárdásra rájött a köhögés. Elkezdett hápogni. Csakúgy a kezével integetett, a fejével bólintgatott. Azt mondta vele: tudom! tudom!

A nyitott ablakon át éles hang süvített be. Egy kósza gunár húzott át a pusztán, az gágogott. Az asszony nem állhatta meg, hogy fel ne kacagjon:

—Hallja?

Ugy rémlett a csárdásnak, mintha az a hangos gunár is őt kacagná. Bosszúsan dörmögött: magában káromkodott.

Becsapta az ablakot.

LECKE

A falusi kert estikéi már javában nyiladoztak, minthogy alkonyodott. Messziről olyan porfelhő nyúlt a kertek alá, mintha füstöt hajtott volna erre a szél. Ott vonult a csorda hazafelé a községi legelőről. Az urasági udvar gömbakácaira százával telepedtek a verebek: itt volt rendes éjjeli szállásuk. A fák alatt egy cirnos kandúr nyalogatta a száját s a verébszállás felé pislogott.

Az akácos rondójában, gyalult deszkából özszerótt asztal mellett, néhány gyékényzsöllye volt, amelyek egyikén egy már időses nő ült. Ámbár egyetlen ősz hajszála sem volt, arca fonnyadtsága mégis elárulta korát. Simára fésült, két oldalra szétválasztott haján kis fekete csipkefejkötő csücsült. Az egész

alakban valami merevség és szigorúság ötlött szembe. Ölében kézimunka volt; de azzal most szünetet tartott. Pihent.

A rondón kívül, az istálló tájékán, szikár, hajlott vállú öreg úr gyönyörködött abban, hogy milyen jó étvágygyal csámcsognak a vályúra kapatott malacok. Volt belőlök vagy negyven. (Egész kis vagyon.) Ugyancsak igyekeztek felhabzsolni az eléjük öntött darát; visítottak, tolakodtak, belelépegettek a vályúba, telhetetlen étvágygyal vacsoráltak, az öreg úr nagy mulatságára.

Az idős nő figyelmét az terelte el onnan, hogy a nyitott kapun egy lovas poroszkált be, aki azután a rondó tájékán ácsorgó parasztleány mellett megállott s a kantárt odadobta neki.

—Jártasd meg Rárót, izzadt,—mondta és lovaglóstorával csápolgatva indult volna a malacok felé, amikor egy nyomatékos hang visszafordította.

—Bandi, kérlek egy szóra!

A hang a gömbakácok felől jött. A fiatalember csak most vette észre, hogy van ott valaki.

—Igen, mama,—mondta engedelmesen és már át is lendült a rondó alacsony gerendakerítésén.—Jó estét kívánok, csókolom a kezét...

—Honnan jösz?... Vagy inkább ne felelj. Nem szeretném, ha nem mondanál igazat. Majd megmondom én, hogy honnan jösz. Ül csak ide mellém egy kicsit. Most jó alkalmunk van egy kis sürgős beszélgetésre. Malvin leveleket ír odabent; az apósod pedig—amint látod—a malacaival van elfoglalva, ilyenkor se lát, se hall; a kis leányod lefeküdt,—vacsoráig ráérünk...

Pászty Andrásan meglett férfiember létére is végigborsódzott valami, amikor kedves anyósának ezt a bevezető mondókáját némán meghallgatta. Az egyetlenegy emberlény, akitől az élővilágon tartott, az anyósa volt. Nem mintha az a bizonyos zsörtölődő anyóstípus lett volna; inkább csendes, keveset beszélő, nem akadémikus, sok mindent láttatlanná és hallatlanná tenni tudó tapasztalt asszonyság volt. Hanem ez a hallgatagsága néha borzasztóan kifejezővé vált azzal, ahogy nézett; sőt azzal is, ahogy nem nézett. Ha ráemelte a szemét valakire, annak a veséjébe látott. S ha azzal a már ösmeretes szándékossággal nem nézett az emberre, abban annyi néma vád tudott lenni, hogy Bandi urat olyankor az izzadság is kiverte.

Amikor beleereszkedett a szomszédos zsöllyébe, a nő újra kezdte:

—Nézd Bandi, én sohasem szerettem más emberek dolgába avatkozni és azt hiszem, nem is tapasztaltad azalatt a nyolc esztendő alatt, amióta a fiunknak fogadtunk, hogy akármi is az utadban lettem volna. Csak egyetlenegy dolog van, amivel törődöm; de azzal azután szívvel-lélekkel, és abban nem ösmerek megalkuvást. Azt hiszem, tudod mi az. Megmondtam akkor, amikor Malvint hozzád adtuk. Malvin az én egyetlen leányom és az ő boldogsága az én *egyetlen* életcélom.

Egy kicsit elhallgatott. Bandi úr azt hitte, rajta a sor, hogy valamit mondjon és alig titkolt szorongással kezdte: de mama kérem!

—Várj,—szakította félbe az anyósa,—tudom, olyasmit akarnál mondani, hogy iszen eddig még nem adtál okot különös panaszra. Nem vitatom. *Eddig* csakugyan, megúszta a nagyobb bajt és én hallgathattam... pedig mindent tudtam. Az én szememet nem kerüli el semmisen.

A fiatal férj nagyon örvendett annak, hogy a gömbakácok árnyékát olyan jól megsűrítette az este. Érezte, hogy a színét változtatja. Nem mert tiltakozni.

—Azt is tudtam, hogy másfél évvel ezelőtt miért szaladgáltál a bugyi postára olyan sokat. De minthogy a postáskisasszonyt áthelyeztetnem csak egy szavamba került, tehát nem tartottam érdemesnek, hogy veled szót váltsak róla. Hanem azóta *még jobban* résen vagyok....

Megint elhallgatott. A falu harangja éppen elkezdte kongani az Áve Máriát. Az öregasszony felállott, keresztet vetett és a templom felé fordulva halkan imádkozott. Bandi gépiesen ugyanezt cselekedte. A harang enyhe, dallamos szava áhítatosan csendült végig a környéken; a nyugati ég sárgászöld kárpítja fölött pirosszélű felhőraj pihent, látszólag mozdulatlanul; azt a felhőcsoportot még elérék a nap búcsúzó sugarai. Amig az esti imádság tartott, olyan csend volt, mint a templomban. Azután az első hang megint az anyósé volt:

—*Még jobban* résen vagyok,—ismételte nyomatékosan. Ahogy eközben a vejére nézett, az a homályon keresztül is úgy érezte, mintha két tüzes tű szúródna a szemébe. Pislogva fordult el. Egyáltalában egy szót sem bírt szólani.

—Elmondok neked valamit,—folytatta az idős nő hosszabb szünet után,—

valamit, amit csak végső esetre tartogattam. Most elmondom. El kell mondanom. Egyesegyedül csak neked... Abból mindent megértessz.

Érezni lehetett a hangjából, hogy nehéz elhatározás szűrődik át a lelkén s hogy olyasmiről van szó, ami titok volt eddig és kell, hogy ezentúl is titok maradjon. A veje ösztönszerűleg érezte, hogy meg kell valahogyan könnyítenie a közlést s a bizalomért hálásnak illik lennie. Lehajolt az öregasszony kezéhez és megcsókolta.

—Hát jól van, elmondom,—kezdte az anyós elszántan, mintha az a kézcsók viszont őt bátorította volna.—Engem is megcsalt egyszer az uram; de—*csak egyszer*... Még fiatalasszony voltam és a kis leányomon kívül az uramban találtam az életem minden boldogságát; mégis megcsalt. Pedig szép voltam és ő is szeretett. Amikor elvett, halálosan szeretett; de azután is; én azt hiszem, akkor is szeretett, amikor megcsalt. Egy bérlő volt itt a szomszédban; isten tudja, honnan került ide; az uram unatkozott, átjárt hozzá vadászni, kártyázni; én magam is küldtem, ha láttam, hogy nem leli a helyét. Akárhogy szeressen is, egy kis társaság elkél neki, gondoltam. És azután egyszer egy levelet találtam a zsebében. Nem kerestem. Eszembe sem jutott. De aludt és valami számlával jöttek; nem akartam felkelteni; tudtam, hogy úgylis csak fizetne, belenyúltam a zsebébe a tárcájáért és ekkor kiesett a tárca mellől egy levél. Aznap levél. A bérlő felesége írta. Küldönccel küldhette. Abból mindent megtudtam. Amikor fölébredt,—mert én nem keltettem fel,—odaadtam neki azt a levelet és megmondtam, hogyan jutottam hozzá. Akármit mondott, én mindenre csak azt feleltem: jól van. Egy szó szemrehányást sem tettem, hanem attól kezdve nem voltam többet a—felesége.

Az ég alján az a pirosszélű felülő épp ekkor borúlt el egészen. A ragyogó meleg naphól az emlékezés sem maradt már itt. Hűvös esti szél suhogtatta meg a gömbakácok lombját. Bandi úr feszült figyelemmel hajolt előre és halk dörmögéssel kérdezte:

—Mit mond? hogy érti ezt?!

—Csak ahogy mondtam, fiam.

—Hogy attól kezdve—nem...?!

—Nem. Soha többet. Jól értsd meg: soha többet.

A fiatal férjen jeges borzongás futott végig.

—De hisz' szerették egymást.

—Szerettük. Valamikor nagyon szerettük.

—És Guszti-apa?!

Az idős nő vállat vont. Szigorú arca még keskenyebbé vált, amikor halkan mormolta:—Amit én egyszer kimondok!... És aztán hirtelen más hangon, emeltebben, hozzátette:—No, mindegy. Csak arra akarlak figyelmeztetni, hogy Malvin az *én* leányom. Az *én* vérem. Az *én* nevelésem. Az *én* akaratom lakik benne.

Bandi úr elszörnyedt. Dühös rettegést érzett.

—Csak nem gondolja mama? Csak nem képzeli? Ohó! Hogyisne. Én inkább elválnék, azt előre megmondom.

—Guszti is így beszélt: az uram.

—És miért nem tette meg?

—Mert nagyon szerette a kis leányát. Nagyon szerette. Nem bírt volna élni nélküle. Az a gyermek mindene volt. Azt még nálamnál is jobban szerette. Eljátszogatott volna vele napestig; a pesztrája volt: a pojacája volt; a bolondja volt. A szemefénye volt az a gyermek.

—Mindez úgy maradhatott volna azután is.

—Hogyan? Ha elválunk?

—Akkor is.

—Ha én elviszem a kisleányomat magammal, magamnak? A leánygyermek válás esetén az anyjáié...

András úron eddig ösmeretlen iszonyat nyilalt át. A saját kisleányára gondolt, akit ő is éppen úgy imádott; aki nélkül élni sem akart volna; akinek a rabja, bolondja volt; akit nem adott volna ezért a nagy mindenségért sem;—s még valakire gondolt: az asszonyra, Malvinra, akivel olyan boldogan éltek eddig—már teljes nyolc év óta—s akit igazán szeretett; ha el kellett válniok egy pár napra, az alatt nem volt nyugta; aki az üdvössége volt itt a földön is és aki

nélkül a menyországra sem vágyott. (De akit mégis kész volt egy kicsit megcsalni.)

A fülében csengett: „az *én* vérem, az *én* nevelésem; az *én* akaratom lakik benne.”

Még csak ez kellene! Inkább dőljön össze a világ, de rögtön!

Olyan hangon, amelyben szinte kényre-kegyre megadás volt, kérdezte:

—Mondja mama, mit akar velem?

—Én? Semmit sem, fiam. De lásd. én mindent tudni szoktam. Most is mindent tudok. Sőt tudok hallgatni is arról, amit tudok. Ameddig jónak látom.

Bandi úr lehorgasztotta a fejét. Nem merté tovább faggatni az anyósát. Csöndesen, alázatosan mondta:

—Hát akkor hallgasson, mama, kérem.

Gusztai apa kiabálva közeledett.—Nagyszerűek ezek a malacok! Nincs ilyen malaca az egész vármegyében senkinek sem! Nini Bandi, hát te itthon vagy? Akkor tán vacsorálhatnánk is?

Bandi kezét csókolt a szigorú nőnek. Eközben végiggondolta az öreg pár életét és magában titkon sóhajtott: ti szegények!

TAVASZI ESTE

Márciusi délután volt s négy óra mulhatott. A nap előtt egy-egy bujdosó felhő váltott át, de csak annál ragyogóbbnak tetszett utána a meg-megujuló verőfény. A csánki-major fölött, a domboldalon terület

szálerdő alján, széles szalaggal huzódott a vágás, amelyre végtelenül finom, enyhe zöldet lehelt a kezdődő rügyezés. Az édes, szépséges szűzi tavasz rámosolygott az egész világra s a fák, a bokrok, a füvek, mind éledezni kezdtek attól.

Csánk Elemér, a major fiatal ura és gazdája, puskával a vállán toppant be a feleségéhez, aki az üveges verandán olvasgatott.—Jöjjön velem, cica, hívogatta. Kisétálunk együtt a vágásba; itt vannak a sneffek, ma talán jó huzás lesz.

Az asszonyka felugrott. Az örömtől egyszerre még pirosabb lett az arca, amely hamvasan üde volt, mint az érőben levő őszibarack.—Megyek, aranyom, már indulok is; csak a kendőmet hamar... így ni!...

Fejére könnyű kendőt kötött; hátul, parasztmenyecskésen, csokorra csomózta; nagykendőjét a vállára dobta, még csak maga köré sem fonta. Azután indultak.

Az udvaron boldogan csatlakozott hozzájuk Heki, a vén vizsla; ő nélküle bizonyára hiányos lett volna ez a kis kirándulás; Heki legalább így érezte.

Felséges tavaszi délután volt. A major környékén pipiskék fürdöttek az út porában; a rőzserakásokon száz meg száz veréb csevegett, ugrándozott, bohóskodott; az erdőig terjedő vetéstáblák búja zölddel ékeskedtek; a pacsirta már próbálgatta tavaszi himnuszát. A fiatalasszony az ura karjára dőlve, mohón szította az illatos fuvalmakat, amelyek az erdő felől áradtak errefelé.—Jaj, de jó, kis uram! Meglássá, becsípek ettől a balzsamos levegőtől.

Az ura hamisan bízatta:—Csak rajta, szivecském, én nekem úgy lesz még jobb...

Összekacagtak, mint két szerelmes gerlice. Heki bömbölve forgott körülöttök; szinte siettette őket. De azért eltartott egy órát, amig végre az erdőig jutottak; pedig az egész út, a majortól odáig, kényelmes sétával sem lett volna több, tizenöt-husz percnél. Hanem az asszonyka minden útszéli bokron talált egy lecsípni való rügyet; a mezőn meg nyíló százszor szépeket fedezett fel s abból szedett egy kis bokrétára válót. Egy citromlepke szálldosott feléjük, azt megkergette. Mire a vágásig jutottak, már alkonyodni kezdett.

*

A verőfény lassan-lassan gyengült s az ég nyugatjáról mosolygott vissza az erdőre, amelynek dalos elevensége még javában tartott. A tavasz, eleje már visszahozott egy párt a kis szárnyas lantosok közül, amelyek az ősszel elvándoroltak volt;—az itt telelőknek meg éppenséggel szűk volt a világ, kikeletli nagy lelkesedésökben. Sármány cirpegett itt is, ott is; sordély

serregett a bokron; vörösbegy bújkált a sűrű tuskék között; cinkék surrogtak át egyik cserjéről a másikra;—és a fekete rigók olyan zenebonát csaptak, mintha övék lett volna az egész vágás.

Vagy tán az övék is volt. Mindenesetre azé az édes, zsongító, elandalító hangulaté, amelybe az ilyen rigócsacsogás ringat. Amikor a madárvilág beszédes kedves cigánymuzsikusi tele fuvolázzák az erdőt, ahol laknak: aki hallja-hallgatja őket, lassankint mintha mindjobban megértené, mikor van ebben újjongás, mikor kíváncsi kérdés, mikor meg szerelem, tele vallomással, enyvelgessel, követeléssel és kínálkozással.

Az asszonyka nem tudott hova lenni. Jaj de jó, itt;—de szép itt;—mondogatta. És a madárkák után nézegetve, megkérdezte:—Melyik a sneff?

—Ó, maga!—maga édes;—várjon csak; a sneff majd később jön.—Akkor már este lesz;—

egészen este lesz;—minden madár elhallgat; csak a sneff mondja hangosan: „cpsz! cpsz! kro-kroj! kroj-kroj!...”

—Úgy teszen?... Jé!... és nem fogok én félni?

—Dehogyan is félni, szívem. Majd meglássa. A sneff nem bántja magát. Várjon csak.—Menjünk még tovább, feljebb, szivecském, oda, a domboldalba; lássa, ahol az a rezgőnyárfacsoport nyúlkál az ég felé; ott szokott húzni a sneff legjobban.

Az asszonyka megállott; komolyan nézett az urára. Összecsucsorította a száját:—Hogy is mondja? Azt mondja: krojkroj! kroj!

Kacagott s az ura nyakába ugrott. Heki bömbölt; ő már szeretett volna a bokrok közt bújkálni, sneff után.—De most rászólt a gazdája; leintette:—Pfuj, öreg! Majd máskor. Ma nem bokrászunk, vén csacsi.

Feljebb mentek. A domboldal csupa pázsit volt és egyszerre csak egészen elkékvült. Rengeteg ibolya nyíltott ott.—A föld ibolyaillatot lélezett. Innen nem lehetett egykönnyen elmozdulni. A fiatalasszony letérdelt, úgy simogatta, csókolgatta, szedte a csuda kis kék virágot. Bízta az urát:—Maga is, lelkem, maga is! Nem volt kis kosara, levetette a fejkendőjét, abba gyűjtötte a kincsét, amennyi belefért. Még amikor tovább csalta is az ura, visszavissza nézett; csókolta a szemével a gyönyörűséges kékséget, amitől meg kellett válnia.

Mire a rezgőnyárfákhoz értek, már lement a nap. Kezdődött a szürkület. Az ég kéksége halványodott; a rajta úszó felhők elborultak. A gyöngye rügyezés zöldje, idelent, megfakult. Az erdő szívéből mintha nagyon finom fátyol emelkedett volna fel ködszerűen és árnyékot borított volna mindenre.

Az énekes madarak elhallgattak lassankint; mindegyre kevesebb hallatszott a sármány-cirregésből, a cinke-surrogásból.

Még csak a fekete rigók üzengettek egymásnak, szerelmesen.

Csánk szétnyitotta kis vadászszékét, amelyet a felesége számára, szíjjon rádobbott volt a hátára.

—Ide üljön, szívem;—csöndesen legyen, figyeljen. Nemsokára mozog már a sneff.

Az asszonyka utánozta az ura suttogó óvatos hangját:—Hol van most az a sneff?—kérdezte titkolódzva.

—A sneff most valahol a bokrok közt van; még vár; arra vár, hogy minden elcsöndesüljön.

—Oszint ott van a párja is? Ugy-e, mondja.

—Iszen, ha ott volna!—Akkor nem volna bolond az ebadta sneffje, hogy ott hagyja,—kötekedett a vadász.

—Azok is úgy szeretik egymást? hol a párja, mondja?

—Hja, talán még nincsen is. Most keres majd;—talán épp ma este; ha minden csöndes lesz, felrebben,

elindul; végigjárja odafent az erdőt; száll-száll, mint a lélek, halkán, lágyan; lenéz, széjjelnéz, körülnez, sneffkisasszonyt keres;—mindenütt szólítja, hívja: „cpsz!—kro-kroj”—„hol vagy, kis menyasszonyom?”

—Úgy mondja, hogy szinte megborzongok belé. Na, mondja tovább; hát aztán? Ha egymásra találtak, mit csinálnak?

—Akkor kergetik egymást;—a sneff-kisaszszony van elől; a sneff-úrfi utána siet és nyújtogatja ám a hosszú csőrét!

—Csókolódni akar?

—Dehogyan akar. A sneff nem csókolódik; csak a galamb. Tudja-e, galambom.

(Hirtelen lehajolt és nagyot cuppantott a felesége piros arcára.)

—Jaj! Vigyázzon;—nem vagyunk ám magunkban.

Heki csakugyan ott volt mellettük és a farkát csóválgatta. Csánk rászóltott:

—Heki! Dropp! Feküdj! Meg ne mocsanj!

A vén vizsla hasra vágódott s elnyult. Még a szeme se rebbent.

—Szívem, kis galambom, most lehet ám, de hamar!... Még egyet..., még egyet..., no még!...

—Maga bolondos,—nyögdécselte az asszonyka borzongva. Maga telhetetlen... hallja-e, jön a sneff, pszt!

Hallgatództak.

Csend volt. Már a fekete rigók is elhallgattak. Egyetlen egy sikkantott még egyet, jó messzire innen. Talán megijesztette valami; róka, vagy nyest, amely ott bujkálhatott a rigó bokra alatt. Hisz már este volt; igazi este, amikor az éjjeli állat is mozdul, ébred s kezdi a maga pályafutását.

A langyos esti levegőben imbolygó kis árnyak villantak el odafent. Csánk riadtan kapta fel a puskáját, de megint csak levette a válláról.—Szárnyas egér,—súgta a csudálkozó asszonykának.—Majd azt hittem, hogy sneff.

—Jaj istenem, nem ragad a hajamba? Úgy szokott ám! Adja a zsebkendőjét, hadd kötöm be vele a fejemet. Az én keszkenőm tele van ibolyával.

—Persze! hogy minden sneff egy mértföldnyiről meglássa azt a fehér lepedőt. Itt a kalapom, fogja, ne féljen, hallgasson; legyen csendben.

—Maga nem fázik meg? Magának nincs sok haja. (Feltette a kalapot.)—Mondja, illik az arcomhoz? Mit szól hozzá?

—Ha el nem hallgat, mindiárt agyon puszilom. Nézze meg az ember.—Nem volt elég az imént?

Az, asszony hamisan int nemet, elfojtva kacag. Az ura vele kacag. Heki nyugtalanul nyöszörög mellettük. Bizonyosan ilyesmit gondol magában: manó látott még ilyen sneffhúzást;—ezek csak elszerelemkedik innen az óvatos tündérmadarakat.

Csakugyan megint csókolódnak. Heki illedelmesen fordít nekik hátat. A szárnyasegerek visszakanyarodnak, úgy lesik, hogy ugyan mi folyik itt; micsoda társaság ez a sötétedő erdő magányában.

A közelben nagy kakatolás, zajos, szinte robajló repülés támad. Egy fácánkakas emelkedik fel a gazosból; száll messzire, felgalyaz, megtelepszik egy fán, éjszakára.

Ez már igazán a késő estét jelenti. Most már a fácánok is éjjeli szállás után néznek, hogy odalent, a bokrok alján, baj ne érhesse őket.

Heki emelgeti lógó fülét, úgy bámul a kakatoló kakasra. Fent érces károgással húz át egy szürke varjú; az is éjjeli szállásra megy, a fészkéhez, amely a nagy erdők egyik magányos fáján várja.

Minden van, csak sneff nincs;—nem is érdemes lesni, várni;—nincs itt most egyéb igazi gyönyörűség, mint amiben úgyszólván a legtöbb jó van a világon. A boldog két szerelmes egymás nyakába omlik...

”Cpsz!—cpsz!... Kroj-kroj!...” hangzik felettük ebben a pillanatban.

Hamar szétrebbennek;—a férfi a puskájához kapkod;—célozni próbál;—késő!—A homályos égen már messzire van innen az egymást kergető sneff-pár.

Elől surran a kis sneff-menyasszony; utána szerelmes pisszegéssel a vőlegénye. Már nem is látni őket;—már csak abból tudni hogy merre járhatnak, hogy onnan hallani még az elhaló, távolodó pisszegést: „cpsz!—cpsz!...”

Mintha az egész erdő halkán visszhangozná a csittító, csendre intő, suttogó pisszentést, amivel a vándorló sneffek elbúcsúznak most innen.

Heki nyöszörög.

Az asszonyka felrezen arra. Az urához simul, úgy suttogja: gyerünk haza, édes.

JÁTÉK A TÚZZEL

A Tarcsay-kastély kertjében nyílt a basarózsa. Olyan vérfoltosan piroslott, mintha valami nagy szívből cseppenként hulldogált volna a gyepek közé. A piros foltokon túl normann-fenyők sötét fala szegte a kertet. Azután kezdődött az erdő a fácánossal, ahol esténként a felgalyazó kakasok nagyokat rikoltottak.

A ház asszonya a verandáról nézte, hogyan húzódik a basarózsák közt az erdő irányába az ura, meg az unokanénje, aki nálok nyaralt. Telivér nagyvárosi asszony volt a vendég, akinek még itt a pusztán is első gondja a toilette körül forgott. Nyár lévén, fehérben volt. Az embernek a szépséges Apolló-lepke juthatott eszébe róla.

Tarcsayné a szemével kísérte őket, amíg láthatta; amíg csak el nem tűntek a haragoszöld fenyőfal mögött. Milyen szép pár, gondolta, és tünődve hajolt kézimunkája fölé. Időnkint boldog pillantásokkal kereste a veranda előtt levő homokos térségen a kis gyerekeket, akik ott játszadoztak. A fiúcska zajosan parancsolgatott piciny hugának, aki áhitatosan leste szavait.—Ha szárnyok volna, oltárképek lehetnének, gondolta a mamájok.

Ezalatt azok ketten eljutottak az erdei ösvényig.

Idegeneknek arrafelé tilos volt a járás-keelés. Aki ott megfordult, az bizonyos lehetett benne, hogy senkivel sem találkozik. Eleinte még csak volt az ösvény mentén egy-egy pad, de azután egészen beleveszett az út a sűrűségbe. Az utolsó pihenőhely egy ledőlő fatörzs volt, amelyet beborított a repkény. A fehér asszony itt megállott.

—Ne menjünk tovább, Bandi,—üljünk le egy kicsit; beszédem van veled.

A férfi kérdő arccal ereszkedett le a fatörzsrre. Messziről kakuk szólt. A megbolygatott repkény közt elszurrant valami:—talán egy gyík. Fülledt volt a levegő.

—Parancsolj velem, Lenke!

Az asszony láthatóan küzdött magával, úgy lélezett, mintha hegyre kapaszkodott volna. Tarcsay meg akarta fogni a kezét. Nem engedte, elvonta.

—El kell mondanom valamit neked; pedig árulást követek el. De ez a játék nem folyhat tovább. És én nem maradhatok itt tovább.

—Játék?!... és megszököl a folytatása elől?

Az asszony lesütötte a szemét.

—Számítok rá, hogy minden szavam magunk közt marad. Edit sohasem bocsátaná meg,—mondta anélkül, hogy a kérdésre egyenesen felelt volna.

—Tehát órála van szó?

—Órála is.

—Hát még?

—Mirólunk, kettőnkéről.

—Folytasd, kérlek.

—Nem fogsz megneheztelni?

—Terád?!!

Az asszony megértette és most maga nyújtott kezét a sógorának, aki azt gyöngéden megcsókolta, de, szinte tüntetően, rögtön el is eresztette. Várt.

—Én nem a magam jószántából jöttem most hozzátok, Bandi. Editnek szüksége volt rám;—hívott.

—Ebben még semmi rendkívüli sincsen.

—Várj egy kicsit. Felelj nekem őszintén: szeretted te Editet, amikor elvetted?

—Furcsa kérdés. Persze, hogy szerettem. Miért akarod tudni?

—Mondd meg előbb: szeretted-e még most is.

Tarcsay elgondolkodott. Azután nyílt tekintettel felelt:

—Szeretem, mint egy édes jó gyermeket; mint a legjobb feleséget; mint a gyermekeim anyját.

—Csak úgy?

—Nem elég ez? Edit tökéletesen beéri vele.

—Tartok tőle, hogy tévedsz.

—Mondta?

—Nem ilyen világosan. De én ismerem. Nemcsak rokonok, hanem igazán jó barátok is vagyunk. Már az intézetben azok voltunk.

—Pedig te idősebb lehetsz vagy három évvel.

—Csak kettővel. És aztán Edit a komolyságával hamar lett nagy leány. Most mondd meg nekem őszintén: amióta elvetted, csakugyan volt valakid, akit másképpen szeretted?

Tarcsay merőn nézett az asszonyra. Nyomatékkal mondta:

—Van. De miért kell ezt olyan határozottan tudnod?

Az asszony elpirult. Zavarosan védekezett.

—Ne érts félre; nem arra vagyok kíváncsi, hogy kicsoda...

—Úgyis tudod. Megmondjam?

Úgy tett az asszony, mintha ezt nem hallotta volna. Sietve magyarázta.

—Nekem tudniillik azért kellett most idejönnöm, hogy elhódítsalak valakitől, akit nem ösmerek.

—Ez alaposan megtörtént. Meg lehetsz elégedve.

Kis ideig csend volt... A férfi szólalt meg újra.

—Eszerint összeesküdtetek ellenem. Mit mondott neked Edit? Beszélj bátran, ha már elkezdted.

—Ő szeret téged, nagyon szeret.

—Jó-jó; de mit mondott egyebet?

—Talán mindent. Sokat leveleztünk; nagyon bizalmasan.

—Akkor tudhatsz róla, hogy mindig jó férj voltam.

—Erről tudok.

—Pedig nem minden volt „fenékgig tejfel” az életemben.

—Tudom.

—Panaszkodott neked?

—Csak kitaláltam egyetmást;—a sorok között. De hogy is kerülhettetek ti össze?

—Lásd Lenke, ebben a kérdésedben tulajdonképpen az én teljes igazolásom van. Te is úgy látod, hogy nem voltunk igazán egymásnak valók.

Az asszony némán játszadozott a napernyőjével.

—Amikor arra szántam rá magamat, hogy megházasodjam, már azok közé számíthattak, akik a nem házasembereknek való szertelenségeket kitombolták magokból. Edit mindazok közt, akiket ösmertem, a legtisztább lelkű kisleány volt és engem szeretett. Minden gondolata én voltam; ez hizelgett nekem és büszkévé tett. A gazdaságomat elhanyagolt állapotban vettem át; eleinte volt velem gondom, munkám. De azután hiányozni kezdett valami.

—Milyen hálátlanok vagytok ti férfiak.

—Nézd Lenke, én nemcsak egy nagyon jó asszonyra vágytam, aki mindig egyformán fehér cukor, édes, de zamat nélkül. Engem az a szent jóság, amely Editből csakúgy sugárzik, meghat, de egy kicsit untat is. Neki semmiről sincsen véleménye és az életem meglehetősen szürke mellette.

—Ezért kerestél változatosságot. Ezért udvarolgattál...

Tarcsay vállat vont.

—Udvaroltam! Ahogy minden valamirevaló férfiember, minden valamirevaló asszonynak udvarol. Szokásból, illendőségéből, időöltésből, udvariasságból.

—De nagyon sokat voltál el hazulról. Gyanút keltettél.

—Amióta itt vagy, már hat hete, a lábamat sem tettem ki a pusztáról.

—Ez az.

—Mit akarsz ezzel mondani.

—Most nekem udvarolsz.

Tarcsay nevetett.

—Magatok akartátok. Az imént mondtad.

—Fájdalom, igaz.

—Csakhogy most minden egészen másképen van. Mert—én beléd szerettem.

—Hallgass erről Bandi.

—Meglep a vallomásom? nem tudtad? Nem érezted? mered mondani?—Kell az ilyen asszonynak sokat beszélni?

A sok kérdés szinte elárasztotta az asszonyt. Egyikre sem bírt, vagy nem mert felelni. A férfi folytatta.

—Most hát tudom, hogy teneked meg kellett volna engem „gyógyítanod” valami betegségemből, ami nem volt. És amikor beteggé tettél, azt hiszed, elmúlik a bajom, ha azt mondod: nincs tovább a játék.

—Bocsáss meg, nem így akartam.

—Azért kellett most megvallanod, hogy minden csak játék volt, hogy kiábrándíts. A lelki-furdalás bánt. De nem miattam, sőt még csak nem is Edit miatt...

Az asszony csudálkozva várta a folytatást.

—Magad miatt, fejezte be a férfi.

—Hogy érted ezt?

—Úgy, édes Lenke, hogy mialatt a tűzzel játszottál, magad is megégtél. Mert te is szeretsz engem.

Az asszony felpattant, hevesen tiltakozott.

—Nem igaz! Nem igaz!

—Maradj csak szépen a helyeden... Ha elkezdted, ne hagyjuk annyiban. Hisz én hallgattam. Neked volt halaszthatatlan beszélni valód velem. Én nem kérdeztelek. Ami engem érdekelt, azt én úgyis tudtam. Te éppen úgy vagy az uraddal, mint én Edittel, vagy még úgyabbul. Az urad derék ember, de az egész életed csupa hétköznap vele. Én egy liliomot kaptam, aki inkább szent, mint asszony. Te egy automatának vagy a felesége, aki a pénzkeresés hajszájában nem is ér rá, hogy szerelmes férj legyen. Az én Editem máig is leányos riadozással titkolja saját maga előtt, hogy viszonya van egy férfival, aki az ura. De tiköztetek meg éppenséggel olyan az élet, mintha a házasságtok igaz sem volna. Szököl az urad elől, akit sohasem szeretted.

—Rosszul esik, hogy bántod; hallgass kérlek.

—De az nem esett rosszul, hogy elvedd az eszemet és akkor azt mondd: játék volt. elég volt; nem maradhatok tovább ezen a veszedelmes helyen.

—Hallgathattam volna.

—Akkor félmunkát végeztél volna, vagy még rosszabbat. Talán azt hiszed, megmentenél Edit számára, ha ő most már nem valaki mástól féltene, hanem tőled? Nyilatkoznod kellett, hogy felébredsz. Hanem azt már én találok ki, hogy nem is mersz tovább „játszani”, mert érzed, hogy nagy a tét;—de nem az enyémet félted, hanem a magadét.

Egy nagy hársfa volt előttök; annak a lombja közé most egy sárgarigó röppent s ott fuvolázni kezdett. Az asszony, azt találta ki ürügynek a hallgatásra, hogy odafigyelt. Csak később fordult a sógorához.

—Honnan mered te mindezt ilyen határozottsággal megállapítani?

—Onnan, hogy már rég megszűntek a kis kacérkodásaid, amelyek nem tartoznak az igazi lényedhez s amelyek miatt én sokszor gondoltam eleinte: be kár ezért az asszonyért! Te ma egészen más vagy, mint voltál és minél jobban elfelejtgeted a „szerepedet”, annál tisztábban látom, hogy milyen kincs vagy.

—Igazán annak tartasz?

—Ugy-e, örülsz neki. Mondd, hogy örülsz.

—Szólásforma, udvarlás. Sok asszonynak mondtál már ilyet.

—Félsz örülni... Azt hiszed, abban vallomás volna.

—Nem bírom ezt a hangot, Bandi. Nyugtalanítasz velem.

—Most már késő; én már nem tudok másképen.

—Lásd,—ezzel üldözöl el. Mert inkább meghalnék, semhogy fájdalmat okozzak Editnek.

—És ha nem okoznál? Vajjon nem lehet azt elkerülni? Ettől az aggodalmadtól még nagyon boldoggá tehetsz.

Az asszony megdöbbszent.

—Komolyan mondd ezt? Feltételeznéd rólam?

—A hazardjátékok után, amelyben számomra annyi ígéret volt, te ezen megütközöl? Magad akartad, hogy szeresselek.

—Ime a bűnhődésem. Még csak nem is tisztelsz;—megvetsz.

—Imádlak és te ezt jól tudod.

—Nem, nem igaz; nem szeretsz; akkor nem beszélnél így velem,

—Csak pörölgj; csak szidj. Gyönyörűség az nekem. Felszabadítasz rá, hogy meggyőzzelek.

—Úgysem hinnék neked; sohasem bírnék hinni. Nem abból a fából faragtak téged;—tudok én sok mindent. Az egész multadat tudom. Könyvet írhatnék rólad.

—Lenke, édes kis Lenkém, tagadod még, hogy szeretsz? Lehetne ennyi szemrehányás másképp a szavaidban?

—Képzeld! Csak hitesd al magaddal. Igazán tiszta örület, amit művelsz.

—Hát felelj egy kérdésemre.

—Kérdezz.

—Ha nem volna feleségem, lennél a feleségem?

—Mit felelhetek erre?—Úgyis mindegy. Csak azért sem lennék.

—Még egyet kérdezek. De erre úgysem mernél őszintén felelni.

—Most már követelem, hogy kérdezz.

—Ha elválnék Edittől, lennél a feleségem?

Az asszony megrezzent.

—Bolond, eszeveszett, Most már elég legyen...

—Látod, hogy nem felelsz.

—Ha Edit tudná, hogy miket fecsegünk itt össze-vissza!

—Ha csak el nem árulsz...

—Milyen csípős vagy. Megérdemlem, úgy-e.

—Nagyon szeretlek, ennyi az egész. Elvetted az eszemet.

—Még egy szó és itt hagylak. Már megyek is.

—Akkor búcsúzzál el tőlem. Csókolj meg...

—A vallomásaidd után? Annak örökre vége édes barátom.

—Máskor is megcsókoltál.

—Mint a sógoromat.

—Csókolj meg úgy.

—Ohó! soha többet. És kérlek, ne kínozz. Már is úgy érzem, mintha bűnös volnék. Én még ma utazom.

—Utánad megyek.

—Más sem hiányoznék. Mi lenne Edittel, mit gondolsz?

—Akkor itt pusztulok el valahogy, akárhogy.

—Istenem, mit csináljak már veled, Istenem

—Csókolj meg. Azután békén hagylak. Ennyit csak megérdemlek a nagy játékvesztésem után.

Az asszony idegesen simította végig a halántékát. Töprengett. Küzdött magával.

—Esküdjél meg, hogy ez lesz utolsó erőszakosságod.

—Esküszöm akármire.

—És hogy—nem udvarolsz többet annak a másiknak.

—Esküszöm—esküszöm; de mit érdekel ez téged, ha úgy sem szeretsz?

—És arra, hogy szeretni fogod Editet.

—Arra már régen megesküdtem.

—Szépen megtartottad.

—Amennyire csak ő maga megbírta tarttatni velem.

—Mire eskesselek még?... hogy igazán békét hagysz azután.

—Arra, hogy szeretni foglak, amíg élek.

—Látod, milyen javíthatatlan vagy.

—Gyógyíthatatlan vagyok. Egyre betegebb vagyok. Hiszen látod.

—Akkor nem lehet. Sohasem mernék Edit szeme közé nézni. Megyek innen.

Újra felugrott a fatörzsről; néhány lépést tett bizonytalan irányban a gyepen; tétovázva nézett szét; figyelni, hallgatódzni látszott. Halvány volt.

—Senki sincs itt, ne félj;—gyere vissza!—suttogták még a lombok is a férfi esdeklő hívásával.

—Ne zaklass, nem megyek. Úgy sem megyek.

—Ha így hagysz el baj lesz, meglátod.

—Legyen eszed; isten áldjon meg Bandi...

A férfi mellette termett és megragadta a kezét.

—Addig el nem engedlek. Nézz meg jól és lásd mi van bennem. Ha meg nem csókolsz, ha egyetlenegyszer, egy picit meg nem csókolsz...

Az asszonynyal forogni kezdett a világ. Már igazán csak szabadulni vágyott, akármi áron is. Vergődő kezét vaskapocs szorította. Őt marát bágyasztó mágnes ellenállhatatlan ereje vonzotta. Ugy hajoltak összebb-összebb, lassan, mint két szellőingatta lomb.

—Bandi!... Lenke!... hol vagytok?—hangzott ebben a pillanatban a normann-fenyők felől.

—Szent isten, ez Edit! most rögtön eressz el! Szétrebbentek.

Az asszony a napernyőjét próbálta nyitogatni mintha amögé akart volna bújni. Kétségbeesve intett a férfinak:

—Kiálts neki; hívjad;—én nem bírok szólani. Tarcsay összetette a kezét.

—Csókolj meg hamar-hamar...

Már csak a levegőnek beszélt.

Az asszony nem várt tovább. Előre szaladt; vissza, a kertbe.

—Itt vagyunk, jövünk!—kiabálta aközben remegő hangon, lélekzete-fogytán. De azért csak futott.

Mire Tarcsay a basarózsák táján hozzájuk csatlakozott, a két asszony hangosan kacagott valamin.

ÖVÉK A VILÁG

A gyönyörűen havas táj országútján két csilingelő szánka jött egymással szemközt. Az egyik a Halász-major felől, a másik a tengelyi puszta irányából. Azon a ponton találkoztak, ahol az országútról egy mezei dűlőre lehetett letérni, a nagy rónaság felé. Az egyik szánkának persze balra esett a letérő, a másiknak meg jobbra, A dűlőútra kanyarodás előtt egyszerre állott meg mind a két szánka:

—Hóha-hó!...

—Szervusz, Bódi!—kiabált át a Halász-majorbeli szánka ura a másikra.—Szervusz Marci!—hangzott a szivélyes üdvözlés onnan is.—Úgy látom, egyfelé töreksznék; hadd lássalak már egy kicsit közelebről; ezer esztendeje, hogy nem láttalak.

A két úr egyszerre kezdett lecihelődni a szánkóról. De nemcsak ők, hanem a társaik is. A Halászné szánkáján, az úr mellett, egy bebugyelkázott fehér galamb csücsült, egy hamisszemű kisleány, aki, mire az édesapja lehurcolkodott, a másik oldalon már úgy leröppent az alacsony ülésről, akár a pipiske az árokpartról az útra. A másik úr, karvai Karvay Boldizsár vala a fiával, a sebesülten hazakerült zászlóssal, akit néhány heti üdülésre hazaküldtek a kórházi kezelésből. A zászlós is lelépett a szánkáról és ámbár egy kicsit bicegve, a szomszédék felé indult.

Mindnyájan megörültek egymásnak. Hamar kiderült, hogy ugyanegy járatban is volnának. Mind a ketten orosz foglyokat szeretnének kapni a „táborból”. Nagy a hiány munkáskézben.

—Akkor ne sokat ácsorogjunk,—indítványozta az öreg Halász.—A gyerekek üljenek a te szánkára és menjenek elől, hogy vigyázhassunk rájuk. Te pedig gyere ide hozzám,—annyi a beszélgetni valónk.

Így történt. A gyerekek a Karvayék szánkóján előre surrantak. Az öregek a másik szánon követték őket és elmélyedtek aközben mindenféle komoly beszélgetésbe, gazdálkodási bajok megállapításába.

*

A két gyerek kis ideig némán ült egymás mellett; mind a kettőn elfogódást lehetett volna észrevenni, ha lett volna, aki figyelje őket. Azután a zászlós megszólalt:

—Mondja, Katica, miért nem válaszolt a levelemre?

A sötétszemű fruska elpirult; gyönyörű, lelkes szemét a legényke felé fordította:

—Nem kaptam én magától levelet,—mondta mohó mentegetődzéssel.

A fiú olyan tekintettel csudálkozott, amelyben az öröme és az elégedetlenségnek egyképen volt nyoma.

—Istenem—mondta—akkor mégsem úgy van, hogy szándékosan mellőzött; (emiatt volt a szemében az öröm) pedig milyen hosszú levelet írtam! (Ennek a gondolata bántotta: hogy minek vész; el éppen az ilyen levél.)

—Nem kaptam,—erősítette a kisleány;—semmit sem kaptam én.

—S ha megkapta volna a levelemet, válaszolt volna rá?

—Hogyne!

—Szívesen?

—Szívesen!

Az ifju olyat lendült a szánkában, hogy majdnem kifordult belőle.

—Hurráh! Akkor minden jól van; akkor nem búsulok tovább!—kiáltotta.

A leányka elpirult. Mosolygott egy kicsit, de nem merte mutatni, hogy valami kellemeset érez.

—Ne kiabáljon úgy,—súgta, jelentősen intve fejecskéjével a kocsis felé.

A fiú megértette.

—Süket,—mondta boldogan, abbéli nekiszeseledett örömeiben, hogy a leány ezzel a bizalmas intésével titkos összeesküvésnek válik részesévé, ő vele együtt.

—Édes Katica! Édes kis Katica!—áradozott a hevülő zászlós, de nem tudta folytatni. Csak nézte a mellette riadtan meghúzódó eleven virágszálat, aki csak a feje elfordításával próbálta megértetni, hogy nem akar többet is hallani.

De a zászlós már máshol is kiáltotta a tűzpróbát; nem hagyta abba, amit elkezdett; csak várt egy kicsit; hisz' olyan gyönyörűséges, olyan minden vércseppet a szívére kergető érzések fojtogatták.

—Édes kis Katicám!—tört ki végre belőle,—nagyon szeretem magát!...

Ez hát megvolt mondva nyíltan. A leányka összerezett és most már ő lendült olyat, hogy majdnem kiröppent a szánkából. De a zászlós utánakapott s

megfogta.

—Hallgasson! Eresszen!—mondta Katica szemérmesen.

—Nem hallgattam-e eddig?—mormolta a zászlós, miközben a leány karjáról lesiklott a keze;—pedig tudta maga... tudott maga mindent. És aki nekem akkor azt meg tudta tenni, az nem lehet irántam egészen közönyös.

—Mit tettem én? Mikor tettem én valamit?—riadozott a leány és nagy szemét félénk kíváncsisággal nyugtatta a fiú arcán.

—Édes Istenem, már nem emlékszik? Igazán elfeledte? Amikor a tavasszal,—ó, már háromnegyed éve!—arra kértem magát Petőéknél a nagy kert lugasában, amikor a többiek onnan egy kicsit kivonultak, hogy eressze le a haját egy pillanatra, azt a csudaszép, rengeteg haját, csak egy gondolatnyi kis időre, s...

—Éppen akkor véletlenül leesett a kontyom; igazán nem akartam; de a tennyezés közben meglazult...—hadarta a leány tiltakozva.

—Még ezt is elveszi tőlem?

Olyan nagy bánat volt a hangjában, hogy a leány megsajnálta:

—Nem veszem el,—mondta hirtelen—azért sem veszem el. Gondoljon, amit akar.

—Katicám!

A zászlós a jó meleg szánkótakaró alatt a kis leány kezét kereste.

—Adja ide, szívem, adja ide, hadd szoríthassam meg egy picit.

—Nem! Hova gondol? Nem. Látnak is...

—És ha nem látnának?

A leány hamisan mosolygott:

—De látnak.

—Feleljen, könyörgök.

—Mondtam már, hogy: de látnak.

—Katica, maga kegyetlen; látja ezt a sok havat? Maga is ilyen fehér, hideg, ragyogó, megbűvölő, de fagyos. Mondja, ha már nem bírtam magammal és mindent megvallottam, mi lesz most már énvelem?

—Az Isten majd megsegíti és hazakerül épségben, végképen.

—Nem a jó Istennel van nekem most bajom. Én most csak azt akarom tudni, gondolt-e rám... nem, ez nem elég, nekem ennél több kell, sokkal több: szeret-e egy kicsit. Mondja, kis Katicám? Gondolja meg, mit mond; mert ha nem szeret, akkor én biz' Isten nem jövök vissza többet soha—soha...

A leány megszeppent. Anyáskodó gyöngédséggel mondta:

—Lássa, nincsen esze.

—Szeret-e? Erre feleljen nekem.

—Ahogy maga mondta,—volt a rebbenős, szemérmes, halk válasz.

—Hogy mondtam? én istenkém.

—„Egy kicsit...” így mondta.

A zászlós most már nem bírt boldog meghatottságával. Odaerőszakolta a kezét a kis leány muffjába és szótlánul szorongatta az engedelmessé vált kezecskét.

A szánka eközben röpült; a havas táj egyetlen végetlen fehérségbe vezetett; alig látszott rajta egy-egy kis sötét folt; egy-egy félig behavazott bokor... a csutkaföldek mentén gubbaszkodó fogolycsapatok; messzire innen néhány varjú lomhán húzott el valamerre, ahol tanyák vannak.

Olyan igazi tél volt; a lovak fülére, sörényére zuzmara-gyöngyök rakodtak le; a levegő tisztának látszott, mégis tele volt párázattal, amely parányi jegechulliatással ülededett le a szánkára s a benne levőkre. Még a nagy csend is a teljes, tökéletes telet bizonyította. Sehol senki; még egy czippanó madár sem. És mégis tavasz volt; édes, verőfényes tavasz; a hótenger szikrázásából is kiáradó tavasz.

A zászlós megszólalt.

—Fel vagyok terjesztve kitüntetésre és előléptetésre; mindennap várom a tisztí kinevezésemet; még édesapám sem tudja; megakartam lepni, csak

magának mondom meg.

A kisleány egy picit visszaszorította a fiú kezét.

—Úgy tekintem magát, mint a menyasszonyomat!... súgta a zászlós.

—Jaj!...

—Mint a kis feleségemet!

—Jaj!

Ez a két elsugott ijedt „jaj” olyan volt a fiúnak, mint a szférák muzsikája.

Mind a ketten megborzongtak, de nem a hidegtől.

—Katicám, lelkem, ezentúl, ír, ugy-e? akkor is ír, ha tőlem nem kap hírt, tudja, milyen nehéz az néha, hogy ott kint írjon az ember. Különben teszek én arról,
—mondta hevesen, elszántan.

A leány megint azzal a néma kérdéssel, azzal a rebbenős tekintettel fordult hozzá:

—Tudja mit? én még ma megkérem az apjától.

—Szent isten!

—Én nem bírok úgy visszamenni a poklok tornáczára, ha nincs, ami az üdvösségem reményével védjen meg minden rossztól. Ha magát most ide nem ígérk, akkor én elesem, érzem...

A leány elsápadt.

—Kérjen meg inkább, csak ne mondjon ilyeneket. (A szeme elborult, könybe lábbadt.)

Összenéztek.

A fiú kivette a zsebkendőjét s meghatva törölte meg a kisleány könyes szemét. Azután egymásra mosolyogtak.

A szánka befordult az állampusztára, ahol a rabokon kívül a fogolytábor lakói is el voltak helyezve.

A két gyereknek már csak pillanataik lehettek ilyen édes kettesben. A fiú valamit akart még. Sürgetve kérdezte:

—Katicám, édes kis Katicám, addig is, amíg a szüleink megtudhatják... nem merte folytatni, benső megdöbbenéssel csak annyit tett még hozzá:—*igen?!*

A kisleány lesütötte a szemét és kis vártatva, alig észrevehetően bólintott; a szája csak annyira nyílt meg, amennyire egy lélekzetvételhez kellett. A fiú mégis meghallotta a remegő "igent..."

*

Amikor a szánkák megállottak s az urak kiszállottak, a két öreg elbámult a fiatalokon.

—Nézd,—mondta Halász Karvaynak,—nézd, milyen pirosak; majd kicsattan az arcuk.

Karvay-papa legyintett:

—Hja, a fiatalság! Ezeké a világ.

VACSORAKÖZBEN

Az *úr* (zajjal lép be az előszobába; ledobja a botját a sarokba, a kalapját a fogastra lódítja; a kezelőjét rángatja-igazgatja, úgy halad befelé a lakásba. A szobaleány riadtan lép félre előle. Az ebédlőben a terített asztalnál már ott ül az asszony. Vacsora ideje van):—Jó estét, édesem; ezt már igazán nem kellene tennie... Utánam küldöz a kaszinóba, az ember röstelkedik; még majd "alakká" leszek, akinek számon tartott kimenője van... Afféle papucshős-hírem támad; tetszenék ez magának?

Az *asszony* (szép, komoly arcú fiatal nő, csupa erély és nyugalom):—Isten hozta, Kálmán; most félkilencre van és maga azt mondta, azt ígérte, hogy nyolcra itthon lesz. Csak a rendes pártiját játszotta a kaszinójában s én tudtam ezt. Nem zavartam meg tehát olyasmiben, ami az elmaradását indokolná. S a vacsorát én nyolc órára készítettem el.

Az úr (indulatosan): A vacsora!... bánom is én a vacsorát!

Az asszony (nyugodtan): De én bánom.

Az úr: Akkor tetszett volna magában vacsorázni.

Az asszony: Erről lehetne beszélni—ezutánra. De mára ilyen megállapodásunk még nem volt. És maga nyolcra ígérte, hogy itthon lesz.

Az úr (legyint és dűnnyög):—Ígértem; persze, hogy ígértem, de ottfeledkeztem.

Az asszony:—És ha én "feledkeztem" volna valahol s aztán most maga várna?

Az úr (felpattan): Az más!

Az asszony: Miért *más*, ha szabad kérdezni? Azt hiszem, sőt bizonyosan tudom, hogy ebben alaposan téved; de most együnk. (Csönget, a szobaleány behozza a tálat, leteszi az asztal közepére, aztán kimegy. Ez a házirend. A cseléd minél kevesebbet legyen útban. *Az asszony* folytatja): Evés közben is beszélgethetünk. Lássá, spárga van, tejföllel, ha az ilyesmivel sokáig várunk, tönkremegy, odaég, elsül; nem volna kár érte?! De hisz' nem is a spárga lényeges, hanem a szótartás. Nézze, itt van egy pár szép vastag szál, nagyon friss, tartsa a tányérját. Ha az ember azt mondja, nyolcra itthon leszek, akkor nyolcra legyen itthon. Miért *más* az, ha *magáról* van szó? Most már megmondhatja. Kíváncsi vagyok rá.

Az úr (kissé gúnyosan és benső bosszankodással): Köszönöm a szíves engedelmet. Azért más, mert én férfi vagyok; a ház feje vagyok: azt tehetem, amit nekem tetszik; vagy nem?!

Az asszony (határozottan): Nem.

Az úr (leteszi a villát, úgy néz kérdően a feleségére. Vár.)

Az asszony: Nem teheti azt, ami ellenkezik az illemmel, az udvariassággal, a gyöngédséggel, egy szóval mindazzal, amire én a férjemtől *feltétlenül* számítok.

Az úr: No, és olyan nagy dolog volt?...

Az asszony: Hogy a partija időn túl is előbbre való legyen *nálamnál?! Igen*, ez nagy dolog.

Az úr (magában lázadozva): És ugyan mit tennél, ha azt mondanám, hogy ilyen semmiségek miatt nem engedem magamat kizökkenteni a kerékvágásomból? Mert az csak frázis, hogy a párti előbbvaló lenne náladnál, ebben megnyugtatlak.

Az asszony: Köszönöm. De ha ezentúl nem tartod meg a szavadat, akkor majd én is feloldva érzem magamat az enyém alól.

Az úr (gúnyosan): Ah, lám, a kis Francillon!

Az asszony: Erre nem gondoltam, de különben is tévedsz; én nem lennék „Francillon”; Francillon egy szegény, kapkodó, vergődő asszony volt, minden igazi határozottság nélkül.

Az úr: Ugy! S te nem lennél az?!

Az asszony: Nem. (Csönget. A szobaleány másik tálat hoz és kimegy.)

Az úr (nagy szemet meresztve): No, és?

Az asszony: Egyék ebből a rántott bárányból szerencsére még nem száradt ki; Teréz nagyon ügyes leány;—mit jelent az, hogy: "no, és?"

Az úr: Várnám a folytatást.

Az asszony: Egyelőre nincsen. Én nem fenyegettem magát semmivel sem, mert nem gondoltam rá, hogy fenyegethetném is. De—*én* szótartó vagyok.

Az úr: Hm-hm!

Az asszony: Lássá Kálmán, magának tudnia kellett, hogy kit köt az életéhez, vagy: hogy kihez köti magát, amikor utánam járt. Én egy pillanatra sem tévesztettem meg; nem voltam megalkuvó. Amikor a szerelmét megvallotta, nyíltan néztem a szemébe, úgy mondtam, hogy én is szeretem magát; de azt is megmondtam, hogyha csalódnám magában, ha kiábrándulnék, akkor bizonyosan nem szeretném többé és akkor nem is maradnék maga mellett. Én úgy tudtam, hogy maga tetőtől talpig úr, hogy eszes, finom ember, hogy magában meg lehet bízni és hogy engem szeret; természetesen: *nagyon* szeret. Nos, én feltétlenül számítok arra, hogy maga melletttem és velem szemben mindezt a tulajdonságát állandóan megtartja és engem boldoggá

igyekszik tenni mindenképpen. Én ebből nem engedek.

Az úr (kissé nyugtalanul): Mi panasza lehet rám?

Az asszony: Egyelőre még nem sok, de éppen azt akarom biztosítani, hogy ne is lehessen. Sem ma, sem holnap, sem azután. Hat esztendeje tart a mi boldog házaseletünk és ha nem lehet boldogabb, mint eddig volt: kevesebbel sem érem be, erről biztosítom. Én semmiféle újítást, változtatást, más életrendet, sem ezen, sem azon a címen el nem fogadok; semmivel, ami az eddiginél lelkileg kevesebb, vagy hátrányosabb, be nem érem. Ahogy kezdtük, úgy folytatjuk, vagy sehogy. Hat esztendő alatt maga egyszer sem,—újra mondom—egyszer sem látott engem felületesnek, maga iránt kevésbé figyelmesnek, gyöngédnek, odaadónak; vagy tán magának azért volna joga ilyesmihez, mert *férfi* és mert ráadásul még *férj* is? Hatéves férj, harmincötéves korában, az élete tetején, amikor a legférfiasabbnak *kell* lennie?

Az úr: Igen, igen, tudom; mindez nagyon szép, de vannak az életben konvenciók...

Az asszony: Amelyek közül az első az, hogy a feleség soha elhanyagolva ne legyen, egy másodpercre, egy pillanatra sem. Az a "feleség" elvégre is sokkal többet tesz az uráért s az urának, amikor neki adja az egész tiszta lényét, az érintetlenségét, az egész életre szóló hűségét; azt a szándékát, hogy csak őneki éljen, hogy végigdajkálja bár még oly erős, hatalmas, férfias urát is az életen: mint amit a sokszor sokfelé tépett férfi egyáltalában adhat a nejeének, még a legjobb szándékok mellett is. Ha az érzelmekben s ha a ragaszkodásnak minden nyilvánulásában nincs teljes egyenlőség és ha a nő ebben megrövidültnek érezheti magát, akkor nagy igazságtalanság történik vele még akkor is, habár egyébiránt tejben-vajban fürödhetnek. A nagy mód, a "jó élet" sohasem elégítheti ki az igazi asszony lelkét; már pedig, ha a lélek nélküli, akkor az álmodott boldogság szertefoszlik s az asszony vagy boldogtalanná vagy a világ szerint rosszá, vagy mindkettővé válik...

Az úr (közbevág):—A "világ szerint"? Csak a világ szerint?

Az asszony: A legtöbb esetben—*csak*. Hisz tíz úgynevezett "rossz" asszony közül legalább hetet az ura maga ront el azzal, hogy nem tud, vagy nem akar vele okosan banni; hogy a lelki életével nem, vagy alig törődik; hogy a hangulatait, benső nyugtalanságait meg nem látja, meg nem érti, azokkal nem foglalkozik; hogy magára hagyja az asszonyt sok fájdalmas, titkos tünődéseivel, amelyek eleinte talán a férjet illetik, de később eltérülnek valami új lelki élet irányai felé. Az a férj, aki azt hiszi, hogy lelkes asszony—aki tudnillik nem báb és nem gép—beérheti azzal, hogy őt jó gazdasszonyként kiszolgálja, máris elvesztette a feleségében az igazi élettársat;—és vajjon lehet-e megalázóbb, szörnyűbb az önérzetes asszonyra, mint annak a sejtése, megerősödő tapasztalata, hogy az ura, amikor hozzá közeledik, nem a lelkét, hanem a testét követeli s ő maga is nem az érzelmét, hanem az ösztönét hozza, kínálja?! Erre a sorsra jutni én nem akarok, nem is fogok.

Az úr (nagy szemet mereszt):—S te azt hiszed, azt hihetnéd... hát nem látod napról-napra, hogy kim vagy?

Az asszony:—Dehogy nem; látom én azt; de látni is akarom mindig, folyvást. Azt *mink* nem fogjuk elkezdni, hogy férjemuram külön keresse a maga passzióit,—mert akkor mindjárt be is végeztük. Én nem vagyok és nem leszek „pótolható”. Nekem minden kell, vagy semmi. Én azt akarom, azt várom, azt követelem, hogy az uram a legnagyobb és egyetlen boldogságát abban lelje, érezze, ha a hivatásán kívül, amely előttem is szent és mindenek fölött való, egyedül nekem élhet. Az uram szerelmének a bensőséges heve rám is ragad, engem is szerelemmel telít meg; de a hidegülésétől egyszerre megdermedek; én tudom az asszonysiker legnagyobb titkát, talizmánját: mindig csak *visszaadni*,—adni csak a *nagyon* szerelmes egyetlenegynek, akinek a határtalanul édes boldogsága által válunk magunk is boldoggá, legyőzöttek is diadalmassá. A magamfajta asszony várát nem lehet bevenni; azt csak feladni szoktuk annak, akin diadalmaskodunk, mert rabunkká tettük azzal, hogy szerethet bennünket.

Az úr:—Ejnye, de sok furcsát tud maga, galambom.

Az asszony:—Gondolkodom; ennyi az egész

Az úr:—Az istenért, mikor ér rá mindezt így kieszelni?

Az asszony:—Amikor magamban vagyok. Amikor maga a pártija után fut.

Az úr:—Ohó, alig néhány napja, hogy rákaptam egy kicsit arra a „pártizásra”...

Az asszony:—S máris azt hiszi, hogy a spárta várhat magára nyolc helyett félkilencig.

Az úr (mosolyog):—A spárga?

Az asszony:—Vagy én. Hát nem mindegy az?

Az úr:—De mennyire nem! (Felugrik, odasiet a feleségéhez s kezét csókol neki.)

Az asszony (derülő arccal engedi, hogy az ura becézze):—Nem volt jó a spárga?

Az úr:—Ej, mit a spárga!... te vagy jó, gyönyörűm, te!

Az asszony:—Hízkelkedő! Ne higgye, hogy ezzel félrevezet. Ma nem hiszek magának; egyszer már szószegő volt.

Az úr (hevülőben):—Soha többet! . . Csókolj meg.

Az asszony (elfordul):—Ma nem.

Az úr:—Éppen ma; most, mindjárt!

Az asszony:—Nem, nem! (Ellenkezik.)

Az úr:—Ne légy kegyetlen, ne bánts!

Az asszony (kacag):—Én bántom? Mivel?

Az ura erővel megöleli. Mind a ketten elfojtva, fuladozva nevetnek.

Az asszony (kiszabadítja magát):—Menjen a kaszinóba; várja a pártija, siessen.

Az úr:—Nem kell; csak te kellesz; ha megcsókolsz, holnap kilépek a kaszinóból.

Az asszony:—Hátha nem csókolom meg?

Az úr (egyet gondol, de nagyot):—Akkor is kilépek!

Az asszony (kitárja a két karját):—Akkor gyere ide!...

Mind a ketten a teljes diadal érzetével ölelik meg egymást.

EGYMÁS ÖZVEGYEI

Parády Ambrus, a Nyírség első gavallérja, elvette a szépséges Tary Évát, akinél nekivalóbb párt hetedhét országon sem találhatott volna. Mégis nagy baj lett a dologból;—pedig nagyon boldogan kezdték.

Azért illettek össze annyira, mert mind a ketten egyformán szilajak, szertelenek, kiszámíthatatlanok voltak; így hát tetszettek egymásnak. Már az a mód is, ahogy Ambrus udvarolt és a szerelmét bizonygatta, szörnyen a kedvére volt Évának. A legény azon kezdte, hogy aki fiatalember komolyabban mert forgolódni a kiválasztotja körül, azt mindet kardélre hányta, lévén a legjobb bajvívója nemcsak a Tisza-vidékének, hanem az egész országnak is. Okot könnyű volt találnia az ilyesmire; kivált minthogy az ellenfelei is többnyire „nyíri bicskások“ voltak; ami alatt a virtusságot kell érteni, minden rosszabb vonatkozás nélkül.

De nem is volt csuda, hogy Ambrus-barátunk bomlott Éváért. Édesebb kis teremtest nem szülhet földi anya. Olyan volt Tary Éva, mint egy pompás kis kolibri, amelynek fülemülehangot adott az a nagy Titok, aki a világot rendezgeti és kormányozza. Afféle tündérke volt. aki földi mulatozása közben éjfélén túl is itt maradt és azután nem bírt visszatalálni igazi hazájába.

A járása-mozgása eszébe juttatott az embernek egy szál virágot, amelyet a szellő sodrít arrább. Szemében a búbjós nyári éjszakák fénye derengett. Szája szögletén állandóan ott hamiskodott az a férfibolondító mosolygás, ahogyan senki más sem mosolygott a világon. Ha megszólalt, az a legszebb zenével ért fel,—kivált Parády Ambrusnak.

Amikor végre úgy elverekedte a legény a vetélytársakat, hogy már senki sem mutatkozott közülök a szemhatáron, akkor azt mondta Évicának lássa, magát most már úgysem veszi el senkisé; tudja mit, legyen a feleségem.

Tary Éva kacagott egyet és—Parády Ambrusné lett.

*

Attól a naptól kezdve Ambrus meghalt a régi társaságára nézve. Amilyen mulató, nagykedvű legény volt azelőtt, olyan bolondul szerelmes férj vált belőle. Kivitte az ő kis kolibriját a pusztai kastélyába és olyan mézesheteket

élt ott vele, hogy még a legjobb pajtásai sem hallották többet a hírét. Színét annál kevésbé látták. Ez a rejtett boldogság majdnem teljes két esztendeig tartott. Akkor egyszerre az történt, hogy Ambrus betoppant egy este a cimborái közé, akik éppen mind együtt voltak. El lehet képzelni, hogy fogadták; micsoda gaudium lett abból. Ambrus csak hajnalban fogatott be s ugyancsak jókedvűen csördített a „négyes“ közé. Hosszú ostora csapójával megcsípte az ostorhegyes fülét s hajrá, röpült haza.

A tajtékzó lovak olyan dübörgéssel robogtak a kastély boltíves kapuja alá, hogy még az emeleten is fel kellett arra ébredni.

Éva asszony becsöngette a szobaleányát. Mi történik odalent? kérdezte csicssergő madárhangon s az orrocskáját egy kicsit kidugta a selyempaplan alól.

Már fényes reggel volt s a szobaleány az ablakból jól láthatta, hogy mi történt odalent.—Az úr jött meg, mondta félenken, mintha attól tartana, hogy ő kap ki az úr helyett, aki ilyenkor kerül elő.

De az asszonyka nem volt többre kíváncsi. Csak ennyit mondott:—Maris kérem, zárja be az ajtót belülről kulcsra; maga pedig menjen ki szépen a fürdőszobán keresztül. Azzal már át is billent a másik oldalára és csakazértis édesdeden folytatta megzavart álmát.

Kopogtatott-e Ambrus azon a bezárt ajtón, arról nem szól a krónika; hanem a cimborák aznap este megint nagy murit csaptak, mert vacsora idejére megint ott volt köztök a „megtért”. Persze hogy folyt a pezsgő, húzta a cigány, csendült a pohár, meg a nóta.

Hanem erről már mindenki tudott másnap. És mindenki találgatta, hogy mi lehet az oka az Ambrus nagy kedvének. Akik legkevesebbet kutatták, azok beérték azzal, hogy vállat vontak és azt mondták: kutyából nem lesz szalonna. De olyan is volt nemcsak egy, aki egyebet sejtett s az asszony körül tapogatózkodott a gyanújával.

Ambrus senkivel sem törődött; megjött harmadnap is, negyednap is, meg a negyedik héten is:—mindennap. És mindennap hajnalban fogatott be. A cimborák már kezdtek végképen kidőlni mellőle. Csak ő maradt egyformán ugyanaz. Mulatott, de veszett jókedvét senkisémm tapasztalta. Az úri illendőség határán túl semmit sem követett el; el sem hitték neki a cimborák, hogy igazán mulat. Még amikor nagy ostopattogatással kihajtott is hajnalonkint a városból, úgy ült a bakon feszesen, mintha kőből lett volna,

Addig-addig, hogy a szépséges Tary Éva egyet gondolt és amikor egyszer megint egymagára maradt, összecsomagolt s hazaszökött a szüleihez, búcsú nélkül.

Most azután egyszerre minden kisült. Most már mindent tudott a világ.—Na úgy-e, hogy az asszony körül volt baj?—Bizonyos, hogy válnak. Ezek egymásra úntak.

Hanem amelyik nyelves cimborá először tett csiklandós célzást az esetre, az kapott Ambrustól mindjárt egy olyan simogatást az arcára, hogy vánkossá dagadt tőle az ábrázata. Ebből természetesen újra csak párbaj kerekedett, ami annyit változtatott a helyzeten, hogy a cimborá dagadt arcából snicli lett.

Ezek után már csak a suttogók folytatták az érdeklődést; azok is titokban. De még így is a füléhez jutott Ambrusnak, hogy van már valaki, aki a válás után szívesen elvenné Tary Évát s ezzel a komoly szándékkal teszegeti tiszteletét az asszony szüleinél.

Ambrus befogatott és odahajtott a felesége lakása elé. Éppen jókor. Az a bizonyos kérőjelölt is akkor érkezett meg, mintha hívásra jött volna. Ezt, szegényt, már csak úgy magyarázat nélkül érte a szenteletlen bérnyomás. Másnapra pedig csak a félféje látszott ki a pólyából, amelybe a párbajdoktorok bepakkolták.

Ezek után éppen ott volt Tary Éva, ahol akkor, amikor először udvarolt neki az ura ilyenformán. Elkerülte a házokat mindenki, aki gyanus lehetett. Ha százszorta gyönyörűbb és megejtőbb lett volna is az éjfélsemű lidércke, még akkor sem akadt volna, aki megkockáztassa a közeledés következményeit. Úgy illett, hogy Ambrus úr ezért kárpótolja valamiképen az ő unatkozó kis életpárját; tehát nagyon udvarias levélben meghívta vacsorára—a cimborák asztalához; minthogy éppen a születése napját készült megtartani.

Tary Éva dacosan szorította össze éles, hófehér cicafogát és azt üzenté a levélre, csak úgy szóval, hogy:—„Köszönöm, ott leszek!”

Ott is volt. Talán kíváncsiságból, hogy ugyan hogy mulat az ura, amikor *neki* mulat. Vagy csak mérges „azért is” volt az elszántságában: ne higgyék, hogy

bántja valami, amit az ura művel.

A cimborák asztala egy virágoskert volt akkor este. A főhelyen rózsakoszorús trónocska várta az ünnepelt vendéget. A cimborák frakkban. A cigány úgy húzta, hogy nemcsak a hegedűje sírt, hanem azok is, akik hallgatták. És mindig Éva asszonynak húzta. És mindig az ő nótáit húzta.

Ambrus, mint házigazda, az asztal végén ült, szemben Évicával, aki mellé két java-cimboráját ültette, akik híres udvarlók voltak. Adta, hogy nem féltékeny. A cimborák tehát udvaroltak is—módjával. Tudták, hogy rajtok a férj szeme. A gazda csak onnan messziről mosolygott át a főhely felé és emelgette aközben néha a poharát, mutatva, hogy most a „vendég” egészségére iszik. Egyébiránt úgy átengedte a teret a cimboráknak, hogy Éva asszony, aki a meghívást valami másra magyarázta titokban, megállapította hallgatólagosan, hogy ez már igazi sértésnek is beillik. Csak azért is mulatott. Húzatta, és koccintott a szomszédaival. Az urával csak úgy „par distance”; mutogatva neki, hogy „szervusz”!

Éjfélkor előállott a hintós fogat, hogy hazavigye az asszonyt. A szent János áldomása után úgy kísérték le Tary Évát valamennyien, mintha testőrei lettek volna. Az inas felült a bakra; a cigány a Rákóczit húzta s a parádés kocsis a lovak közé suhintott.

Hogy azután hogy folytatták a cimborák kivilágos-kivirradtig, azt csak hallomásból tudta meg Tary Éva.

Én is így tudtam meg ezt is, meg mindent, amit a városban széltében beszéltek.

Valahol Beregben vadásztam akkoriban és hazafelé útba ejtettem nyírségi ösmerőseimet.

Parády Ambrussal valamikor nagyon jó pajtások, sőt jóbarátok voltunk. Együtt faragtuk az iskola padját és együtt buktunk meg a számtanból. Később, mint nagy diákok, együtt és egymásért verekedtünk a szatmári gubás-legényekkel, valami leányügy miatt. Az ilyesmi jobban összeforrasztja az embereket, mint akármilyen vérrokonság.

Vágytam rá, hogy lássam az én régi jó kenyeres pajtásomat, akinek a sorsa iránt különösen is felkeltették az érdeklődésemet azok a mendemondák, amelyek róla az egész környéken szárnyaltak.

Bizonyos voltam benne, hogy Ambrus megőrül, ha meglát. Minthogy a multság után bent maradt a városban, felkerestem.

Olyan bolond örömben sem láttam még valakit azért, hogy engem ölelhetett. Én pedig a viszontlátás első becézgetése után mindjárt belevágtam a fejszémet abba a kemény fába, hogy a régi testvériség jogán megkérdezzem tőle: mi igaz abból a sok mindenből, amivel ő róla tele van itt a világ.

A barátom elkomolyodott. Szép, férfias arca elborult. De nem neheztelés volt azon, hanem szomorúság. Pár pillanatig így nézett rám, azután megszólalt:

—Tudod, öreg, tulajdonképpen minden igaz és mégis semmisem igaz,—kezdte.
—Neked, nem bánom, elmondom. Ugyis nyomja a lelkemet; pedig senkim sincs, akinek ezt a furcsa züllésemet megmagyarázhatnám. De már benne vagyok és ebből nincsen szabadulás.

Lenyomott egy karosszékre és mellém telepedett. Azután hol hévvel, hol ellágyulva a következőket mondta:

„Nagyon szerelmes voltam a feleségembe, amikor elvettem. De még szerelmesebb lettem belé, amikor belekóstoltam abba a bolond nagy boldogságba, amit teste-lelke árasztott számomra. Én nem tudom, mi volt abban a csöpp asszonyban annyi felséges jó; de olyanná váltam attól, mint a megrögzött mákonyevő.

Szerelmes voltam, ész nélkül és mohón. Bele nem fáradtam ebbé az érzésembe. A gazdaságomban találtam annyi foglalkozást, hogy a feleségem néha magára maradhatott; éppen eleget arra, hogy meg ne únhassa Örökös udvarlásomat, hízelkedésemet, kedvének keresését. Amikor előkerültem és újra megöleltem, az énnekem az igazi mennyország volt.

Persze, te azt hiszed: nem is lehetett másképpen, csak úgy, hogy ő is így szeretett engem. Hisz' a házasságunk szerelmi házasság volt, egyetlen báránnyel nélküli az egünkön. Hát 'iszen szeretett. Valahogy józanul, okosan, finoman, diszkréten;—válogass, kérlek, ezekben a körülírásokban, amelyek mindegyike kétségbeejtheti a nagyon szerelmes férfit.

A feleségem akkor csókolt meg, amikor akartam,—de csak akkor. Megölelt, ha kívántam; de magától sohasem fúrta magát a két karom közé.—Nem így

szerettem én és nem így akartam, hogy szeressenek.

Ugy éreztem, hogy már kínozzom tapadásommal, a nagy vágyammal. Pedig azt szerettem volna, hogy élni se tudjon nélkülem; hogy elválhatatlan legyen tőlem. Sohasem hittem volna, hogy ilyen bolondja lehet a férfi egy asszonynak. És hogy éppen én lehessen valaha az a férfi. Ha ezt emlegettem neki, mosolygott. Mintha azt mondta volna: maga poéta! hogy kiszínez magának valamit s aztán azt szeretné, hogy én is olyan poéta legyek, mint maga. De hisz, akit maga kíván, az csak egy álmkép...

Ijedten hagytam abba ezt a képzelődésemet. Hátha még valóra talál válni. De nem sokáig bírtam elterelni gondolataimat eszelős vágyamtól. Elkezdtem az én rejtelmes hűvös tündérkémet még hevesebben ostromolni: hátha végre mégis lángot fog a szíve. Az erős, nagy szerelem csudát művel; annak nem lehet ellenállani. Az előbb-utóbb gyújt.

Tanítottam, kérleltem; esdekeltem neki: mondj már valamit, édes, amire úgy vágyom tetőled; ölelj meg egyszer már magadtól, nagyon-nagyon... ne engedj elepedni, kis madaram; csicseregd bele a lelkembe a szerelmedet, hisz' énnekem csak te kellesz a világon.

Ilyenkor félénken nézett rám. Mosolygott; megriadt;—hirtelen, de csak pillanatra megölelt; mintha lepke szárnya érintett volna, olyan röptében megcsókolt és elfutott. Ezt így cselekedte százszor,—mindenkor. A lelkemet tettem a lába elé; de ez az angyalszemű kis ördög nem bírta mutatni, hogy szeret. Pedig én ez után tikkadoztam.

Annyit zaklattam érte, hogy egyszer türelmetlen lett és így kiáltott fel: Istenem, keressen valakit!...

Abban a percben el is hallgatott,—de már kimondta. S az én agyvelőm egyszerre megdermedt, a szívem meghiggadt, elnémult.

„Keressen valakit!”... Kiegészítettem: aki olyan lehessen, amilyennek én őt és csak őt kívánám...

Egyre ezt ismételtam magamban: „keressen valakit... keressen valakit...”

Egy szót sem szóltam többet. Már nem kértem sem a szerelmét, sem a csókját. Nem ostromoltam. Megkínáltam egy cigarettával, mint olyankor rendszeren, amikor izgatottnak láttam.

Én is rágyújtottam. Együtt dicsértük a finom egyiptomi szivarka zamatját: ígértem neki belőle másnapra százat, örült neki. De a szemében megdöbbenést, tünődést, szorongó kérdést láttam: „mi történt most?!”...

Minderre én már nem feleltem. Ha mindent megértett is, ami bennem volt és ha akkor odaborult volna rám könyörgő vezekléssel: akkor is késő lett volna.

Az Isten minden hatalma sem tehetné, hogy az a pár szó ne csengjen a fülemben.

Ha akkor megfojtottam volna, akkor is csak ezek a szavak kísértettek volna az ő emlékével egész életemben.

Ekkor következett az, hogy befogattam és elindultam a mostani utamra. Hogy „keressen valakit”, akit meg nem találhatok soha, sehol.

Én nem válok el tőle... de elválni sem engedem. Meg nem szabadulunk egymástól, amíg élünk. Egymás özvegyei leszünk élve.

Aki a közelségébe tolakodik, azt levágom. Már tudják és nem is próbálgatják.

S ez így lesz, amíg az utam végére nem érek...”

*

Elhallgatott. Egy diarabig maga elé nézett. Olyan szomorú volt, hogy nem mertem megzavarni.

Aztán felriadt és megszólalt:

—Ni, már egészen este van;—gyerünk a cimborákhoz.

VÉGE A JÁTÉKNAK

Özvegy Berkiné, született Pankotay Marietta asszony, egy kicsit megdöbben, amikor azon a bizonyos szép májusi napon, délelőtt tíz órakor, betoppant hozzá Bánky Dininé, a barátnéja, aki egyébiránt ritkán látogatta meg.

Ez a két asszony tudniillik nem valami nagyon szerette egymást; de ezt egyikök sem akarta volna. Látszólag igen jól voltak, amikor találkoztak; hanem ezen nem igyekeztek különösebb buzgalommal. Bánkynéről mindenki tudhatta, hogy egészen csak a családjának él; két szép gyermeke volt, egy már-már nagyocskas leánya, meg egy tíz éves fia, akik a rendes házi gondok mellett eléggé elfoglalták. A leánykájára ruháit például ő varrta, a fiát pedig felkérdezte a leckéjéből mindennap; ezenkívül maga ügyelt a konyhára s az ura mindenféle holmiját is ő tartotta rendben. Kedves, jó, házias asszony volt, akinek semmiféle üres bolondságon sem járt az esze; kissé későn ment férjhez és már közelebb volt a negyvenhez, mint a harminchoz, de még olyan kellemes külseje volt, hogy Bánky Dini bizony bátran beérhette volna vele szerelem dolgában is. Igaz, hogy Juliska asszony minden körmönfontáság nélkül szerette, egészségesen és nyíltan, őszintén, az ingerlő kacérkodások teljes hijjával, ami nem mindig a legszerencsésebb módszer a férfiak érdeklődésének az ébrentartására. Még a divattal is csak mérsékelten törődött, a ruháit átigazította, nem dobta el mindjárt a gazdagodni vágyó szabók kedvéért. Olcsó kalapokat viselt, egyszerű dísszel, semmi paradicsom-madár, semmi kócsag, egy kis virág vagy szalag, punktum s ezt is többnyire maga „applikálta” a „formára”. Egy szó mint száz: jó asszony volt, derék asszony volt, takarékos, dolgos, amilyen mai napság nem minden bokrban terem.

Ami ezt illeti, olyan sem minden bokrban terem, mint Marietta, aki majdnem mindenben éppen az ellentéte volt Bánkynénak.

Marietta egyetlen élethivatásának azt tartotta tudniillik, hogy szép legyen és tessenek; tessenek mindenkinek, hódoljon neki mindenki, bolonduljon érte minden férfi. No, mert az asszonyok éppen az ilyen veszedelmesfajta nőkért nem szoktak bolondulni. Marietta talán tíz évvel is fiatalabb volt, mint Bánkyné; virágzott, mint az elmulthatatlan tavasz, szerette a tükrét és a legnagyobb gondja a saját szépsége volt, amelyen szerelemmel csüggött. Közös hajlandóságok ilyformán alig lehettek ebben a két asszonyban. Miért keresték volna egymást gyakran?

Amikor Bánkyné ebben a korai időben meglepte, Marietta nem minden rossz érzés nélkül kérdezte maga-magától: vajjon mit akarhat? De azért nagyon mutatta, hogy örül. Megcsókolta a vendégét és még furcsább bizonytalansággal állapította meg hirtelenségében, hogy az nem csókolja vissza. Szándékosan kerülte, hogy ezt valahogy észre vegye. Isten hozott lelkem: mi jót hoztál? tedd le a kalapodat...

Bánkyné közbevágott:—Hadd el, Mici, fölösleges, hogy nekivetkezzem, azért jöttem ilyen korán, mert biztosítani akartam, hogy egyedül legyek veled; ilyenkor még nem jönnek látogatóid és én háborítatlanul óhajtottam egy félóráskat lefoglalni az időből. Hanem ha megengeded, leülök, így ni.

Tiszta, egyenes tekintetét Mariettára szögezte, aki majdnem zavartan ült le vele szemközt. Vajon mit akarhat? kérdezte újra hangtalanul.

—Látod, Mici, én olyan asszony vagyok, akinek ami szívében, az a száján; az én egyszerű polgáris életemben nincs nekem szükségem kertelésre, virágnyelvre, diplomatiszálásra; veled is eszerint beszélek; de kérlek, mondd meg a szobaleányoknak, hogy ne engedjen be addig senkit sem, amíg én itt leszek s aztán... jó lesz, ha őt is eltávolítod, fölösleges volna, hogy hallgatódzék.

Marietta szorongást érzett; szótlánul kelt fel és kiadta a parancsot a cselédjének; amikor visszajött, zavartan mosolyogva mondta: szinte megijesztesz, olyan ünnepies vagy...

Bánkyné úgy tett, mintha nem is hallaná ezt a megjegyzést. Mindjárt rátért a dolgára, ami idehozta.

—Nézd Marietta, annyi az egész, hogy megakarlak kérni: hagyj békét az uramnak!...

Ezt a szót, hogy „kérni”, olyan nyomatékkal mondta, hogy szigorú parancsnak is beillett.

Marietta felugrott. Bánkyné nyugodtan emelte fel a kezét s leintette. Ne izgulj, kérlek, én nem beszélek a világra; elhíheted, hogyha erre a lépésre rászántam magamat, akkor tudtam is, hogy mit csinállok. Az uram udvarol neked és te szívesen fogadod... De ez még hagyján volna, én ösmerem Dinit és apró csélcapságaival nem törődöm; hanem most nagyobb dologról van szó. Dini szerelmes beléd, ez idő szerint komolyan szerelmes és ez már baj, az olyan nagy gyermek, amilyen ő, nem tud magára vigyázni és ha tűzzel játszik, könnyen megégeti magát. Ezt én nem akarom, nem engedem; nekem ő a legnagyobb gyereke és én vigyázok rá.

Marietta-asszony ezalatt kissé összeszedte magát, az arcára elbizakodottság toladott egy kis sértődöttséggel párosultan.

—Nagyon különös, édes Juliska, hogy így beszélsz velem, nem tudom honnan állapítod meg olyan bizonyossággal, hogy az urad udvarlását "szívesen" fogadom, tudtommal sem az övét, sem a másét nem veszem komolyan, ha neked nem tetszik, hogy a társaságomat néha tán keresi, tégy róla tetszésed szerint, lekötelezel vele.

—Hisz éppen ezt cselekszem Mici; a tetszésem ebben a dologban az, hogy te magad távolítsd el a közelségedből, mert te vonzottad oda annyira. Vonzottad lelkem, tudatosan; eleinte talán csak kacérul, később veszedelmesebben. Mert te is, mintha kitüntetnéd Dinit és ettől ő egészen megbolondul. Lásd fiam, te talán nem gondolkodtál még azon, hogy mi lehet ennek a vége. A férfi, ha így elveszti a fejét, minden ostobaságra kész a „szerelméért”; történhetnek olyan dolgok is, hogy annak következtében mink—ő meg én—elszakadnánk egymástól; hát lelkem, arról én teveled nem beszélek, hogy *nekem* ez mi lenne; de hogy *őneki* mi lenne, azt szívesen megmondom. Az lenne. Mici, hogy az első időkben csak én lennék közülünk, hármunk közül, boldogtalan, no meg a gyermekek is, akik az apjukat vesztenék el; de csakhamar elmúlnék a ti számotokra minden jó és keserves megbánást éreznétek; hisz te nem az vagy, aki, ha Dinihez hozzámennél—mert reménylem, ez magától értendő—örökre beérnéd az ő kevés változatosságot ígérő lényével. Az sem vagy, aki gondját tudnád és akarnád viselni, pedig hidd el, erre szüksége van; még az ingét is én adom ki neki reggelenként; a nyakkendőjét én kötöm meg; a kávéját én töltöm a csészéjébe; a dolgaira és figyelmeztetem; arra én vigyázok, mit szabad neki enni, hogy el ne rontsa a gyomrát; ha mégis elrontja, én ápolom; a harisnyáit én stoppolom; ha nincs otthon, én lesem virrasztva, amíg csak meg nem jön; az ágját én vetem meg; amikor rosszkedvű én igyekszem felvidítani, a gyerekeit én nevelem; mert ő csak szeretni tudja őket, de nevelni nem; a, garast én verem a fogamhoz, hogy semmiben se legyen hiba, hiány vagy rendetlenség; a számlákat én őrzöm, én is fizetem ki, a szabójával én alkuszom; a ruhája szövetét én választom; a cseléddel én pörlök, ha kell s én is fogadom fel; őrzöm testi-lelki egészségét; keresem a kedvét mindenben; kényeztetem, mintha királyfi volna; túróm a szeszélyeit, pedig vannak! Lesem a gondolatát, az izlését, a kedvét; körülötte vagyok mindig, amikor nem lát is; magamra vállalok mindent ami izgatná, bántaná, bosszantaná, és ha kellene megvédelmezném mindentől ami fenyegeti, legyen az akármi; kikaparnám a szemét annak, aki bántja; megfojtanám azt, aki szerencsétlenné teszi; én az édesanyja is vagyok nemcsak a felesége. Tudnál-e te ez lenni. Mici? tennéd-e *mindezt* érte könnyen, szívesen, jókedvvel, fáradhatatlanul, boldogan, panasz nélkül, egész odaadással, az életed egyetlen céljaképen? Mert *ha* tudnád és ha akarnád is: akkor, de *csak akkor* beszélhetünk arról, hogy én a kedvéért félreálljak. Diniért, az ő boldogságáért, még azt is megbírnám tenni, hogy odaengedem neked, tedd boldogabbá, mint mellettem lehetett; én bizony a feleségi mivoltom mellett nem lehettem csupán csak a szeretője; ez, úgy lehet, hibám; de nekem is vannak igényeim s én amaszt választottam, már ez így van; így volt vagy tizenöt esztendőn át; most te esetleg végkép felforgathatod; de vigyázz! gondold meg, jól gondold meg, mert ha boldogtalanná teszed Dinit, akkor velem gyűlik meg a bajod, édesem, tudod, én nem tréfálok. Ezt akartam neked most elmondani. Én nem tudom egészen bizonyosan, hogy is vagytok egymással, pontos adataim nincsenek, de vannak jelek... én ösmerem az uramat... minden gondolatát kitalálom; mint feleségnek, vannak jogaim, mint olyan feleségnek, aki az urára vigyáz és akinek ez már azért is kötelessége, mert az ura nem tud magára vigyázni. Egyszóval: én levelekre akadtam—nahát megvallom—kerestem ezeket a leveleket is, mint minden egyebet. Lásd, Mici, elpirulsz, érzed az igazamat; nem kínozlak tovább, mindent elmondtam, megértettél reménylem. A többi tőled függ. Gondold meg jól. Én nyugodtan várok.

Felállott. Könnyedén bólintott a fejével. Ez volt a búcsuja. Most már nem tartotta szükségesnek sem a kézfogást, sem az ölelkezést.

Marietta mereven, halványan nézett utána. Zúgott a feje. Tele volt aggodalommal, rémülettel. Elgondolta másodpercek alatt, hogy minő sors várna rá a Juliska helyén. Dadájává kellene válnia egy felnőt embernek, egy vén gyerekeknek. S ha nem bírná el, akkor ez a makacs asszony még valami bolondot követne el. ettől kitelik. Megborzadt.

Hamarosan az íróasztalkájához futott, kapkodva írta meg a levelet Dininek, még meg sem szőlította benne.

„Bocsásson meg a könnyelműségemért,—írta—nem volt szép játék, de csak játék volt. Hisz' én már menyasszonya vagyok valakinek. Felejtsem el végképen. Még ma elutazom.”

Egy szó sem volt ugyan igaz a meny asszonyságból, de hatásosnak gondolta,

azért füllentette.

Sőt még csak el sem utazott.

Tudta, hogy Dini megtört szívvel igyekszik őt most már elfeledni.

A férfi, ha még oly, gyöngye is, egyetlenegy nem tudhat megbocsátani annak az asszonynak, akit szeret: ha az az asszony játszik vele.

Hadd higgye. Hadd fusson el

Talán igaz is volt, hogy csak játszottak vele.

SZÉP ASSZONY ESETE

(Elmondja ő maga a barátnőjének)

„Tudod édesem, hogy én nagyon szeretek minden sportot, de kivált a vadászatért rajongok, amelynek a gyönyöreit az uram fedeztette föl velem. Még pedig megvallom, egy kissé a megsértett önérzet, amely majdhogynem daccá fajult, volt oka annak az elhatározásomnak, hogy „vadász” leszek. Az uram, akivel együtt lovagoltam, túristáskodtam, ródliztam, korcsolyáztam, úsztam, sőt eveztem is,—ettől az egytől elzárt. Ő maga szenvedélyes vadász; de engem a vadászataim nem kívánt maga mellé. Azt mondta, hogy a nő, akinek az ideglete fegyelmetlen, nem lehet igazán jó vadász és léptenyomon hibákat követne el puskával a kezében; megbízhatatlan, néha szeles, néha türelmetlen volna; arra a figyelemre, arra a gyors és amellet helyes elhatározásra, amely a férfinak szinte járuléka, egyszerűen alkalmatlan a nő.

Meg kell jegyezmem, hogy az uram is csak az erdei vadászatnak a bolondja; a többi hidegen hagyja. De az erdők csudás útvesztőiben lopóznai, szarvas vagy vadkan után: ennek még a gondolatára is felvillanyozódik. Nos, én elhatároztam magamban az ő lekicsinylő véleménye után, hogy most már csak azért is vadász leszek; megmutatom én az uramnak, hogy ott is asszony az asszony, azaz: helyt áll. Azt akartam, hogy még jobban tessék neki; hogy még jobban szeressen; hogy erdei kirándulásain is megszokjon és nélkülözhetetlenné váljak neki. Hogy mindig ott lehessen mellette.

Ez sikerült is, mert ma olyan vadász vagyok, mint akármelyik férfi. Lőttem már szarvast is, vaddisznót is; de ami ennél több: megösmertem az erdőt, minden felséges szépségével, külső és benső gyönyörűségével; értem az utóbbi alatt azokat a hangulatokat, amelyeket kelt s amelyeknek ma már én is bolondja vagyok.

A dolog nem történt olyan simán, ahogy elmondom. Egy kis ravaszsággal kezdtem. Tudtam, hogy az uram, ha már olyan szigorúan vélekedett, nem is engedne egykönnyen,—én hát a tudtán kívül tanultam meg a puskával bánti. Öreg erdészünk volt a tanítóm, aki erdei sétáimon feltűnés nélkül elkísérhetett s akinek a puskájával azután egy szép napon leterítettem az első özet.

Képzelheted, mit éreztem, amikor a véres zöld galylyal, kis vadászkalapom mellett, az uram elé toppantam. De ő is odáig volt. Majd megevett. Már nem bánta, hogy az engedelme nélkül cselekedtem. Az erdészt megjutalmazta, nekem pedig rögtön vett egy pompás kis golyóspuskát.

Azóta persze együtt vadásztunk mindig; megtanultam tőle a cserkészet minden csinját-binját s a bőgő szarvasbikához úgy odalopódom, mint a hiúz; az uram boldogan gyönyörködik bennem s én tulajdonképen nem is magamnak vadászom, hanem őneki. Boldog vagyok, ha látom a szemében az elragadtatást.

Isteniek is azok az alkonyatok, meg azok a hajnalok az erdőn. Ti, városi asszonyok ezt nem tudjátok. Amikor az erdő lelke egyszerre csak elkezd ébredezni és a lombok susognak-sóhajtoznak s végigsuhan az egész erdőn valami gyönyörérzetet keltő borzongás!... Ez kivált hajnalban van; az első madárhangok csak ezután pittyennek. A sötét hajnal a várás-lesés-hallgatódzás ideje; ülünk a vadász-székünkön egy bokor vagy fa mellett és várjuk a derengés erősödését, amikor már meg bírjuk különböztetni a színeket és a vonalakat, amelyek úgy össze tudnak folyni sötét tömegekké. S aztán egyszerre nagyot sóhajt a hajnal és felnyitja a szemét. Szél suhan át rajtunk s már világosodik. Érezzük, hogy érkezik valaki, aki a földi mindenség ura és jóltevője. Keleten, a zöldeslilás égi kárpit mögött kezdődik a menyországi vadrózsák nyílása!... Nem mondom tovább, hisz most az én bolond esetemről van szó. Arról, hogy mi történt velem szeptember közepén, amikor az édes uram erdeiben cserkésztem egy délután.

Az uram most katona, tudod;—az idén nem lehetett itthon a cserkészlet évadján; de nekem megírta, meghagyta, rám parancsolt, hogy én csak vadászam. Ő helyette is vegyem ki a dézsmát. Szót fogadtam neki és ellátogattam a pagonyokba.

Az erdészünket betegen találtam; a régi, jó vadóreinket mindet behívták; nem volt, aki vezessen. Azaz, hogy nem volt más, mint egy vadorzóból átvedlett erdőkerülőféle, akit sebesülten küldtek vissza a harcterről s új behívásáig egyelőre még otthon lézengett.

Sötétképű legény volt; vad nézésű, komor és szótalan. Rövidre vágott haja úgy meredt fel, mint a vadkan sörtéje. Medveszerű járása mellett is csudálatosan nesztelenül lépett. Én csak könnyű vagyok, mint a lepke, de még a gummitalpú cipőmmel sem bírok olyan hiúzlépésű lenni. Az erdőt úgy ismerte, mint én a tenyeremet, a cserkésző utak vonalát végig tudta; emiatt aztán hasznát lehetett venni. Az erdész őt rendelte ki mellém.

Mondom, délután volt, gyönyörű őszi délután. Félnégy óra tájban indultunk el a vadásztanyáról a Somhegy irányába, ahol egy erős bikát tudtak az embereim. Éppen a Somhegyet ismertem legkevésbé; vezetőre ott igazán szükségem volt. Ez a hegy szeszélyes hajlású gerincével hol jobbra dől, hol balra s a széljárás rajta mindig bizonytalan. De a vadsága miatt éppen ezt a tájéket szereti a legóvatosabb vén bika, amilyennek azt a bizonyosat jelezték. Még annak a reménységére is végigborzongott rajtam a vadászláz, hogy találkozni fogok ezzel az agancsos nagy úrral.

A délután, mondom, gyönyörű volt. Teljességgel más hangulatú, mint a hajnal. Az arany-alkonyat sárgás fénynyel hintette meg az erdőt; a szajkók szemtelenül kíváncsiak voltak s ránk ripakodtak; a kék ég hűvösen és vidáman mosolygott. Egy óra hosszat haladtunk már s én mindig elől jártam, ahogy az uramtól tanultam. Ahol másfelé kellett eltérnem, ott a kísérem halk pissenéssel figyelmeztetett. Nem is tudtam másból, hogy van valaki mögöttem olyan halkán mozgott. *Egy pissenés azt jelentette: jobbra! Két pissenés: balra!* Hátra se kellett nézmem. A puskám a vállamon volt. A vadat magamnak kellett észrevennem. Ezt már nem engedtem volna át másnak úgy sem. A cserkészletnek ez egyik legnagyobb élvezete. Az édes uram erre is megtanított.

Már fent voltunk a Somhegyen és éppen lefelé ereszkedtünk egyik katlanába, amikor mély, morgó hangon bőgött egyet odalent az én hárembasám. Nagyot dobbant a szívem. Ime, csakugyan itt van! Teljes gyanutlansággal kezdi az udvarlást szépei körül és most már csak az én ügyességemen múlik, hogy a közelségébe jussak. Megnéztem az órámat. Pontban öt óra volt. A hegytetőn még teljes világosság; idelent már árnyékos esthangulat.

A bika újra bőgött; erősen harsant fel kondulásszerű hangja. A hegy visszhangosan verte azt vissza s a tapasztalatlan vadász azt hihette volna, hogy amott is bőg egy szarvas.

Gyorsuló lélegzettel indultam a hang után. Az erdő itt sűrű volt; a fák közt alig volt nyílás, a cserkésző út fekete óriáskigyóhoz hasonlított. Ha ilyen sűrűség közt van az „öreg úr”, akkor hiába minden, meg nem látom; legalább is nem eléggé jól arra, hogy biztosan lőhessek rá. De tudtam, hogy a hegy alatt széles völgy van és hogy a vágásba igyekvő suták, a basa asszonyai, azon át fognak átváltani és arra csalogatják a bikát is. Ha odaérhetek, mielőtt átmennek a völgyön, ott találkozom is velők.

Hanem a nyílt erdőben még sokkal jobban kell majd ügyelnem mindenre. Nem is annyira a bika miatt, amely vakon, szerelmesen vonul a háreme után s felfordít aközben, mindig jelezve: hol van. Hanem a szemfüles tehének miatt, amelyek hallgatnak és figyelnek; minden szokatlant észrevesznek s amelyeket, a bokrok közt elszórtan, sokkal nehezebb úgy meglátnom, hogy ők ne sejtsenek rólam.

Szerencsémre a szél nagyon jó volt. Szemközt lengedezett. A szimat miatt tehát nem kellett aggódnom. De a szarvasnak szeme és füle is van, még pedig sokkal jobb, mint az enyém.

Átvillant az emlékezetemen, hogy mit tanultam az édes uramtól: „Amikor már előtted van a szarvas, hagyd hátra a vezetőt s magad lopóddzál hozzá. Két ember két mozgás és két zaj. Kettőt mindig könnyebben vesz észre a szarvas, mint egyet.”

A bika újra meg újra bőgött és a nyílt völgy már nem volt messzire.

Anélkül, hogy hátranéztem volna, felemeltem a balkaromat: az azt jelentette: *megállj!* Halkan szóltam hátra a kíséremnek: *itt maradj!* amíg lövést nem hallasz, *várj!*

Ott lehetett egészen mögöttem, mert hallottam nehéz lélegzését.

Azután nem törődtem vele. Mentem tovább, egymagam; minden lépésemre úgy vigyáztam, mintha attól függött volna az életem.

Egyetlen gallyacska sem roppant meg a cipóm talpa alatt. Magamat is olyannak éreztem, mintha az erdők vadja volnék. Párducspolygással haladtam előre, ki a völgyig, amelynek a tisztása hirtelen világossággal nyílt meg előttem. Ott még jóformán nappal volt.

Messzelátómmal mohón vizsgáltam át a környéket. Ah! Egy szarvastehén már csakugyan kint volt a sűrűből és gondtalanul, de minduntalan körültekintgélve csipegette a zamatos füveket. A bika ott bógott a sűrűben, mögötte. Neki még nem nagyon tetszhetett a korai kivonulás.

Én pedig a reménykedés felajzott nyugtalanságával lestem, hogy mikor látom meg ágasbogas agancsát.

Az édes uraimra gondoltam, hogy hogyan mosolyogna, ha most látna ezzel a türelmi próbával az egész lényemben.

Abban a pillanatban, amikor a bika hatalmas agancskoronája kezdett előretolakodni a tehenet környező bokrok között, halk neszt hallottam magam mögött.

Hirtelen megfordultam.

A kíséremre esett a szemem, aki alig pár lépésnyire állott tőlem és rámbámult mereven, magából kikelve, eltorzult, sápadt arccal, égő szemmel és vonagló szájjal, amely nyitva volt s lihegő melléből valóságos kis viharokat fújt ki.

Abban a pillanatban meg kellett értenem a helyzetemet.

Itt vagyok egy amúgy is félig vad emberrel ebben a végkép elhagyatott erdei magányban,—s ez az ember az elárult állati szerelem örületével vívódva, már-már végkép elvesztette az eszt!...

Megborzadtam. Rettenetesen féltem.

Nem törődhettem többet a szarvassal.

Ösztönösen fordítottam neki a puskám csövét és rákiáltottam.

...Azt hiszem a hangomban semmi nőies sem volt. Ütés, pofozás, korbácsolás volt benne.

Még hallottam, ahogy a megriadt szarvasok elrobajlottak. Nem nézhettem feléjük.

Most ezt az örültet kellett figyelnem mindenre kész elszántsággal.

Az édes uram erejét és akaratát szivtam magamba az erdei levegőből.

—Fordulj meg!—parancsoltam. És menj előttem! Ha csak egyetlen gyanus mozdulatot teszel is, lelőlek.

Puskám csövének az iránya bizonyíthatta, hogy szavamnak állok.

Engedelmeskedett.

Mint a vasvesszővel megfenyített fenevad, úgy fordult meg, miközben hörgő hangok szakadoztak fel a melléből.

Igy kísértem hazáig, folyvást lövésre készen.

És azután:—el kellett eresztenem, hisz tulajdonképen semmi sem történt.

Még csak el sem mondhattam ezt a furcsa cserkészzetemet senkinek sem. Még az édes uramnak sem írtam meg. Eltilthatott volna az erdőtől, amelyet annyira imádok.

De még sem bírtam, lásd, megállani, hogy végkép titokban tartsam. Megfojtana, ha valahogy nem könnyítenék azon a szorongó, rémült, elszánt érzésem, amelyet átéltem ott. Az egyetlen könnyítés az, hogy mégis csak beszélek róla, legalább teneked."

A GRÓFNÉ

A gróf vendégei ebéd után egy kicsit sziesztáztak. Nagy nyár volt; rekkenő hőség még a pusztán is. A füledt sárgáskék levegőben alig mozgott valami, ami élt. Még a légy is árnyékba vonult; a madarak is; a galambok a

cselédházak eresze alá menekültek; jól eshetett ilyenkor a kastély hús szobáiban a kényelmes pihenés. A gróf elhelyezte a vendégeit az északi oldalon levő épületszárnyba, az emeleti úgynevezett „platánszobákba”; azoknak az ablakait tudniillik gyönyörű óriás platánfák árnyékolják. Ő maga azután lement a parkba, amelynek egyik félreeső sarkában volt a telivér csikók kifutója. Szerette a lovakat és minthogy a vendégek miatt ma még nem nézhetett feléjük, tehát pótolni akarta a mulasztását. Elindult a gesztenyefasor felé, amely a gazdaságba vezetett: de amikor a virágos táblák mellett elhaladt, a borostyánnal sűrűn befuttatott lugasban, nem messzire tőle, megvillant valami fehérség. A gróf látott ott valakit. Az egyik vendégét,—egy leányt. Krebsler Simon kisebbik leányát, Ginát.

Egy pillanatig arra gondolt, hogy úgy tesz, mintha nem vette volna észre. De mégis kíváncsi volt rá, hogy miért szökött meg ez a fiatal leány az övéi mellől; mi hozta ide, holott nagy kényelemben élvezhetné az emeleten a dolce far niente. Az apja, az öreg Krebs Sámuel—pardon—Krebsler Simon (!) most bizonyosan ingre vetkezve nyújtózik a „szófán”; Trilla kisasszony pedig—a nénye, a gyönyörűséges tündérszép nénye—valamelyik selyem karosszékekben álmodozik... ki tudja, miről.

Önkénytelenül kanyarodott lassan a lugas felé és egy kicsit leste, kitalálni igyekezett, hogy vajon látja-e, nézi-e őt a leány; oda is ment volna, nem is; közeledett is feléje, nem is; mint amikor a meglapult vaddal szokta elhítni, hogy nem vette észre, úgy ment arrább-arrább; közben pedig zsidongtak a gondolatai és újra átélte annak a furcsa esetnek az előzményeit, hogy Krebsler Simonék most az ő vendégei.

Biz ez elég furcsán történt. Amikor utolsó nagy kártyavesztesége után már azon tündődött, hogy nem volna-e legokosabb mindent elintézni egy golyóval, betoppant hozzá Krebsler Simon.

Régebben is ösmerte; még abból az időből, amikor Krebs Sámuelnek hívták. Akkor még kisember volt; minden üzletcske jó volt neki; el nem szalasztott volna egy vörösgarasnyi nyereséget sem.—Hja, méltóságos gróf úr—szokta volt mondani—kleine Fische gute Fische—a közmondásnak igaza van. De hovatovább mindinkább csak a nagyobb és nagyobb halakra vetegette ki a horgát; sőt végül már olyan volt, mint a balatoni nagy halászgazdák, akik ezer mázsa halat húznak ki egy fogásra a nagy kerítőhálóval; abban azután lehetnek jó kis halak, csakhogy tömegével. A nevét is megváltoztatta akkorra; Krebs Sámuelből átvedlett Krebsler Simonra; ahol nem cáfoltak rá, ott kiadta magát bankárnak; különben lehet, hogy az volt már. Mondhatott akármit, úgys a pénze „beszél”. Miatta ugathattak a kutyák.

—Gróf úr, kezdte, a gróf úr ösmer engem, hogy én soha életemben sem voltam házárd; mindig „zicherre” mentem, ha valamit elkezdtem; és most az egyszer, lássa, házárd vagyok. Olyasmivel jövök, amit ha nem tetszik megérteni, akkor mind a ketten a rövidet húzhatjuk. De hátha!...

Megakadt; biztatást várt. A gróf éppen eleget kockáztatott életében, hogy utolsó házárdcselekedete előtt megértse ezt a hajlandóságot másban is. Megkérdezte:—Mi az, Samu? Miről van szó? Beszéljen.

—Hát jól van, beszélek. De tessék engem végighallgatni egészen; ne tessék addig hirtelenkedni, amíg el nem mondtam. Rosszabb már úgy sem lesz. Csak jobb lehet.

A gróf mosolygott. Ugyanaz a mosoly volt ez, amelylyel az ezresbankót szokta odadobálni a bakk-asztalra: a „mindegy”-mosolya.

Krebsler Simon nekifohászkozott.

—Ha meg tetszik engedni, leülök. Még belé sem kezdtem és máris elfáradtam. Mindegy, benne vagyok. Azon kezdem, hogy van nekem kereken négy millió korona vagyonom, ami megvan. A többi, legalább is még egy millió, lóg; de felém. És van nekem egy leányom—azaz hogy kettő van, de én most csak az egyikről beszélek—ez a leányom maga a Vénusz, maga a paradicsombeli Éva, maga a szépség, ahogy festik; és ki van nevelve-tanítva, nem is grófnénak, hanem hercegnének; mindent tud és van ráadásul most rögtön két millió koronája; de ha én akarom, több is, akár még egy millióval több. Ha olyan valaki veszi el, aki nekem is tetszik...

Nagyot fujt s megtörölgette izzadt homlokát. A gróf csak mosolygott.

—És maga, Samu, ezt a szép leányát nekem szánta, ugy-e?

—Gróf úr—pattant föl Krebsler - önnek ördöge van. Ön maga a lángész; ön...

—Én egy tönkrement mágnás vagyok, ennyi az egész—vágott közbe a gróf.—Megértem, hogy ezt az ajánlatot teszi. Őszintén szólva, az ön helyén én nem tenném. De az izlés ellen nem lehet disputálni. Hanem egyet kifeledeztem a

számításából, kedves Samu.

Krebsler nagyot nézett.—Csudálnám, gróf úr.

—Azt, hogy nekem van ám egy különös bogaram; nem a grófi címer, legyen nyugodt; azzal már elkészültem; hanem az a rögeszmém, hogy én nem veszek el olyan nőt, aki nem szerelmes belém. Talán ezért nem is házasodtam eddig. Ez már nem a gróf bennem, hanem a férfi.

Krebsler mind a két kezét fölkapta örömeiben, úgy deklamált.—De gróf úr, az Istenért! Van olyan, aki önbe nem szerelmes? Lehet olyan? Hiszen még én is!...

A gróf megint mosolygott.—Hja, édes Samu, az más. De a leánya! 'iszen még nem is ösmer; még nem volt szerencsém hozzá. Magam is csak hallomásból tudom, hogy csakugyan szép; mondják.

Krebsler összecsucsorította a száját; a balkeze hüvelyk- és mutatóujját az orra alá tette, azután cuppantott.—Gyönyörű!—mondta. És megismételte, megduplázva a „ny”-t. Gyönnnyörű!

—Mindenesetre meg kell előbb ösmerkednünk—vélekedett a gróf. És azzal a furcsa állandó mosolylyal, amely mögött akár minden bolondság is rejtőzhetett, így szólott:—Tudja mit, kedves Samu; én holnapután kimegyek Csillagiba, a birtokomra; legyen szerencsém ott mindnyájokhoz; nézzenek körül; maga sok mindenhez ért; ha még talpra állhatok valahogy, nagy változtatásokra lesz szükség a gazdaságban is; a kés a torkomon, nekem sok időm nincs; hamar kell döntenem, a többit majd meglátjuk...

*

És ez a holnapután: ma volt.

Krebsler, meg a két leánya csakugyan vendége volt a grófnak. És Krebsler csakugyan úgy jött s ment a birtokon, mintha már végképen bent ülne. Trilla pedig, a nagyobbik leánya, csakugyan nagyon szép volt.

A haja bronzvörös, de nem festett; a nap is, az árnyék is csudás fény változatokat mutatott azon a sziréni vörösségen. Az arca Madonna-arc, a szeme Phryne-szem, termete a vigyázó ózikéé, beszéde a pajkos-szellemes Pucké; leánynak kissé asszonyos volt, legalább az eszével. Az öreg Krebs olyan volt mellette, mint egy hordár. Még ő maga is szerette mondogatni—már mint Krebs - vajjon kit csudált meg az anyád? te jerikói rózsaszál; te Adonáj leánya!

Gina (Regina) igazi kis hamupipőke volt a nénjéhez képest. Beszédes-lelkes szép kék szemén kívül nem volt rajta semmi különös sem. Fehér ruhácskájában, amely nyakig volt gombolva, olyan volt, mint valami igénytelen kis nevelőnő. A haját „copf”-ban hordta; szép vastag fonatban, kék szalaggal.

A nénje mellett alig törődött vele valaki. A gróf szólott hozzá néhány udvarias szót; olyankor gyönyörűen elpirult a kis leány. Nagyon szépen tudott elpirulni. Az a bizonyos sokat megénekelte hamvasan piros őszi barack bizony elszégyelhetette volna magát mellette. Ez a pirulás jutott eszébe a grófnak, amikor most mégis a lugasnak tartott.

Gina megrezzent a láttára, mint a vadmadár, amelyet a bokrában meglepnek.

—Hát maga, kisasszony, nem fél ettől a liliumhervasztó kánikulától?—kérdezte a gróf, csakhogy valamit mondjon. A leányka bátran nézett a szemébe.

—Nem, én nem félek,—kezdte kissé akadozva; de azután mindjobban belemelegedett, nekibátorodott.—Én nagyon szeretem a pusztát, a magyar pusztát; nekem ez a gyönyörű rónaság olyan sokat mond... el nem telnék vele sohasem...

A gróf csudálkozva merült szemével a leány arcába. Milyen érdekes, finom arc, gondolta; és milyen őszinte nyílt lélek, milyen igazán leányos.

—Hogy mondta?—kérdezte fennhangon—szereti a pusztát? Hát ösmeri?

—Ó igen, ösmerem; van egy barátném, egy nagybérő leánya. Ő bejön hozzánk télen a városba, én pedig kimegyek hozzájuk májusban és odakint vagyok őszig. Amikor haza kell mennem, sírhatnám. Nekem ott és itt is, lám, minden olyan kedves. Én ösmerek minden madarat, minden fát, minden füvet, minden kis bogarat; nekem nincs nagyobb örömem, gyönyöröm, boldogságom, mint a pusztai hajnal s a pusztai alkonyat. Ha én az esti harangszót hallom, szeretnék leborulni és szeretném, ha soha el nem hallgatna többet, mert az a legszebb zene...

—Kisasszony, üljünk le egy kicsit—mondta a gróf gyöngéden és a nagy gyékényzsöllyék egyikét Gina elé tolta.

—Köszönöm, gróf úr... és ön is...—rámutatott a szomszédos zsöllyére. Olyan volt, mint a bakfis, akit éppen most hoztak ki a zárdából. Nagyon kedves volt.

Ugyanezt gondolhatta a gróf is, mert nagyon rajta feledte a szemét a kis leányon.—Édes gyermek—mormolta magában.

—És nem unja? Sohasem unja?—kérdezte.—Mert biz itt egy kicsit egyhangú, azt hiszem.

—Ó, Istenem! Egyhangú! Mint a legbensőbb imádság; a mezei munka maga is imádság—„add meg a mi kenyerünket”; és azt a mezei munka adja.

—Hol tanult ilyen szépen imádkozni, kis Gina?

A leány a neve hallatára megint elpirult.

—A zárdában,—mondta—a többiekkel; meg aztán idekint, ahol minden imádkozni tanít. A gróf nem szokott imádkozni?

Ilyet a gróftól nem igen kérdeztek mostanig. Igazán közel volt hozzá, hogy elpiruljon, amikor azt füllentette: dehogy nem.

—Én egyébiránt ismertem már a gróft—szólt Gina hirtelen és a füléig piros lett.

—Honnan, gyermekem?—kérdezte a gróf szinte kíváncsian.

—Azon a lóversenyen én is ott voltam a kis barátnémmal, amelyen a lovával felbukott. Oh, de megijedtünk... És olyan boldog voltam, amikor hire terjedt, hogy él és hogy nem is lett nagy baja.

—Sajnál?

—Nagyon!

—S azóta emlékszik rám?

—Mindig.

—Akkor hát szívesen jött ide?

—Oh, Istenem!

—És innen is nehéz szívvel megy majd el? Szeretne itt maradni? Mindig itt lenni, itt élni?

Gina nem bírt szólani. Lesütötte a szemét. Olyan furcsa volt ez a sok mohó kérdés. De a gróf még egyet kérdezett. Erős, határozott hangon ezt kérdezte:

—Akar itt maradni?!

És már fogta is a leány rebbenős kezecskéjét. Nem eresztette el. Gina most elsápadt. Az egész mindenségért sem nézett volna a grófra, aki kétszer is ismételte:

—Feleljen, kis leány, feleljen! Minden csak magától függ,—tette hozzá különös nyomatékkal.

Gina nem tudta, az agya lüktet-e úgy vagy a szive, amikor elszántan mondta:

—Ha a gróf akarja... Ahogy a gróf akarja...

A kastélyból egy gyűrött és pohos alak jött a virágágyak felé. Krebsler Simon volt. Nem vetkezett ingujjra a szieszta alatt.—Trilla nem engedte,—hanem úgy feküdt végig a „szófán” felöltözve és mindent összegyűrt magán.

A gróf feléje sietett.

—Hallja-e, kedves Samu, mondok valamit.

—Parancsoljon, gróf úr; 'iszen tetszik tudni...

—Jó, jó, rendben van a dolgunk, elveszem a leányát.

Krebsler akkorát ugrott, hogy majdnem hanyatt vágódott.

—Megyek!—kiáltotta,—hozom!—Most fészülködik éppen...

—Várjon csak, kedves Samu; ne zavarja; ... én azt gondoltam, magának mindegy, egészen mindegy, hogy melyiket; én hát megkérem magától a Gina kisasszony kezét.

Krebsler kővé dermedt.—Mindegy,—motyogta,—persze, hogy mindegy; hál' Istennek,—nekem nagyon mindegy.

Gina feléjük tartott; nagyon zavart volt még, de érezte, hogy neki is van köze ahhoz, amit ezek beszélnek most. Mindent akart tudni. Már nem volt többé kis

leány.

Krebsler lekapta előtte a kalapját és mély meghajlással, ünneplésen bókkolt: *grófné!*

Ahogy ezt mondta, abban minden benne volt.

A gróf fölényes mosolylyal fűzte karjára a menyasszonyát.

LÁNGOLÓ KÉZCSÓKOK

Borsody Jánosék egy körülbelül ezerötszáz holdas birtokon gazdálkodtak az Alföldön, olyan gazdaságban, ahol a nyolcvan kilós buza nagyon természetes és magától értendő volt. A birtok tulajdonképpen az asszonyé volt, nemes Csákváry Leonáé, aki alighogy az intézetből kikerült, hamarosan férjhez is ment Borsody János huszár főhadnagyhoz, első és egyetlen szerelméhez. Minthogy árvaleány volt, akinek a gondjától morózus gyámja is szívesen szabadult, az esküvő hamarosan megvolt és a főhadnagy, aki az egyenruhát inkább a parádé okán szerette, semmint igazi hivatásból, minél előbb kvietált; —elment úrnak a felesége pusztájára.

A kis tapasztalatlan asszonyka boldogan kezdte az ő páros pacsirtaéletét, nem volt más gondolata, mint az ura, ez a csinos, finnyás, kissé piperkóc fiú, aki bizony semmiféle gazdaság kedvéért sem kelt fel hajnalban, ahogy az igazi jó gazdához illik, hanem olyan lusta életet kezdett élni már az első hetekben, mintha soha sem is hallott volna a katonaságnál hajnali ébresztőt.

A gazdaság mégis rendben volt mindenképen, amit annak lehetett köszönni, hogy a fiatal pár jóformán semmit sem törődött vele. Hisz ott volt Kardos, az intéző, akit az asszony gyámja a magyaróvári akadémiából hozott volt ide annakidején, az igazgató ajánlására. Erre az emberre mindent rálehetett bízni, ez mindenhez értett, mindent el is végzett, csak nem kellett az útjába állani. Rá kellett hagyni, hogy tegyen, amit akar.

Bozontos szemöldökű, komoly és szótalan ember volt az intéző, talán idősebbet is mutatott, mint amennyi igazán lehetett; sűrű, vastag bajusza semmiesetre sem fiatalította. Hozzá még szakállt is viselt, minthogy a pusztán bajos lett volna rendesen beretválkozni, a szakállát maga nyírta, annak a színét kissé kiszíta a nap; a szájában akkor is ott volt a makrapipa, amikor nem égett; örökké kis vadászkalapot viselt; a gazdaságot kétszer is bejárta naponkint lóháton, de amikor vacsorára bejött, mindig tisztán, csinosan kiöltözve jelent meg az uraságnál, mert hát együtt vacsoráltak. Ilyenkor már vége volt a külső munkának, lehetett egy kicsit kérdezősködni, beszélgetni, tervezni; máskor nem is, mert Kardos időközben nem ért rá; az ebédjét is az irodájába küldték, akkor evett, amikor előkerült; órá nem számíthattak volna pontos időre sohasem.

A vacsora aztán összehozta őket. Ilyenkor voltak a tervezgetések; már tudniillik, hogy Kardos tervezett; előterjesztette a szándékait, elmondta, mit végzett; tapintatosan úgy tett, mintha mindenre jóváhagyást várna, pedig senkisémondhatott neki ellent; hisz a gazdálkodáshoz a boldog pár majdnem semmit sem konyított. Minthogy az intéző mindenképen igen jó modorú ember volt, akin meglátszott, hogy gyermekkorában ezüstkanállal ehetett és nem holmi tarka cihát húztak a párnájára, (valami elszegényedett úricsaslád sarjának kellett lennie), szívesen elbeszélgettek vele és ha kissé jobb hangulatában elmondogatott egyet-mást a paraszti életből olyat is, ami nem tartozott éppen a gazdálkodáshoz, örömmel hallgatták; jóízű kis történeteinek kacagtak, ámbár ő maga még csak nem is mosolygott.

El sem lehetett volna nagyobb ellentétet képzelni, mint ez a két férfi volt: Borsody meg Kardos. A volt főhadnagy az ő finomságával, keskeny kis barna bajuszával, jól ápolt körmeivel, karperecével, finom cigarettjeivel, egészben majdnem nőies lényével, olyan volt amellet a marcona kútágas-ember mellett, mint a gyerek. Az asszony úgy simult az uracskájához, mintha a folyondár akarna védeni egy erre szoruló törékeny fát. Ha Kardos elbúcsúzott, kezet fogtak vele. Amikor az asszonynak kezet csókolt, úgy rászorította az ajkát arra a kis kézre, hogy szinte nyoma maradt. Hiába! nem igen érthetett a nagy gyöngédséghez. Mindent olyan erősen, határozottan, olyan egészen cselekedett.

Borsody mondta is a feleségének: nagyon derék ember, csak ne szorítaná meg úgy a kezemet; minden kézfogás után összeragad az ujjam...

Az asszonynak eszébe jutottak a kemény kézcsókok, de hallgatott. Okosabbnak tartotta. Ezt a Kardost végre is úgy kellett venni, amilyen volt.

Napközben az urak kocsikáztak, néha lovagoltak, néha egy kicsit vadásztak is, de csak úgy kényelmesen. A főhadnagy kitűnő lovas volt és az asszonyka nagyon gyönyörködött benne, amikor úgy látta szép, tüzes paripáján. Ha összekerültek a pusztán Kardossal, az ellentét megint csak élesen megvolt közöttük. Az intéző tizenhatmarkos csontos hátilova bizony nem volt szép, hamem akármilyen szántáson sem botlott meg. Ha a lovasa leszállott róla s a nyakára dobta a kantárszárat, a ló úgy lépdelt utána, mint a kutya. A főhadnagy is meg akarta ezt próbálni, de Castor, a bolond, elugrott; nekieredt a legelőnek. Ekkor tűnt ki, hogy az intéző milyen lovas és hogy az a csunya nagy ló milyen ló. Hirtelen a nekiszzeledett telivér után nyargalt és a karikásával az első kétszáz lépésen belül megpányvázza, elfogta, hozta vissza.

Egyikük sem szólt. A főhadnagy egy kicsit röstelkedett, az asszony ezt észrevette, a világért sem dicsérte volna meg az intézőt. Kardosnak magának kisebb gondja is nagyobb volt ennél; amott a kátyus úton megfeneklett egy szénásszekér, arra nyargalt.

Este, a vacsoránál, az asszony megint arra gondolt, amire már néhány nap óta gyakrabban. Amikor tudniillik gazdasági dolgokról esett szó, akkor az intéző mindig az urának beszélt s magyarázott. De ha az effélével készen volt és rákerült a sor a csevegésre, olyankor mintha a főhadnagy ott sem lett volna, már csak *őneki*, az asszonynak szóltott minden szava. Mintha mulattatni akarta volna. Hogy néz!—gondolta magában az asszony; soha életemben sem láttam ilyen szemet.

Egyszer tűz ütött ki a belső majorban, valami rozoga istálló gyuladt ki és a tüzes perje átcsapott a juhakolra is, amelyben vagy kétszáz fajjuh almozott. A főhadnagyot alig bírta a holtrarémműlt asszonyka felkelteni; mire kijutottak, az egész pusztát ott volt a tűz körül. A cselédasszonyok óbégáltak, a férfinép oltott ahogy bírt, a fecskendővel már javában dolgoztak, az akol tetején egy férfi vizesponyvákat dobált az égni kezdő nádra, a tűz fényénél óriásnak tetszett; valami vad erő volt abban, ahogy a fel-felsistergő lángok közt csápol a ponyvával, amíg a tüzet szét nem verte s el nem tiporta a veszedelmet—egymaga. Csupa korom és füst volt, amikor lekerült az akol tetejéről. Akkor elővette a zsebéből a makrapipáját és rágyújtott. Meglátta a rémműlt asszonyt, ahogy tétlen urához simulva reszketett. Az még csak nem is vigasztalta, úgy elbámult maga is.

—Tessék csak nyugodtan lefeküdni. Most már itt vagyok—mondta.—Itt most csak útban vannak az urak.

Ez nem szép kérés volt, hanem parancs. Még a főhadnagy is így érezte. A világért sem szólt volna ellene. Igaza van,—súgta a feleségének,—menjünk.

Az asszony fülében folyvást ez csengett azon az éjszakán (minthogy nem igen aludt):—*„most már itt vagyok!”*... Mintha akkor már nem is lehetne baj. És csakugyan, úgy érezte, hogy igaz, akkor nem lehet baj.

Késő ősszel, amikor már jóformán minden mezei munkán túl voltak és a pusztát unalmassá, egyhangúvá kezdett válni, a főhadnagy nem bírta el a semmittevést és bejárogatott a városba. Ott mégis csak volt valami, egy kis társasélet, meg kaszinó, ahol kártyázni lehetett. Akárhányszor csak a késő éjszaka vetette haza. A felesége eleinte ébren várta. Azután megszokta elmaradását és már nem várta meg; másnap az ura délig aludt, ebéd alatt ásított, unatkozott, alig várta, hogy újra fogathasson és mehessen.

—Ha akármilyen kell is, szivem,—mondta a befelé duzzogó és az elégedetlenségét némán elrejtő asszonykának—csak hivasd Kardost, üzenj neki, ő majd intézkedik. Magam sem tudnék jobban.

Kis híjja volt, hogy erre fel nem kacagott a felesége. Amikor a kocsikigördült az udvarról, az asszony fitymáló gondolattal ismételte: „magam sem tudnék jobban!” és hozzátette: mintha egyáltalában tudnál, mintha értenél valamihez!

És minthogy így egyedül nagyon unatkozott, hívatta Kardost.

Amikor az intéző úgy tapasztalta, hogy az ő kis úrnője érdeklődni kezd a gazdaság iránt, kinyílt a szive, megeredt a szava.—Én nem is tudom,—mondta,—hogy nem lehet szeretni ezt az életet. Mikor ebben minden olyan szép és olyan becsületes. A királylány sem cserélnék, ha kint lehetek a pusztán. Lám, most november van és a ködjárás mennyi elevenséget hoz az üres rónaságra! A fehér ködök úgy szállnak, mintha százezer galamb szárnya libbenne össze lassú ereszkedéssel, a bogáncson pirosfejű tengelicerajok lakmároznak s a hangjok olyan, hogy nincs az a pacsirta, amely túltenne rajta; jönnek-mennek a vadludak s beszélgetnek, a nagy tuzokok őrt állanak a pusztán és vigyáznak a semmire; minden szép itt, minden!

A fiatal asszony eltűnődött.—Miért nem házasodik meg maga, Kardos?—kérdezte hirtelen, de bele is pirult a túlságosan bizalmas kérdésbe. Az forgott

a fejében, hogy milyen igazán házasembernek való az ilyen, akinek nem kell több és más, csak amit otthon mindig megkaphat.

Az intező hallgatott egy darabig. Azután azt mondta:—Én nem házasodhatom meg sohasem.

—Nem házasodhatik?! Miért nem?

—Mert olyan asszony nincs több, mint maga!

Még csak meg sem adta a szokásos tiszteletet a „nagyságolással”. „*Magának*” mondta. Olyan volt ez az egyetlenegy mondása, hogy szinte megrengett tőle a föld. Egy egész világ omlott össze tőle. Már nem az úrnő meg az intező volt szemközt egymással, hanem az asszony, meg a férfi.

Igy nem maradhattak sokáig együtt. Az asszony zavartan keresett ürügyet és elküldte—az intezőt. A gondolatával pedig ijedten kísérte—a férfit.

Amikor az ura hazakerült, még ébren volt, de nem árulta el. Magára akart maradni. Mit is mondhatott volna? Ha mindent úgy mond el, ahogy volt, akkor az talán vádaskodásnak látszhatott volna. Abból mindenféle baj lehetne. Hallgatott, csak anynyit mondott reggel az urának:

—Én nem hivatom többet azt a Kardost. Én nem értek a gazdálkodáshoz. Beszélj velem te magad.

Este a főhadnagy mosolyogva kötekedett Kardossal:

—Intező úr, panasz van magára, minek untatja a feleségemet a bocik dolgával? Máskor meséljen neki valami szépet. Nevettesse meg, hogy ne álljon a szája olyan pityergőre.

Kardos az asszonyra nézett, de az elkapta előle a tekintetét.

Amikor megint arra a kézcsókra került a sor, az asszony alig merte odaadni a kezét. Most meg már úgy érezte, hogy süt az intező ajka. Szerette volna remegő ujjait elrántani, de az a tapintatlan, kemény kéz nem engedte.

A főhadnagy felszisszent a kézszorításra.—Terringettét, Kardos, miből van maga?—kérdezte és megrázta összeragadt ujjait.

—Pardon,—mondta az intező mentegetődzve és ajánlotta magát.

Amikor a házaspár egyedül maradt, a főhadnagy hizelegve mondta a feleségének:

—Édes kincsem, egy vallomással tartozom neked, röstelem, de megesett és most már nem segíthetek a dolgon másképp, csak teáltalad. Tegnap vesztettem...

Az asszony kiegyenesedett.—Kártyáztál?—kérdezte csudálkozva.

—Kivételesen, szivem, kivételesen,—hebegte az ura.

—Pedig amikor megkértél, megígérted a gyámomnak becsületszóra, hogy sohasem veszel többet kártyát a ke...

A főhadnagy közbevágott:

—Igen, igaz! Nem is tudom, hogy esett: megtörtént, azt hiszem, egy kicsit mámoros lehettem.

—Mennyit vesztettél?—hangzott a fagyos kérdés.

—Hm, hm! Kissé kellemetlen, kissé sokat. Annyit, hogy pénzt kellene felvennünk. Ha te aláírnál egy váltót szivem...

—Soha!... Ezt meg én ígértem volt meg a gyámomnak. *Becsületszóra*. És én meg is tartom.

—Igen? Hehe!... No lám! De talán mégis, lásd, ez egyszer... Másképp nem segíthetek magamon. Szentugyse nem.

—Ne beszéljünk többet erről a dologról, barátom.

—De, nézd, édes Leona, kérlek szépen...

—Már mondtam, ne beszéljünk róla.

A főhadnagy kiegyenesedett.

—Hát így vagyunk?—kérdezte nyersen. Akkor *parancsolom*. Ami a tied, az az enyém. És ha szeretsz...

Az asszony felkacagott. Nézte a fennhéjázó kártyást, aki szerelemre hivatkozva, követel tőle pénzt. Igazán a szivéből kacagott. Ha szeretlek?... Ó

Istenem, *már nem!*

Másnap a főhadnagy elutazott. A felesége nem is búcsúzott tőle.

*

Amikor Borsodyné magára maradt, hívatta az intézőt.

—Kardos,—mondta szokatlanul erélyes hangon,—magának tudnia kell a dologról, válok az uramtól.

Az intéző némán, meglepetten nézett rá, de az asszony most nem sütötte le a szemét.

—*Válok*,—ismételte nyomatékkal.

Kardos kissé elhalványodott. A homlokára mély ránc szaladt. Lehetetlen volt benső felindulását leküzdenie.

—Akkor én is megyek,—mondta elszántan.

—Maga is?!... miért?... Megőrült?—hebegte az asszony zavartan.

—Én is; mert én maga mellett így nem bírom el. *Amúgy* még könnyebb volt.

Többet akkor sem mondhatott volna, ha a fülemilék nyelvén vallott volna szerelmet.

Az asszony megértette.

—Várjon,—mondta pirulva,—nem tart a válasz olyan sokáig.

És engedte, hogy a kezén megint ott égjen az a lángoló csók...

VESZEDELEM AZ ERDŐN

Füledt nyári este volt s Balázs, a pérpagonyi erdész, lassan bandukolt hazafelé az erdei ösvényen, amely kacskaringósan vezette végig a sűrűségekkel és tisztásokkal tarkított pagonyban. Egész nap talpon volt s most már jól esett volna otthon egy pohár hideg savanyúvizes bor mellett megpihenni. Hiába volt olyan acélos, erős, edzett, mégsem tréfa az, hajnaltól alkonyatig lesni, kergetni a bizonytalanul bujkáló orvvadászokat, akik már megint nagyon vakmerően garázdálkodtak. Alig vol nap, hogy a vadőrök ne jelentettek volna neki—a főnöküknek—valami újabb csinyt, amit az a veszedelmes népség követett el. Lövést hallottak itt is, ott is; de hiába volt minden igyekezete az erdész- és vadórszemélyzetnek, nyomra akadni nem birt; a tettest vagy a tetteseket elcsípni sehogy sem tudta.

Ekkor vette a kezébe az ügyet Balázs, a péri erdész. Olyan harmincöt év körül levő vasember volt; fáradhatatlan, szívós, rettenthetetlen és halálmegvető, aki azért nem házasodott meg, mert akkor nem birt volna eléggé elszánt maradni. Egy cigányasszony úgymint megígérte neki, hogy vadász lesz a veszedelme és a végzete. Kétszer már le is lőtték; ott maradt az erdőn vérbe fagyva: más emberfia százszor elpusztult volna olyan sebekben, de ő talpra állott lassankint. Hanem a bátorsága nem csökkent; inkább vakmerőséggé fajult. Engesztelhetetlen, fanatikus gyűlölettel volt a vadászok iránt és nem volt olyan fergeteges idő, hogy utánok ne, ment volna, ha azt remélte, hogy találkozhatik velök.

Éppen kiért a dunai töltésre, a védőgátra, amelynek a kanyarodójánál gunnyasztott a gátőr viskója. Eszébe jutott, hogy ott jó víz van a kútban; tikkadt volt, kivánta a hús italt, arra tartott, nem kellett az útjából nagyon eltérnie. A gátőr, az öreg Pandur Gazsi, otthon volt s húzott is neki friss vizet szivesen. Éppen a vacsoráján rágódott volt, valami tyúkcombon vagy micsodán. Amikor az erdészt meglátta, odadobta a csontot a házórzó kuvasznak; az rögtön bekapta, szétropogtatta, eltüntette. Balásznak úgy tetszett, mintha azt a csontot ő élőle siettek volna eltakarítani olyan gyorsan. Rászólt a vén bakterre:—Tán fácánt zabált kend? A gátőr nagy szemet meresztett, ötölt-hatolt. Honnan venné már ő a fácánt? Egy vén gyöngytyúkja volt, azt sütötte meg a leánya, magyarázta.

Erről a leányról hallott már az erdész, de még nem látta. Pedig híre volt annak, hogy milyen különös teremtség. Nem régóta került haza az apjához, csak amióta a szegény öreg ember mellől elhalt a második felesége. Ez kora tavasszal történt s akkor a leány—az első asszonytól való—aki azelőtt a nénjénél volt valahol, megsajnálta az apját s visszajött hozzá, hogy gondozza. De alig-alig volt itthon; tudja Isten hol járt napról-napra; reggel elment, este megjött, hajnalban elment, délben megjött, néha meg este ment el és

hajnalban került haza. Mint valami vándorló lélek, akinek nincs nyugta. Az apját hiába kérdezte volna valaki, az semmit sem tudott. Különben is ritkán érdeklődött egyik-másik vadőr a leány iránt, csak ha éppen erre járt valamelyik. Szépnek és fiatalnak mondták, de azzal egyikök sem dicsekedhetett hogy sokat beszélt vele. Sötétnézésű, hallgatag teremtés volt a gátőr Eszterje. Röviden felelt, ha kérdezték, ő maga senkit sem kérdezett; ha tehette, kitért a szó elől. Embergyűlölőnek hitték. Pedig be' kár volt érte, hogy így érje utól majdan a hervadás.

Már éppen tovább készült Balázs, amikor a ház mögül előtoppant a fekete párduchoz hasonlatos

leány és nagy szemet meresztett a nem várt látogatóra. Összevillant a szemök és a fekete párduc sötételte le előbb a magáét. Balázs ugyancsak rajtafelelte a tekintetét. Nem volt csuda. A leány nyulánk, sötét alakja emlékeztetett a sátoroscigányasszonyokéra; a haja koromfekete volt, a szeme mint az éjszaka, a nézése izzó, a mozdulata hajlós, a arca napsütötte. Most éppen zavarban volt egy kicsit; a köténye csücskével legyezgette magát s eközben kirázott valamit a kötény zsebéből. Az erdész meglátta, felkapta, visszaadta. De közben megint csudálkozott egy sort. Mert egy kilótt töltényhüvely volt az a valami és Balázs az ő gyakorlott érzékével azt is megérezte, hogy a puska por szaga még rajta van a kormosbelsejű töltényen. Azt hát nem régen sütötték el.

Egy árva szót sem szólott, hanem annál többet gondolt. Még a szive is nagyot dobbant bele. Ime, gondolta, ez a leány tud a vadorzóról; talán a szeretője; ettől, vagy ennek a révén mindent meg lehet tudni.

Elkezdett a leánynyal beszélgetni és csudák-csudája, az embergyűlölő boszorkány felelt neki. Olyan volt a hangja, mint a póli-madáré; lágy és bársonysima, édesen csendülő és panaszos, mint a mély fuvola. Az erdész elfeledte lassanként, hogy mit is akart; hogy titkosrendőrként akarta volna kipuhatolni, honnan került a leányhoz az a gyanús töltény. Különben is mondott annyit a leány, hogy találta, az erdő szélén találta, amikor gombázni volt. Ezzel be kellett érni egyelőre. Miért ne lehetett volna ez igaz? Már késő este volt, amikor Balázs bucsut vett a gátőr-viskótól. Hazamenet azután folyvást látta a fekete párducot; visszaidézte maga elé a képzeletében. Még a hangját is. Sohasem hallott még olyan mélyrengésű asszonyhangot.

Másnap megint arra a tájakra került valami ürügygel. A gátőr legelőt kért volt a tehénkéjének;—arra azt felelte az erdész: majd meglássuk. Most úgy vélte, megérdemel ennyi kedvezést a szegény gátőr s elment hozzá, hogy ő maga mondja meg neki a jó hirt. Annál jobban bosszankodott, amikor nem találta otthon a leányt.

Harmadnap megint hiába járt arra; negyednap pedig már káromkodott is, de hogy miért, azt nem mondta. Hanem a gátbakter ezzel fogadta a késő este hazavetődött leányt:

—Hallod-e, ma is itt volt az erdész, ne szökdössél előle annyira, mert amilyen hirtelen indulatú ember, még az én fejem bánhatja.

Eszter elgondolkodott. Kiült a padra a viskó elé és nézte az erdőt meg a csillagos eget. Valahol messze egy róka vakogott; bent a sűrűségben bakóz riasztott; megijedhetett valamitől. Az öreg gátőr régen aludt a vackán, amikor a leánya még folyvást a csillagjárást leste.

Másnap azután egész nap sem mozdult el hazulról. Az erdész urat várta titokban. Az bizony meg is jött, sőt jóval korábban, mint rendesen. Azon kezdte, hogy megszidta Esztert, hogy hol csavarog mindig. De mintha még a szidásával is simogatta volna.—Talán van valakid?—kérdezte féltékenyen.

A leány csak ennyit mondott: *nekem?! és abban annyi csudálkozás volt, hogy Balázs fellelékezett. Amikor elváltak, ráparancsolt: nekem ne ténferegj örökké; nem szeretem; még bajod eshetnék. Tele van a környék kóborló cigányokkal.*

Eszter újra csak tűnődve nézett rá, mintha sehogysem értené, mit törődnek annyit ővele; nem volt ő ahhoz szokva; nem fél ő senkitől sem. Az erdész pipára gyújtott s elindult az útjára, hazafelé. De az erdő széléről visszajött.

—Te, mondta, holnap aligha eljöhettek. Vadorzót lesünk. A fácánosban tett kárt tegnap is. Csak az én kezem közé kerüljön egyszer! csak egyetlen egyszer!... Pedig már megszoktalak,—csapott át hirtelen más témára;—szivesebben jönnek ide, mint hogy azokkal a bitangokkal vesződjem. A vadőreim is mind azzal bajlódnak.

A leány hallgatott. Az erdész hirtelen megkérdezte: vagy eljöjtek? mondd! Eszter hosszasan, kérdően nézett a szeme közé és mintha ez lett volna a szemében: mit akarsz te tőlem? Arra meg az erdész nem tudott egykönnyen felelni. És másnap ott hagyott csapot-papot, fácánost, vadórt és vadorzót és

amint alkonyodott, lelkendezve indult a gátórházhoz. Még akkor is odament volna, ha fergeteges jégeső állta volna útját.

*

Amikor félúton a bordási vágásba ért, lövést hallott a füzes sűrűjéből. Arra egyszerre elfelejtett minden egyebet, csak a vadorzót érezte; halálos gyűlölete afelé hajtotta, kergette. Azzal a nagy tájékozással, aminő csak az ilyen szabadban élő emberben fejlődhetik ki ennyire, rögtön tudta, melyik ponton történt a lövés. A vadőrök most a fácánost őrizték, itt csak vadorzó járhat. Azzal a könnyedséggel, amelyet még a saját emberei is csudáltak benne, surrant a bokrok közé, hogy toronyiránt jusson minél előbb a gáztett színhelyére. Mert abban nem kételkedett, hogy az a lövés nem volt hiába! A legnagyobb biztossággal csúszott át olyan helyeken is, ahol más emberfia százszor eltévedt volna. Tíz perc alatt megtett így annyi utat, amennyit az ösvényen csak félóra alatt járhatott volna meg.

Egy magasles volt a sűrűség közt; arra akart fellépni óvatosan, hogy onnan széjjelnezzen. De már elkésett. A bokrok közt erre tartott valaki. A zörgésről tudta, hogy az nem vadállat, hanem kétlábú ragadozó; könnyen, puhán lépdelt a „vadorzó” (csakis ő lehetett), meg-megállott és neszelt, figyelt, hallgatódzott, azután újra indult. Már itt zörgött a magasleshez vezető cserkésző-uton; az eléje hajló galyakat félretolta. Cipelhetett valamit, mert hallani lehetett, hogy a lélekzete zihál.

Még egy pár másodperc és—ott állottak szemközt egymással, három lépésnyire egymástól;—az erdész a puskáját lövésre készen tartotta, de a hang, amikor „állj”-t akart kiáltani, mégis a torkán akadt.

Ott volt előtte megtorpanva, ijedten eltorzult arccal a fekete párduc és mintha ugrásra készült volna, hirtelen meggörnyedt, ledobta a terhét, villámgyorsan kapta fel ő is a puskáját, amelynek csöve rámeredt Balázusra.

Az erdésznek átvillant az agyán a cigányasszony jóslata: „vadorzó lesz a veszedelmed!” Egy másodperc századrészen mulhatott minden, mégsem lőtt. Egyszerre eresztették le a puskájukat. Balázs némán közeledett a „vadorzóhoz”, aki megvillantotta hófehér fogsorát. Mosolygott. A puskáját maga kínálta oda; az erdész elvette, megnézte. Jó duplapuska,—mondta,—hol dugdosod?

—Itt, a nagy fűzfa odvában,—felelte a leány nyájasan, mintha arra válaszolt volna, hogy hol árulnak olyan kalárist, aminő az ő meztelen nyakán díszlett.

—Mit lőttél?—kérdezte tovább az erdész szelid hangon s a földre dobott zsákra fordult a tekintete.

—Őzet!—vallott a „vadorzó” nyugodtan és már nem sütötte le a szemét, sőt most Balázson volt a sor, hogy megzavarodjék a rácsudálkozó tekintettől.

—Hátha valamelyik erdőőrrel találkoztál volna?—szólott szemrehányó hangon. —Elfogott volna...

—Engem ugyan soha!...—kiáltotta a leány fennhéjázva.

—Hisz' látod, én is elfogtalak.

—Az más!...

Az egész nagy erdő minden bokra azt suttogta: „az más!” Balázs megrészegetett a szótól is, a hangtól is, de az értelmétől mégis a legjobban.

—Meggondolatlan vagy—dörmögte.

Eszter kiegyenesedett, megragadta az erdész karját, keze még a kabáton át is sütötte a nagy darab ember testét, lelkét.—Ne haragudjon rám—csicseregte hizelgő simulással.

—Én? Terád?!—kiáltotta az erdész. És csak restelte folytatni, amit gondolt,—hogy akár valamennyi őzet lelőhetné miatta.

A következő pillanatban ott csüngött a leány a nyakán. Ölelte, hogy majdnem mefojtotta. Balázs alig bírta kinyögni: vigyázz, jön valaki!

Csakugyan jött. A bokrok megint megzörrentek és egy kutya csaholt.

—Ez Tamás!—mormolta az erdész—a legjobb vadőröm. Bizonyosan ő is hallotta a lövést.

Egy szót sem! bizz rám mindent.—Azzal elkezdett kiabálni:—erre-erre Tamás!

A vadór lihegve furakodott át a bokrokon.

—Ejnye,—mondta és lekapta a kalapját,—de megfuttatott a tekintetes úr!

Legalább két kilométert szaladtam egy szuszra.

—No, majd kijár érte egy pohár jó bor; most csak kapd fel ezt az őzet és vidd a gátórházhoz, onnan majd elvitetem holnap.

A vadőr katona volt; fegyelemhez szokott; szó nélkül engedelmeskedett. Csak féloldalt pislogott a leányra és azt gondolta magában, ami neki tetszett. Éppen csak az igazat nem gondolta. A gyepre dobott vadorzópuskát észre sem vette eközben.

Amikor eltűnt és *ők ketten* megint egyedül maradtak, Balázs ráfordult a leányra:—Most megölelhetsz. És szinte felbódult veszett gyönyörűségében, amikor a leány szót fogadott neki.

—Gyere, hazaviszlek!—mondta szenvedélyes akarattal, alkut nem tűró hangon.

—*Asszony*nak visz?—kérdezte a leány, követelve.

Az erdésznek már vérben forgott a szeme, lüktetett az agya, dobolva dobogott a szíve.

—*Annak* viszlek;—felelte elszántan.

—Ha megcsal, megölöm; tudja ugy-e, hogy a kezemben volt az élete?!

Balázs elképedt. Felkacagott.—Ó te! te!—egyebet nem tudott mondani; csak újra kacagott.

És magához rántotta a leányt.—*Gyere!*...

*

Így lett mégis „veszedelme” a vadorzó.

A SZERELEM HANGJAI

—Kérlek... kérlek szépen, édes asszonykám, ne siesd el... ne engedj hirtelen haragodnak; ne mondj nagy szavakat... nyugodjál meg, azután hallgass meg; kérdezz...

—Kérdezzetek!... Hihetek én teneked ezentúl? Megcsaltál!

—És még sem csaltalak meg. Szavaimra mondom, nem.

—Oh!

(Egypár másodpercnyi szünet. Az asszony borus, szinte sötét arccal nézi a férfit. Mintha abban az „Oh”-ban a felháborodás mellett leküzdhetetlen megvetés is lett volna. Feljajdulás, vészkiáltás, kiábrándulás, végtelen szemrehányás, a férfiszóban való kételkedés, egy világ összeomlása,—minden, ami rossz s ami keserű.)

—Édes!

—Ne szólíts többet így. Egyáltalán ne tegezz. Ne tegezzen.

—Azt én nem tudam. És te sem tudod. Azt mink nem tudjuk.

—Majd megvállik. Tapasztalni fogod.

—Látod?!

—Nyelvbötlés... semmi; különben is olyan nagyon mindegy. Mi köztünk sohasem lesz már többet az, ami volt. Nem is lehet. Erről nem tehetek; még ha akarnék sem. Különben ne gondold, hogy valami túlságosan a szívemre veszem. Tudtam én ezt; vártam én erre mindig. Ismertelek. Hiszen jól van. Most még tegezlek, mert másképp nem bírnék veled őszintén beszélni. De vége...

(A nyitott ablakon be-beröppent a forró nyár szellője; odakint úgy sütött a nap, mintha egy nagy kohóba akarta volna beleolvasztani a világot. Az asszony fáradtan hanyatlott hátra a zsöllyéjében; a kalapja a fején volt, a keztyűje a kezén; gépiesen legyezte magát egy ujsaglappai, amelyet a könyves asztalkáról vett el az imént.)

—Édes asszonykám! Édes! Olyan szerencsétlennek tudnám magamat érezni, és mégis van a neheztelésedben valami boldogító. Az az érzésem, hogy féltesz...

—Ez nem féltés. Ez csak a megalázottság szégyene, tudd meg.

—Ne tagadd, féltesz. Ne vedd el tőlem ezt a nagy örömet. Olyan nagyon vágytam én erre mindig. Hányszor mondtam.

—Mégis megcsaltál. (Hevesen): De hogy is merted? Hát nem tudtad, hogy ezzel olyat rontasz el, amit sohasem lehet jóvá tenni? Elrontottad, ami a legtöbbet ért Büszke bizalmamat ölted meg mindenkorra. Azt a nehezen ápol, mindig gyanakvásra hajló bizalmamat, amelylyel ugyan áltattam magamat, de igazi megnyugvást találni benne nem bírtam.

—Minden tőled függött, csak tőled magadtól.

—Ugyan!... én talán megcsaltalak? Én talán nem voltam egészen csak a tied? Mersz a szemem közé nézni?

—Oh, Istenem, tudom én, hogy csak az enyém voltál; és mégsem voltál az egészen. Valami hiányzott... Gyere közelebb, nem bírok így ülni melletted; add ide a kezedet, hadd húzzam le a keztyűcskédet...

—Erre igazán semmi szükség sincsen. Azt mondtad, kérdezzek. Beszélj. Ne mondd, hogy úgy mentem el tőled, hogy meg sem hallgattalak. Mit akarsz még mondani?

(Az ablak előtt egy nagy fa zöld árnyéka imbolygott erre-arra. Mintha valaki, aki láthatatlan, titokban be-bekukucskált volna. A lombok halk sóhajtással lendültek össze, aztán megint széjjel.)

—Mit akarok mondani? Tulajdonképpen csak egy nagy és örök mondanivalóm van s ezt olyan jól tudod. Szeretlek! Nagyon szeretlek és te vagy az első és egyetlen asszony, aki ezt így hallja tőlem, a szívem-lelkem remegő, boldog, mindent kínáló nagy vágyával utánad... Ne fordulj el. Ne tégy úgy, mintha nem hinnéd, vagy mintha csak a kételkedés paránya is megbírná mérgezni a hitedet. Azt mondtad: ösmersz. Hallottál rólam valamiket; sőt én is elmondtam neked az életem üres bizonytalanságát, amelyben a boldogság ösztönszerű vágya és keresése asszonyok mellé vezetett, akik sohasem bírtak meghatni, boldogságot adni. Amit te irántad éreztem, az az első perctől fogva valami egészen más volt.

—Gyönyörű érzés lehetett. Nagyon kivételes érzés. Annyira, hogy példátlan hűségre ösztönzött, ugy-e?

—Ne csúfolódjál. A végén látni fogod, hogy a hűségemen semmi csorba sem esett. Engedd, hogy beszéljek.

—Tessék.

(Elnézett a mozgó lombok felé; a szemében szomorú lemondás volt, amelyet közönynek szeretett volna mutatni; arcán gyöngye pirosság; a szeme szögletében egy kis szokatlan harmatozás, mint egy erőszakkal visszatartott könnycsepp.)

—Már rég' túl voltam igazi fiatalságomon, amikor megösmertelek. Azt te sem gondolhattad, hogy nem volt a multamban asszony. De azt mindjárt megmondtam neked, hogy olyan soha, akiben mindaz meglelt volna, ami énnekem annyira nagyon kell. Te sohasem igyekeztél azon, hogy meghódíts és mégis mindenem lettél. Azzal a te csendes tartózkodásoddal, amely a lényed legbensőbb titkossága, mélységesen mély érdeklődést és kíváncsiságot ébresztettél bennem, amelynek eleinte csak nyugtalan betegévé, később elszánt és sokszor kétségbeeső bolondjává váltam. Emlékszel-e, amikor először mondtam: „Boriska, baj van; nagyon szeretem magát”, akkor már fülig voltam. Hogy néztél rám, Istenem! mintha csak ez lett volna a szemedben:— sejtettem, tudom, de nem akarom tudni és jobb, ha elhallgat, mert különben egészen elveszt.—Nem mutattál sem megdöbbenést, sem lázadást, mégis éreztem, hogy büntetsz. Egy hang nélkül. Csak azzal a reménytelenséggel, amely a lényedből olyan ellenállhatatlanul sugallódott belém. Elfulladt a szerelmi vallomásom. Nem kértem mást, csak hogy engedj ott maradnom a közelségedben, csak hogy érezzelek; a szemed beszélt akkor is az ajkad helyett és azt mondta: „szegény”.

(Az asszony szeme a lombról visszatért a mellette mormoló férfira. Az a szem megint azt mondta: „szegény”.)

—Látod, akkor is így néztél. És én bennem nem az ingerelt dac éledt fel attól, hanem az ijedtség, hogy nem rontottam-e el mindent, mindenkorra. Talán éppen az volt a szerencsém, hogy olyannak láttál, amilyennek soha egyetlen más asszony sem. Nem volt az ravasz kieszelés, hogy a kényre-kegyre meghódolt rab hallgatott azután melletted. Valami megsúgta, hogy az a nagy és hatalmas akarat, amely száz asszony közül kilencvenkilencnek veszte, a te nem tetszéseden megtörik. Hosszú hónapokon át egyszer sem mondtam azután, hogy szeretlek; csak éreztettem veled. És amikor egyszer azon a legritkább véletlenségből adódott magános délutánon egyedül értelek, és a

divánra nyugtatott félig meztelen karod elvette a megmaradt eszemet, akkor sem bírtam szerelemről beszélni, hanem félénken, fájdalmasan, nem tudva mit teszek, ráomoltam a karodra, akkor a te „szegényedet” nem volt lelked eltaszítana hanem ott maradtál borzongva, remegve, szemedet lehunyva Boriska, így volt-e? Igaz-e, hogy neked sohasem volt szabad az én égő szívemet mutogatnom? Szerelemről hallani annyi volt neked, mint felkorbácsolni a lelkiösmeretedet; szerelemről te nem tudtál, nem bírtál, nem akartál beszélni; akkor sem, amikor az én menyországi diadalom után másnap olyan boldogan néztél a szemem közé és arcom mohó kérdésére ezt felelted: „nem bántam meg! semmitsem bántam meg!”

(Az asszony lehúnyta a szemét; karját rányugtatta a zsöllye támlájára; most is félig meztelen volt az a szép kar. A férfi egy szempillantás alatt odasimult s elkezdte a csókjával égetni.)

—Hát csókold, nem bánom, úgylis utoljára... hisz' megcsaltál.

—Most sem a szerelem! még most sem, amikor válni készülsz! Csak az, hogy „megcsaltalak!” De hogy azt mondanád: „lásd, milyen nagyon, milyen odaadóan szerettelek s te mégis elvetted tőlem a szerelmedet!”—ezt nem! ezt a te ajakad, a te szíved nem bírja el. Pedig erre vágyom és erre vágytam mindig. Én hallani akartam tőled, erről a te fukar kis szájadról, hogy szeretsz; hogy nagyon, de nagyon szeretsz; épp úgy, ahogy én téged. Amikor megengedted, hogy száz piros rózsát tépjek-szaggassak a szájadról, a szerelem rózsáit, akkor is fel-felsírt bennem a keserűség amiatt, hogy mindent úgy veszek el és te meg nem édesíted az örömet egyetlen édes szavaddal sem; te nem növeled a boldogságomat azzal, hogy a magadéról beszélsz; mintha, varázslat nyűgözte volna a szavadat, hangodat; mintha titkos veszedelemtől tartottál volna, ha belőled is kitör egyszer az érzés és elmondod valahára, hogy milyen boldoggá tettelek, és teszed te magadat azzal, hogy nagyon szeretsz. Pedig szeretted; nagyon szeretted; lehattál volna-e különben annyira az enyém? De azokkal a mély gyöngédségekkel adósom maradtál, amelyek csak a szerelem hangjaiban vannak. S én olyan eszeveszettül vágytam erre tetőled. Sokszor voltam úgy, hogy már kérni akartalak, mondd utánam; mondd nekem: „édes lelkem uram, édes szerelmes drága uram!”—de hátha mosolyogtál volna és mégis hallgattál volna? Kinevettél volna! Ott lett volna megint a szemedben: „szegény!...” Nem bírtam el ezt a gondolatot.

—Hanem elmentél és kerestél magadnak valakit, aki mondja.

—Nem kerestem.

—Találtál.

—Az lehet.

—Akivel megcsaltál. Akit megtanítottál „a szerelem hangjaira”.

—Milyen gúnyosan mondd, látod!

—Nem én mondom, ő írta; itt a levele, a „szerelmes” levele.

—Olvastad?

—Minek képzelsz? Annyira csak tán mégis asszony vagyok. Ha már a kezemben van! Ha már elvesztetted nálam.

—Úgy-e, milyen gyönyörű stílus.

—Talán el legyek ragadtatva?

—Igazad van.

—Nekem mindig igazam van.

—Most az egyszert kivéve.

—S ugyan miben nincsen most igazam?

—Abban, hogy megcsaltalak volna.

—„Volna?!”

—Hisz' nem csaltalak meg.

—S ez a levél?

—Az sem bizonyít. Az csak azt bizonyítja, hogy van olyan asszony is, aki tudna velem szerelmesen beszélni.

—És te ővele? Miket írtál te neki? Meg mernéd mutatni? El mernéd mondani?

—Ha akarod, rögtön.

—Ne, nem akarom. Ha csak egyetlen szó volna is benne, amit már nekem mondtál...

—Mit tennél, Boriskám, életem?!

—Én már senkid sem vagyok, ne beszélj így velem.

—Kikaparnád a szememet, mondd, mondd!

—Azt én nem mondom. Én nem vagyok olyan tanulékony, mint ez itt.

(Rácsapott az ölében levő levélre, azután egy hirtelen mozdulattal lesöpörte a földre; az illatos papiros zizegve hullott lefelé; éppen a lába elé. Akkor még rá is topantott s arrább taszította.)

—Édes. édes, édes!—búgta a férfi boldogan.

—Hozzám ne nyúlj!

—Hisz minden szavad féltés, minden mozdulatod féltés.

—Utállak, gyűlöllek.

—Nem, te szeretsz, csak nem bírod mondani.

Hogy áldom azt az asszonyt, meg a levelét!

—?!

—Neki köszönhetem, hogy a szerelmedet érzem. Már azt hittem, attól féltem, hogy az a te szeszélyes, hűvös szívecskéd még azzal sem törődne, ha...

—Ha?

—Szóval, attól féltem, hogy nem is féltene.

—Féltelek én? miattam elmehetsz; azt teheted, amit akarsz; miattam irkálhatsz leveleket és irathatsz magadnak leveleket. Engem nem csalsz meg többet.

—Soha többet! esküszöm.

—Kinek? bánom is én.

—Boriskám, mondd, hogy szeretsz.

—Ne szorítsd a kezemet... hagyj békét a karomnak.

—Mondd, hogy szeretsz. Nézd, hogy epedek érte. Vallj nekem szereimet, egyetlen egyszer, most.

—„A szerelem hangjai” (!) hisz' megkaptad, megkapod; csak akarnod kell. Menj az asszonyodhoz.

—Itt vagyok, egyetlenem! Nála vagyok.

—Ahhoz menj, ahhoz a másikhoz...

—Ej, nincsen. Te édes, egyetlen, drága.

—Aki a levelet írta, ahhoz menj, mondom.

—Úgy-e, gyönyörű stílus?

—Másodszor vagy odáig miatta. Hát: gyönyörű! tudom is én; ilyen levelet minden bakfis írhat;

helyesírást sem tud; két „t”-vel írja, hogy „szerettlek”.

—Nem az van ott, te drága: „szerettelek”.

—Fogadjunk!

—Jól van, fogadjunk.

—Milyen bizonyos vagy a dolgodban! De nagyon elolvastad!

—Ha csak olvastam volna!

—Hát még? mit tehetél egyebet is?

—Ó, te! te mennyországom: magam fogalmaztam; azért olyan gyönyörű az a stílus.

—Te fogalmaztad?

—Persze, hogy én. Azután leírtam. Azután elveszítettem nálad.

—Hogy én megtaláljam?!

—Csak nem képzeled, hogy ilyen levelet éppen nálad igazán el lehet veszíteni?

—Akkor mégis megcsaltál.

—Féltékeny né akartalak tenni.

(Az asszony fülön pirul.)

—S én nem voltam és nem vagyok féltékeny; nem is leszek! értette uracskám? értette?

(Odakint fúj a szél; egy erős szélkölyök betaszít az ablakon egy lombos galyat. A szobában hirtelen árnyékos borúlat támad egy pillanatra. Az asszony halk hangja, enyhe tiltakozása hallik.)

—A karomnak pedig hagyjon békét; már mondtam.

EGY KIS „FENSTRÁLÁS”

Kancsal Pál gazduram csakugyan elvette özvegy Hornungnét, a módos sváb asszonyt, aki gyermek nélkül maradt így egyedül; míg ellenben Pál uramnak már-már eladó leánya vala.

Az egész eset kissé különös módon történt. Tudniillik Kancsal az ő asszony nélkül való árvaságában átjárogatott vasárnaponként Bogátról Pedmérre, minthogy emitt templom is vala, meg jobb korcsma is; aztán itt lakott valami atyafia, aki olyan kedvetlen agglegény volt. Ezzel szeretett elbeszélgetni a nagy kertben, amely a lucernással együtt lehetett három holdas. Egyéb azután nem is igen volt benne, mint néhány gyümölcsfa; kivált egy pár hatalmas diófa. Annak is az árnyéka ért legtöbbit nyáridőben; mert teremni, nagyon ritkán termett. Finnyás fa volt; hol elfagyott virágzásakor, hol jég érte, hol pediglen okát sem lehetett tudni, csak nem termett. Hanem legalább gondolni sem kellett. Még a termés leszedése—leverése se igen adott munkát. Kukorica meg krumpli volt a kertben a lucernán kívül. Ezekre szükség volt a ház körül. A kukoricát a gazda a hizónak szánta; a krumplit maga is szívesen fogyasztotta. A kapálással, töréssel, kiszedegetéssel, elpepecselt,—és emellett pipázott, punktum. Ilyen emberrel jól megfért Kancsal Pál és ha templom után a kertbe vonultak ketten, némán is jól elmulatoztak pipaszóval.

A leánykája nem volt velők. Azt a magányos ember beadta a városba, pesztrának. De amikor felcseperedett, hazahozta. Akkor sült ki, hogy szegényke semmihez sem ért, amihez falusi háztájon érteni kellene; még tésztát gyúrni sem tudott; kisasszony-féle volt, akinek Kancsal nem bírta rendes hasznát venni. Így érlelődött meg benne mindjobban az a gondolat, hogy mégis csak muszáj újra megházasodnia, különben csára indul minden a ház körül.

Sokáig nem nyilatkozott erről a tervéről; csak főzte magában; és közben szétnézegetett itt is, ott is; szemlélődött; keresgélte a neki valót, aki asszonymnak is eléggé asszony legyen még, azaz formás legyen;—dolgozni is tudjon, akarjon, szeressen;—legyen is valamije, mert az sohasem árt. Ő maga ugyan már nem volt fiatal; de jó erőben maradt mindenképen; derék ember volt külsőleg is, a gazdaság körül is. Attól nem tartott, hogy nem kap fehércselédet maga mellé. Vasárnap kihúzta magát s rálépett a lábára keményen, délcegen;—tartott magáról valamit ilyenkor.

Egyszer, amíg az atyafia magára hagyta a kertben, a szomszédal határos sövény mellett pompázó vén diófa alatt a lócán,—csöndes dudolászást hallott a másik kertből s erre kíváncsian kukucskált át a sövény résén. Megakadt a szeme valakin, aki a vetemény közt le-lehajlogtatott;—borsót, vagy. mit szedett kosárra;—a nyári melegben, egymaga lévén, csakúgy könnyedén volt felöltözve; rövid szoknya volt rajta, meg kurta ujjú ing s—harisnyátlan lábán papucs. Gömbölyded menyecske tettett odaát;—piros volt, mint a főtt rák; a karja meztelen, erős, barna; felért vastagságra a kíváncsi gazdáéval; amikor le-lehajolt, a szoknyája megfeszült rajta és fellibegett, térdhajlásig. Kancsal anynyira belemérült a csudálkozásba. hogv észre sem vette az atyafiát, aki visszajött és lassan sompolygott a háta mögé. Egyszer csak rácsapott a vállára:—Mit néz kend odaát olyan szemdülledve?—kérdezte.

Kancsal elugrott a sövénytől, mint a csínyen ért gyerek; ő is piros volt, akár a főtt rák és zavartan hebegte.—Kicsoda az az asszony? derék asszony lehet...

A rokon helyben hagyta:—Az a',—Most vette meg a szomszédos árvatelket s csak egy pár hete, hogy itt lakik. Özvegyasszony! Sováb! Hornungnének hívják. Senkije sincs;—de mondják, módos asszony.

Minek kerítenék a dolognak nagy feneket; Pál uram még aznap megösmerkedett az özvegygyel és szüretkor elvette, minthogy az asszonynak is megtetszett a derék szál munkásember, aki másforma volt, mint a borotvált nehézkes svábok, akik közül a gyöngébbeket az új ura akár a bajusza hegyére tűzködhette volna.

Könnyen ment minden; még az is, hogy Kancsal Pál azután otthagyta Bogátot és átjött ide a jobbik gazdaságba, a kényelmesebb házba, a svábok közé. Persze, elhozta magával Tercsikét is, az édes leányát, akit a mostohaanyja most már kinevelhetett a falusi életre, amíg majd meg nem csinálja itt a maga szerencsését, ahogy férjhez adandó leányzóhoz illik.

Rendben folytak a dolgok és Kancsal Pál nem bánta meg a bátorságát, mert el volt ezentúl látva mindennel; Hornungné Kancsalné korában is gömbölyded és jólelkű maradt; dolgozott, ha kellett kettőért, ahogy megszokta volt. Kevésszavu asszony volt, aki, ha az urára nézett, mindig mosolygott; látszott rajta, hogy ő is jól járt; megkapott ő is mindent, amit kívánt; a mostoha leányával jól bánt, mindenre tanítgatta, jó gazdaasszonynak nevelgette.

Csak egy valami volt, ami Kancsalnak nem tetszett; de azért sem hibáztathatta a feleségét, mert nem ő rajta múlt, hogy ilyen volt a szokás a svábok között.

A lakóházuk végén ugyanis, ahol a leány hálókamrája volt, ősi hagyomány szerint „fenestráló” ablakocska nyílt a szögletre, hogy alkalma lehessen az arravaló legénynek, egy pár szót váltania esténként a kiválasztottjával, akinek így udvarolt sváb módra.

Magyar helyen ez nincsen; ha a legény bekiváncozik és ha arravaló, bejöhet a kis kapun és nyíltan beszélhet, amikor annak van ideje. Kancsalnak ez tetszett jobban; a fenestrálást illetlennek, gonosznak tartotta, mert ámbár az a kis ablak legfeljebb a fejét engedte látni a kikandikáló leánynak, mégis csak rejtett udvarlás volt az, ha a szülők nem tudhattak róla. Minthogy pedig Tercsike lassankint a legszebb leánynyá virult a faluban, el lehet gondolni, hogy milyen settenkedés—lopakodás támadt akörül a kis ablak körül, amikor már nem volt más dolga a legénységnek.

Kancsal váltig célozgatott is arra, hogy be kéne rakatni azt a „lyukat”. De akkor még világosság se juthatott volna a kamrába. Ha erről szót ejtett, kinevette a felesége, aki maga is ilyen „lyuknak” köszönhette az első urát, a boldogult Hornungot. Nem vitatkozott ugyan a másodikkal, hanem sok beszéd helyett megölelte. S ha Kancsal azt a két meleg kart a nyaka körül érezte, elfelejtett egyebet; más dolga akadt neki, mint hogy a leányára vigyázzon, aki a kamrájából ki sem léphetett volna, hogy azt az „öregek” ne tudják.

De azért nem szűnt meg egészen a Kancsal nyugtalankodása; sőt amikor egyszer a Mánherzék Tóniját vette észre a kisablak alatt, egyenesen meg bosszankodott. Mert Tóninak nem volt valami jó híre;—dologkerülő legénynek hirlelték, aki ha mást nem is, de az istenadta napot folyvást lopta. Elég csinos legény volt sovábnak; csináltvirágos kalapot viselt és a bajuszát sem nyírta; a rossz híre miatt talán még jobban tetszett a falubeli szüzeknek, akik tudták róla, hogy a maga fajtájabeli legényeket kiszokta taszigálni néha a korcsmából. Duhaj volt és verekedésért ült is. A leányok pedig nem tartják ezt tisztességtelen dolognak; inkább még szívesebben táncolnak a virtussal, mint az anyámasszony katonájával, amilyen elég akadt a faluban.

Kancsal Pál ezt még a maga fiatalságának az idejéből tudta. Ő is ezen a réven kapta volt első feleségét. A többi kérést tudniillik hamarosan megrázogatta, mint a lisztes zsákot. Csakhogy ő helyt állt a dologban is és tudott keresni az asszonynya, illendően. A virtust még nem bánta volna; de a léhaságot utálta és féltette a leányát, hogy utoljára is belebomlik a nem neki valóba.

Addig-addig, hogy nem állhatta tovább, szóba ereszkedett magával a legénynyel, ilyenformán:—Hallod-e te Tóni, nekem ne járj többet azután a fruska után, mert ha még egyszer a kisablak alatt kaplak, megpuhítlak.—Nyomatékképen felkapott a kovács udvarán levő szekérrudak közül egyet és könnyedén megforgatta a feje fölött.

Tóni úgy elbámult ezen, hogy még a szája is tátva maradt. A goromba szót, ami már-már a száján volt, visszanyelte. Volt esze, hogy ne puhíttassa magát; kivált efféle pálcával. Magába fojtotta, amit gondolt és eloldalgott. Kancsal gazduram pedig megkönnyebbülten dobta le a rudat és hazaballagott.

Nap-nap után leste azután a kisablak tájékát esténként, de nem vett észre gyanusát.—Tercsike semmitsem tudott az esetről;—jókedvű volt és nem látszott rajta, hogy valami hiányossága volna. Nyilván nem búsult azért, hogy Tóni elmaradt.—A ház teljes békessége ilyformán zavartalanul meg volt és Kancsal gond nélkül végezte a maga dolgát, ami néha-néha fuvarozásból is állott. Jó lovai voltak és ha „forspont” kellett, még a bíró is mindjárt őt rángatta elő. Megtette szíveségből, hogy vállalta a fuvar, jó pénzért.

Főképen minthogy maga is szeretett egy kicsit kóborogni, világot látni.—A kocsin elüldögélt, amíg hajtott; pipázott a közben és gyönyörködött a változatos határokon, amelyeken áthaladt.—Csikót is nevelt s azt tanítgatni kellett;—ha már jól túrta a hámat s a zablát, akkor öröm volt nézni a járását, hogyan szokik a vén ló mellé. Ez mulatsága volt Kancsalnak s így nem sokat szabódott, ha mennie kellett valahová; többnyire a vasútra, vagy néha vadászokkal ide-oda; azok még szivarral is ellátták s megkínálgatták egy pohár jó borral.

Egyszer egy ilyen fuvarból kocogott hazafelé jó későn s mégis korán, mert otthon nem várták. Úgy volt hogy csak reggelre jön meg, de az urak a rossz idő miatt nem maradtak kint, hanem elvasutaztak és a fuvarost haza eresztették. Kancsal nem sietett; kímélte a csikót; lépésben hajtott inkább, mint ügetésben. Tizenegy óratájt jutott az utcájába, amikor már tele volt hintve az égbolt csillaggal.

Hát amikor a saját lakóházához közelednék, lát ám valami emberforma árnyékot a kisablak alatt, amely fölé erősen hajlott egy akácfa.

A fejébe nyilalt.—Ez Tóni,—gondolta és már erre a puszta gondolatra is elöntötte a méreg.

—No lám, nem valék itthon s máris...—dörmögte vastag bajusza alá, nagyot fújva dühében. De itt az utcán nem hagyhatta magára a csikót, amelyre folyvást vigyázni kellett; nem is állott meg, hanem folytatta az útját és kieszelte sebtében, hogy a kapuhoz áll előbb; ott a lovak nyugodtan várnak a kapunyitásra; hisz' ők is szívesen igyekeznek itthon a jászol elé. Úgy tett; de amikor a bakról leszállott; nem a kaput nyitotta, hanem ostorral a kezében, lábujjhegyen futott a szögletre s úgy csapott le a fenestráló legényre, mint héjja a varjúra. Felemelte az ostorát és végig akart vele suhintani a meglepett „árnyékon”. Előre rákiáltott:—rajtakaptalak most, kötnivaló...

De még mielőtt lesújtott volna, ijedt hang szólalt meg, amely nem volt a Tónié:—Az Istenért, gazduram, meg ne üssön;—tisztességes szándékban járok én itt!

Remegett a félős hang s így közlő az „árnyék” is jóval kisebb volt mint Tóni. Kancsal hallotta, hogy becsapódik a kis ablak belülről és hirtelen megösmerte a jegyzősegédet, akit éppen jegyzőnek jelöltek a szomszédos községben; híre járt, hogy bizonyosan meg is választják ott, rokona lévén

távrol, a főszolgabírónak.

Kancsal megszeppent.—Tyűh! Ez baj lett volna, gondolta; a hivatalos urak nem ijednek ám meg a kocsirúdforgatástól;—a „csendér” se kutya!... hm!

Lassan eresztette le az ostort.—De azért forrott a vére és alig tudott nyugodtan beszélni.

—Úgy,—úgy!—tisztos a szándék, no lám... Most mindjárt éjfél lesz; lám!—De ha már így van, akkor csak tessék beljebb kerülni; akkor mindjárt elintézzük;—megkérdezzük Tercsit;—ha minden úgy igaz, ahogy maga mondja, akkor majd meglássuk.

A fiatalember nem mert ellenkezni. Lehet, hogy nem is akart.—Az az őszemű fruska megérhette neki ezt az ijedtséget; talán komolyan is olyasmit gondolt, hogy így van rendjén; hisz' szerelmes, hát akkor kinek mi köze ahhoz másnak, ha bomlik; csak az ő baja az. Mindenekelőtt pedig most legalább kisül, hogy Tercsike hogy érez. A többit azután vigye el az ördög, ha neki úgy tetszik.

Elől ment; Kancsal Pál pedig utána. A mélyen alvó kövér svábasszonyt, ez idő szerint Kancsalné, alig lehetett feldörömbölni, hogy nyisson ajtót. Amikor felriadt, ijedten kiabált tüzet, rablót. Tercsike vigasztalta meg valahogyan, hogy semmi baj sincs, csak a gazda jött meg.

Amikor Kancsal végre bejuthatott, ott látta maga előtt a kedves életépárját olyan kevéssé felruházva, hogy első dolga volt rádobni a subáját, amelyet még kánikulában sem hagyott el, ha fuvarba indult.

—Jezzus ná! Kiabálta az asszony az idegen férfi láttára és beszaladt kendőért, miegymásért. Mire visszakerült, akkorra Kancsal már ki is faggatta Tercsit.—No beszélj most, te fruska;—mi igaz, hogy igaz;—de úgy hazudjál, hogy mindjárt kitaposom a beledet.

Tercsike, rémülten fakadt sírva. Ijedtében megnémult. De a segédjegyző bátran toppant a gazda elé.

—Mondtam már, hogy tisztességes szándékkal vagyok; ha Tercsi hozzám jön, elveszem. Kell-e még több?

Ennél több még Kancsal Pálnak sem kellett.

Szeliden fogta meg a kisleány karját s odalódította a legényhez.

—Aszondom, nekem ne rezonirozz, hogy ha fenestrálni nem rösteltél; most tedd ám jóvá.

Tercsi abbanhagyta a sírást. Olyan lett az arca hirtelen, mint a nyári égbolt hamarosan múltó zápor után: ragyogott, mosolygott.

Egy szót sem szólott, csak rákacagott az apjára és szemérmes boldogságát belerejtette a legény mellébe, amelyhez szorosan simult, biztatás nélkül is.

Még a mostoha mamája is elégedetten és hangosan nevetett és a jó példán buzdúlva ő is odasimult az urához.

Kancsal rácsapott a felesége kövér hátára:—Eredjete aludni, no;—a többiről ráérünk beszélni.

*

S a végén a kis Kancsal Tercsiből csakugyan jegyzőné ténsasszony lett.

ZULEJKA

Dombory László valamikor „globetrotter” volt, a szó legszebb értelmében. Igazán elmondhatta, hogy látta a nagy világot. Ki tudná azt, hogy amikor esztendőig alig vettük hírét, hol s merre utazgatott.

Az ösmerősei valami nagyon is titkos szerelmi okát emlegették ennek a szakadatlan önmaga elől bujdosásnak; de erről senki sem tudott bizonyosat. Végül az itthoniak elfeledték azt a keveset is, ami a dologban talán igaz volt, sőt azt is, amit már csak ők magok találtak ki hozzá. Elfeledték már magát Dombory Lászlót is, aki nem igyekezett az emlékezetét visszaidézni az ő számukra. Annál nagyobb volt a környék meglepetése, amikor hirtelen hazajött és hosszabb időre beült a dominiumába. Ezt is a tisztartójától tudták meg az emberek; mert László úr egyelőre teljesen visszavonultan élt a birtokán, ahol sok rendezkedni valója lehetett a hosszú távollét után.

Az igaz, hogy úrnak tipikus úr volt Dombory. Azok közül való volt, akik a szenvedélyeket mindig alárendelik az akaratuknak s akik az akaratukkal az élet minden viszonya közt arisztokrata-mérséklettel, de annál férfiasabban tudnak élni. Elköltött ugyan egy nagy vagyont az utazási passziójára; de olyan nobilisan költötte el, hogy azt még nézni is öröm lehetett. A trópusi éghajlatot éppúgy ösmerte, mint a jéghegyek világát; pörkölte az Egyenlítő napja és végigcsápolta a fjordok szele. Amikor aztán „hosszabb szabadságra” hazakerült, már kissé őszbehajló volt, pedig alig haladta meg a negyvenet. Magas és szikár, de csupa izom; a szeme szúrós, sötét; a homloka közepén állandóan egy függélyes mély ránc, mint az olyan embereknek, akik sokat vannak egyedül és sokat gondolkodnak.

Ilyennek láttuk, amikor egyszer—ez is váratlanul történt—meghívott magához néhányunkat, akikkel valaha baráti viszonyban volt.

A virágosvölgyi kastély, ahol én akkor már évek óta nem voltam, nagy park közepén rejtőzött; a parkot nem nagyon gondozták; fa és bokor úgy nőtt benne, ahogy az Isten növesztette. Közvetlenül beleolvadt a park a több száz holdnyi erdőségbe, amely híres volt a vadállományáról. A kastély tele volt mindenféle néprajzi érdekességgel és vadásztrofeával. Annak mindnek megvolt a maga izgató története, s a tigris- és medvebőrök, vadbivalyszarvak, vizilófogak, megannyi nagyszerű napnak az emlékét képeltették el velünk.

Ebéd után átmentünk a dohányzóba, amelyből ajtó nyílt a verandára is, meg a billiárd-terembe is. A fekete kávé a verandára hozták s mikor az inas körülhordta a szivaros-ládikát, a házigazdánk így szólt:—Egy kis meglepetést tartogattam a számotokra; azt hiszem, meg lesztek vele elégedve.

És mialatt kíváncsian néztünk rá, intett az inasnak:—Zulejka bejöhet.

Zulejka... visszhangzott bennünk a keleti szépséget sejtető szó. Az ebéd finom borai élnkítették a képzelődésünket; azt hiszem, senki sem volt köztünk, aki előre is ne irigyelte volna házigazdánkat az ő Zulejkája miatt.

Szinte izgató várakozásunknak a szomszédos biliárdteremből fölhangzó vad hördülés vetett véget; az inas, aki az ura parancsára odament Zulejkáért, feltárta az ajtót és a következő pillanatban roppant szökéssel termett köztünk egy gyönyörű szép—tigris.

Hogy milyen riadalom tört ki erre a vendégkoszorú közt, azt nem kísérlem

meg leírni; még magam is éreztem, hogy elhalványodom. Hogyne, mikor az egész dolog teljességgel váratlanul vett ilyen fordulatot.

A tigris ellenben nem törődött velünk, hanem amint a házigazdánkat meglátta, kecses, játékos szökéssel lendült eléje s roppant pracliját a vállára tette, úgy nyalta végig az arcát, hizelegve. Nincs az az angora-macska, amelyik különbül cselekedhette volna.

—No, ugy-e, remek kisasszony ez az én Zulejkám?—kérdezte Dombory dicsekedve, anélkül, hogy a legkevésbé is észre látszott volna venni megdöbbenésünket, amely jóval több volt meglepődésnél.

Ezt persze el kellett ismernünk;—most már megjött a szavunk is. Tudhattuk, hogy a gazdánk feltétlenül parancsoló ura a tigrisnek és így az épségünkben baj nem eshetik. Dicsértük a remek bestiát, de túlságosan közel még sem kívánkoztunk hozzá.

—Ezt én magam fogtam Asszamban, Angol-Indiában—mondta Dombory;—akkor alig volt nagyobb egy házi macskánál. Persze, a mamájával volt egy kis affairem.

—Mondd el, mondd el—kértük egyszerre mindnyájan.

—Nem olyan nagy eset volt—felelte a barátunk, szinte meghökkenve, nehogy túlságos várakozást keltsen.—Inkább az elefántomé a nagyobb érdem. Ő, az öreg „mukna”, (fogatlan elefántbika) nagyszerű vadásztárs volt. Rendíthetetlen nyugalmú vénség, aki a tigrist úgyszólván semmibe sem vette. Ilyen segítségével gyerekjáték a tigrisvadászat.

Magunkban köszöntük szépen ezt a gyerekjátékot. De mégis szerettük volna hallani, hogy folyt le az affaire a tigrismamával. Ismételtük a kérdést. László most már nem kérte magát.

*

—Kalkuttától vagy negyedfélszáz angol mérföldnyire voltam akkor—kezdte;—a sidlii maharadza meghívására tértem el eredeti irányomból, miután Bilasiparában eredménytelenül vadásztam néhány ideges elefánttal tigrisre az ottani junglekben (dzsöngl). A sidlii maharadza, akit már egy korábbi találkozásunk óta indiai barátaim közé számíthattam, felajánlotta volt nekem az ő legjobb vadászelefántját, az öreg Mohamedet s elvitt a saját területére, amely Bidyapur vadonját és feneketlen mocsarait foglalta magába. Ez a járhatatlan ősjungle tele volt tigrissel s a nagy, csíkos testű bestiák naponkint elhordták a szegény nép néhány tehenét-borját.

A bungalow-ban (sátor), amelyben az első éjszakát töltöttem, egész éjjel hallhattam a sakálok vonítását és amint álmatlanul nézelődtem a sötétségben, néhány nagy világítóbogár volt a szórakoztatóm, amelyek a sátramban röpködtek. Amerre szállottak, tűnő fénysugárnak tetszetek s addig-addig nézegettem őket, amíg végre minden sakálhangverseny mellett is el nem nyomott az álom. De nagyon keveset alhattam, mert már pirkadáskor felzavart az egyik sikarim (vadász), akinek a szavait a nagy álomosságtól alig birtam megérteni. „Bag-bag”, ismételte többször, ami azt jelenti: „tigris”. Végre kitaláltam, hogy miről van szó és abban a pillanatban talpon voltam: már teljesen elmúlt az álom a szememből.

Mire gyorsan felöltöztem, a rádza már várt rám a hajtókkal, akik—elefántok voltak. Volt vagy húsz; egyik nagyobb a másiknál és mindegyiknek a nyakán egy mahout (hajcsár) ült, aki vezette, vagy helyesebben szólongatta, biztatta az okos állatokat.

Nem telt bele félóra, már megérkeztünk a jungle olyan pontjára, ahol a tigrisek az éjjel levágott tehenet felfalták. Többen lehettek, mert a riskából alig maradt a helyszínén más, mint a nyomorúságos kajla szarva, meg a lábszárcsontjai; a puha talajon látszottak is a különböző nagyságú tigrisnyomok, amelyek közt egy kétszer akkorának tetszett mint a többi.

A haditervet a rádza hamarosan megállapította és engem otthagytott a szerinte legjobb helyen az öreg „muknával”, meg a mahoutjával, aki Mohamedet mindegyre „kedvesemnek” szólongatta; ő maga a rádza, nem messzire tőlem állott meg az elefántjával az aránylag keskeny nádasszalag szélén, amelyen a hajtóelefántoknak végig kellett jönniök, mifelénk.

A hajtók a rádza utasítása szerint vagy félkilométerre húzódtak le a jungle ritkásain s csak ebben a távolságban bontakoztak szét csatársorba, hogy azután felénk induljanak.

Mindez teljesen emberhang nélkül történt; zajt csak a csörtető roppanttestű állatok okoztak, amint a jungle közt gőzmozdony erejével haladtak.

Egyelőre volt időm figyelni, szétnézni; gyönyörködni az exotikus világban, amely körülvetett. Mohamed úgy állott mozdulatlanul, mintha kőszobor lett volna;—éppen csak az orrmányának akadt néha egy kis foglalkozása,—leszakított egy-egy nyaláb füvet maga előtt, a lábához verte, hogy a földet lerázza róla, azután lassan, meggondoltan falatozta a csemegéjét. A „howdah” (az elefánt hátára erősített kosárféle), amelyben ültem, meg sem billent ettől. Hallgattam az énekes szarka dalolgatását, ami az egyik bozót mögül hangzott; lestem egy nagy zöld gyíkot, amelynek a hosszúsága lehetett félméteres, hogyan csúszik a nád közt, mintha kigyó volna; egy pár keselyű vijjogott fölöttem a sötétkék égen; vagy száz lépésnyire a rádza fehér burnusza világított. Különben pedig szinte félelmes csend volt; még a szellő sem libbent, hogy attól a bozót sugdoshatott volna.

A forrón tűző nap úgy elbágyasztott eközben, hogy a szemem lassankint leleragadt; elbóbiskoltam a how-dahban.

Arra riadtam fel, hogy mintha az egész jungle égne, olyan ropogás-pattogás verte föl az imént még mélységes csendet. Ismertem már ezt a különös zajt. Tudtam mi okozza. Húsz hajtóelefánt csörtetett a kefesűrűségü, két embermagasságot meghaladó gazonban, amelynek a száraz részei pattogtak-töredezték, mint az üveg; szálas, fonalas szövedékei pedig szakadoztak, mint a túlfeszített húr. Húsz elefántnak nyolcvan talpa zúzta-törte az első utat ennek a vad világnak a járhatatlan vonalain. Ember ott mászva sem bírt volna a labirintos sűrűségből kibontakozni; az elefánt ellenben minden legkisebb nehézség nélkül haladt benne.

A hajtók már nem voltak messzire; alig lehettek tovább száz lépésnél. Azt hittem, eredménytelen lesz a hajtás és a tigrisek más sűrűségben lapulnak valahol; de még mielőtt a figyelmem lankadni kezdett volna, veszett ordítás támadt s a hajtóelefántok közül egy ideges bika izgatottan kezdett trombitálni. A mahoutok kiabáltak: bag-bag!

A tigris tehát mégis jelentkezett!

Nagyon is közel ugorhatott fel az ideges elefánt előtt, mert az úgy megriadt tőle, hogy világgá akart futni; de a mahout alaposan fejbe veregette vastag botjával, amíg csak vissza nem fordult és be nem állott újra a hajtósorba.

A nyugtalanság, az ideges feszültség most már végigterjedt az egész vonalon.

A tigris bent volt a hajtásban és ha a rádzsának jó sejtése volt, akkor valószínűleg erre tart azóta, hogy felugratták a vackából.

A jungle legsűrűbb része terült előttem; olyan sűrű, hogy még a szememmel sem bírtam közéje hatolni.

De a járhatatlan szövedék közt egy nagyon keskeny tisztás ér húzódott felém, kacskaringósan. A tigris ezen vártam.

Majd kinéztem a szememet; cordit-puskámat lövésre készen tartottam, úgy lestem, hol pillantom meg őt a várva-vártát; hol villan meg sárgás teste a bozót között; hol látom a magas gaz ringását, amit a csúszó tigris hosszukás testének a furakodása okoz.

A „mahout” összerendezte előttem az elefánt nyakán és előre mutatott.

Mintha a földből nőtt volna ki, úgy állott,—alig tíz lépésnyire,—az elefánt előtt egy nagy tigris és a szájában egy apró tigriskölyköt hozott. Hogy bírt odajutni anélkül, hogy a legcsekélyebb jelt is észre vettük volna, azt én máig sem értem.

Mohamed látta és meg sem moccant. Amikor a puskámat felkaptam, a mahout elkiáltotta magát zavart ijedtségében: lójj uram, lójj!

A tigris erre letette a kölykét maga elé és borzalmast ordított; a szeme villámokat lövelt; a toroka vérvörösen tátongott; a fogai vadul villantak ki a szájából; pofáján ráncokba verődött a düh vonaglása.

A mi húsz vagy huszonkét elefántunk között talán egyetlen másik sem lett volna, amelyik erre a pokoli hangra és látványra nyugodtan maradt volna. Pedig ha az elefánt izeg-mozog, vagy éppen ijedten megfordul, akkor lehetetlen a hátán levő vadásznek kedvező lövésalkalomhoz jutnia. Mohamed nem moccant. Csak az ormányát emelte föl, s oly állást vett így, mint a bajvívó, aki „en garde” áll a kardjával. Egész lényében ez volt: gyere no! csak rajta!

Nem tanakodhattam sokáig. Rövid célzás után eldőrdült a puskám. A tigris borzasztó nagyot ugrott, neki Mohamed homlokának. Az elefánt orrmánya lecsapott rá röptében; átkapta a derekát, egyet csóvált rajta s a földhöz teremtette.

A tigris elnyúlt, mint a béka.

Mohamed várt egy másodpercig, azután egyet lépett előre és mielőtt a holtra vált mahout rászólhatott volna, rátette egyik felső lábát a tigris fejére. Egy pillanattal később az a fej palacsintává lapult a talpa alatt.

Hanem a gyönyörű csíkos bőr épen maradt, kivéve azt a lyukat, amelyet a golyóm ütött rajta. De Mohamed nélkül ez a golyó talán kevés is lett volna!

*

Még némák voltunk az elképzelt jelenet hatása alatt, amikor Dombory folytatta:

—A kis tigriskölyköt a rádza nekem adta egy bayadérrel együtt, akit tisztességből el kellett fogadnom; de aztán a hazája határán szélnek eresztettem.

Hanem a szebbik leányzót, ezt az én Zulejkámat, elhoztam magammal és felneveltem.

Látjátok, milyen szelid, milyen hizelkedő; mint egy valóságos asszony, a legveszedelmesebbjéből. Még eddig mindig szabadon volt: játszott a gyerekekkel, meg a háziállatokkal; szereti a nappalt átaludni, de amint alkonyodik, Zulejka megéled; kisampolyog a kert bokrai közé és lassú lépéssel haladva nyújtózik el, úgy les mindenre, úgy figyel mindenre. Nagy fejét lógatja —gondolkodik; keres valamit, amit nem talál. Ha aztán feljön a hold és megérkezik a csendes éjszaka: Zulejka eltűnik, mint az árnyék és én rendszeren ott fedezem fel az istálló tetején, ahol elfekszik, elnyújtózik. Nézi a fényes éjszakát, amely ezernyi bizonytalan sejtést kelthet benne.

—És nem tartasz tőle—kérdeztem—hogyszer valami nagy veszedelmet okoz? Hogy kitör belőle az indiai tigris?

Dombory vállat vont. A zsebébe nyult és elővett onnan egy nagyon komoly kis fegyvert, egy jókora öblű pisztolyt.

—Máról holnapra semmiesetre sem történhetik baj; hisz olyan szelid, hogy valami átmenetnek feltétlenül kell majd mutatkozni a természetében. Ha így történék, arra is készen vagyok. Csak egyetlenegyszer ne fogadjon szót, amikor hazaparancsolom!...

—Akkor?...

A barátom egy buja juharfára mutatott, amely lent zöldelt a parkban, vagy húsz lépésnyire tőlünk.—Látod azon a fán azt a sárga levelet?—kérdezte.

Még nem is mondhattam, hogy látom, már eldőrdült a pisztolya. A sárga juharfalevél közepén kerek lyuk volt.

Zulejka meg sem rándult. A durranásra felemelte a fejét s kinézett a parkba.

ODA A MILLIÓ!

A galagonyási kasznáréknál nagyban készülődtek a vendéglátásra, minthogy afféle disznótor volt nálok úgy tél vége felé.

Jó kis tél volt s amióta a havazás elállott, harapósabbá vált a hideg. Reggelenként olyan zuzmára rakodott a fákra s a bokrokra, hogy gyönyörűség volt azt a meleg szoba ablakán át nézni. Az ereszről hosszú jégcsapok csüngtek olyan hegyesen és meredten, mintha ezernyi tőr lett volna egymás mellé akasztva. De csak annál igazibbá vált az ilyesmik által a téli hangulat, ami nélkül nem is lehet a disznótor az, aminek lennie kell.

Amikor itt volt az ideje, jöttek-érkeztek a környékbeli vendégek;—a darázs sem igyekezhetne jobban a mézszagra. A kasznárné ténsasszony a konyhán sürgött-forgott, buzgólkodott, őneki az volt legnagyobb büszkesége, hogy jövő ilyenkorig beszéljenek az emberek erről a disznótorról. Az édes ura pedig a pince körül szorgoskodott, ahonnan a finom borokból is hozott fel kóstolót erre a különös alkalomra. Ő hozta rendbe a kártyaszobát is;—mert a harminckétlevelű biblia forgatása el nem maradhatott. Enélkül a férfiak csak ittak és pipáztak volna, ami okos embereknek mégsem elég az egész éjszakára; pedig hajnalig tartó mulatságról volt szó.

A behavazott utakon még szánkóval is bajos volt a közlekedés; a ló elakadt a hófúvásban;—a bennrekedt szánkót néhol ökörrrel-bivalylyal kellett kivontatni. Amit a kasznárék két bivalya mozdított, az mozdult is esze nélkül.

A keszi jegyző ilyenformán lemondott a szánkázásról és elhatározta, hogy inkább lóra ül, úgy léptet át a Galagonyás-majorba. Peterdi kasznár úrékhoz. Egy óra alatt így is szépen odajuthat.—Kis mokány lova prűszkölve ballagott vele az esti időben is szép hóvilágos tájékon. A jegyző elgondolkodott útközben erről-arról és már előre örült, hogy valahára megint lesz egy kis „párti”. Az ilyen „murik” nem esnek meg anélkül, vagy kaláber vagy tarokk, vagy ami mindegyiknél különb:—egy kis ferbli, egy kis „hazai csendes”;—hej, ez az igazi!

—Bizony szép játék az,—mormolta magában,—csak érteni kell hozzá. A balekot könnyen pőrere vetkeztetik a nálánál gyakorlottabb-ügyesebb huncutok. Más egyéb hazardjáték is van a világon, de ész csak ehhez kell; bája, zamatja csak ennek az egynek van; a többi mind a buta vakvéletlen esélyétől függ. A jó ferblistának ellenben a rossz kártya sem rossz, mert azt éppen úgy el tudja titkolni, mint a veszedelmesen jót. Az igazi ferblijátékos olyan, mint a szfinx:—kitanulhatatlan, megismerhetetlen. Ő rajta a kártyája meg nem látszik; ő sohasem ideges, nem kapkodó, nem siet, de el sem késik, soha. Mindig nyugodt és mindig megfigyel, anélkül, hogy valaki sejtené. Igazi színész a jó ferblista, még pedig az univerzális tehetségűek közül, akik néha olvadó lírikusok, hogy a következő osztásban már cselszövő intrikusokká, vagy álmodozó melankolikusokká, esetleg zajos hősökké változzanak, akik hevesen támadnak kis erővel is; még olyankor is, amikor a félénkek reménytelenül mondanak le és eldobják vigasztalan kártyájukat. Az ilyen játékos előbb-utóbb kivárja a maga úgynevezett negyedóráját,—amikor tudniillik jár neki a kártya, —s akkor végigsöpri viharos szerencséjével az álmétkodó, megfélemlített kompániát.

Ilyen „matador” volt például a d—i „főúr”, a jókedvű plébános, akit az ő szelid, szentes ábrázata, állandó mosolya, rendíthetetlen nyugalma közveszélyessé tett, ha kártya volt a kezében. Senki sem tudta a „kasszát” olyan ártatlan ábrázattal „behúzni” és senki sem értett hozzá, hogy olyan kígyósímasággal forgassa meg a „visszavágások” éles törét aggodó ellenfelei veséjében, amelybe különös talentummal látott bele.

A „ferblit” el sem lehetett képzelni a kasznáréknál a „papunk” nélkül, ahogy a főurat Peterdi papa nevezni szokta. És ha játékközben magán érezte a pap szelid, kérdő tekintetét, ráförmedt:

—No, mit les úgy rajtam, maga baziliszkus szemű?!...

Ma megint volt reménység efféle évődő mulatozásra;—de előbb végig kellett enni a disznótort, ami még jógyomrú embernek sem utolsó feladat lehetett. Hisz ami egy másfélmétermázsás kövér disznótól jó csak telhetett, az mind a vendégek elé került. Először is a fáintos kocsonya, füléből, körméből, orrából; —azután a tormás hús, meg a nyomon követő mindenféle kolbász és hurka; a borsos kolbász, a fokhagymás kolbász, a véreshurka, májashurka, tüdőshurka; mindehhez káposztasaláta, vörösrépa, uborka, krumpli pirítva, nyers káposzta, savanyú mustár, édes mustár, friss sertéskaraj, tepertős pogácsa, új tepertővel sütvé. No meg egy kis túróscsusza, meg egy kis kompót a—sült pulykához, amit azok számára találtak fel, akik a „disznóságokat” kevésbé szeretik.

Bizony ilyen vacsora megkivánta a különféle vidámító italokat is; a kadarka-fröccsöt, a rizlingkvaterkát, a muskotály-kóstolót, meg egy kis vöröset a bikavérű burgundi fajtából; aztán az asszony népnek holmi ürmöst, konty alá való édességet...

Mire a kártyaasztalokhoz kerültek a vendégek, valamennyinek kétfelé állt a füle és csak szuszogni bírt; még azt is nehezen.

Ilyen testi és telki állapotban kezdődött a „csöndes”,—amelyhez persze hozzáült a keszi jegyző is, aki csak akkor éledt fel egészen, minthogy félig megfagyva jött volt meg lóháton.

A pap évődni kezdett vele:

—Hallja-e, nótárius uram, miféle csacsija van magának? Földig lóg le róla a lába! (Tudniillik a jegyző meglehetősen nyurga ember vala.)

A jegyző sunyított:

—Tudja, főuram, Jézus Krisztusnak sem derogált a csacsi; és mégis jobb, ha magam ülök rajta, mintha megfordítva volna.

Azután nekifogtak annak, „amiből éltek”;—tudniillik a kártyának—és csudák csudájára mindjárt az első „kasszát” a jegyző söpörte be.

Besöpörte a másodikat és a harmadikat.

Megnyerte a negyediket, az ötödiket.

Amikor a hatodik, hetedik, nyolcadik is hozzá vándorolt, akkor már mindenki babonát, ördögösséget, huncútságot, gonosz lélekkel cimborálást stb. emlegetett. Még a főúr is mintha egy kicsit veszített volna nagy hidegvéréből. Nem kritizált ugyan, nem heveskedett; de ümmögött és csóválta a fejét.

Mindez semmit sem használt. A jegyző csak nyert, nyert, mintha fizették volna érte. Utoljára több volt már előtte száz forintnál. (Akkoriban még forintban beszélünk.)

Ekkor a lelke fenekén egy titkos hang szólalt meg és nem hagyott neki többet békét. A hang ezt sugdosta:—Kelj fel! Szedd a sátorfádat és menj haza! Szökjél meg, mert ha itt maradsz, visszaveszítesz mindent!...

A bekvaterkázott jegyző fel is kelt; de annyi esze volt, hogy a tervéről egy árva hangot sem szólt. Csak kikiváncozott egy kicsit, ami ellen elvégre is senkinek sem lehetett kifogása.

Kiment és kissé bizonytalan lépésekkel botorkált le az istállóba, ahol a lova volt. A ködmönét nagy bölcsen, szintén magával vitte.

Sebtében maga nyergelt; még csak segítséget sem: hívott, hogy meg ne sűghassa valaki odabent, hogy szökik.

Amikor nagynehezen felkapaszkodott a lovára, az minden biztatás nélkül elindult vele hazafelé.

Szelid, alázatos, báránytermészetű lovacska volt, a mindenbe belenyugvó fajtából. Nyugodtan lépdelt s a jegyző úgy érezte magát rajta, mintha karosszékekben ringatnák. Lassankint el is bóbiskolt. Először behunyta az egyik szemét, azután felváltva a másikat; azután időnkint mind a kettőt is. Eközben folyvást hallotta a ferbli-jelszavakat, avizókat, kommandókat: „mi a vízi?!...” „besszer”! „rebesszer”!—„hivok”! „blindre! megadom! mije van”?!

Mindig őneki volt legtöbbje félmáiban is és mindig elvitte a kasszát;—olvasta a sok nyereséget: tíz, húsz, száz forint, ezer forint, egy millió forint!... No, ez már valami!...

Erre maga is megijedt, felriadt.

Ohó, ni,—az imént olyan jó csöndes idő volt most pedig fúj a szél és mintha havaznék! Dehogy! Csak a zuzmarát verdesi le a fuvalom az útszéli fákról s annak a jégmorzsái csapkodják szemközt.

Ettől ugyan még lehetne egy kicsit bóbiskolni. Hisz olyan szépeket álmódott az imént. Megpróbálta, hátha folytathatná. A milliónál hagyta volt el; most lehunyt szemmel mormolta magában:—egy millió, egy millió, éppen egy kerek millió!... Farkas!—ordított fel hirtelen, minthogy valami veszett morgást hallott álmában.

A szelid lovacska is megzavarodott a bőszi kiáltástól és amit még sosem tett, elkezdett forogni, ágaskodni.

A nótárius tágra meresztette a szemét, de semmit sem látott. Horkoltam álmomban és azt gondoltam farkasmorgásnak;—állapította meg a saját vígasztalására; azután megnyugodva sarkantyúzta meg a lecsendesült lovacskát, amely újra visszaesett békés számártürelmébe.

A szél csakugyan feltámadt és egyre söpörte a jégmorzsákat a fákról. A jegyző már vágyott volna az útja végére, de bizony az még sehol sem volt. Addig még lehetne tán egy verset bóbiskolni. Vagy nem?!—Csak azért sem?!... Hát jól van: nem!—és éppen ezért: igen. Az ember ilyenkor fölteszi magában, amit akar, de csak azt cselekszi, amit lehet.

A nótárius nem akart aludni és máris megint aludt. Álomképzetei zagyvák és kalandozók voltak. Érzései különösek, földöntúliak.

Ugy érezte, mintha hullámok sodornák; a szél is taszította; már nem hasogatta az arcát. Közben a muskotály illatát szimatolta. Ej, be jó finom borai is vannak a kasznár úrnak...

Jó ideig tartott ez, amikor végre valóságos kutyaugatásra riadt fel. Hálaistennek, csakhogy itthon vagyunk!—mormolta fennhangon.

Amikor a lova az istálló előtt megállott s felnyerített, a jegyző letoppant róla. A kutyák majd megették; ott hörögtek, vicsorogtak körülötte, amíg szorongó káromkodására valami rekedt hang el nem parancsolta őket onnan.

—Ki maga?—kérdezte a jegyző meglepetve.

—Én itt a bakter vagyok, kérem alássan.

—Hol: itt?! Én nem ösmerem magát.

—Itt a Galagonyás-majorban; itt vagyok én a bakter. És ösmerem ám a téns jegyző urat.

—Megbolondult maga?—hörkent fel a rémüldöző falupennája; hogy lehetne maga a galagonyási bakter, ha én a keszi jegyző vagyok?

Erre a különös logikára viszont a bakter nézett nagyot. Nem érthette a furcsa összefüggést, ami abban volt, hogy ha a jegyző úr Keszin hiszi magát, akkor hogy mondhat mégis olyan bolondot a bakter, hogy ez itt a Galagonyás-major.

—De pedig mégis az volnék, instálom a téns jegyző urat. Láttam is, amikor úgy egy félóra előtt el tetszett lovagolni, oszt' most vissza tetszett jönni.

A jegyzőnek leesett az álla. Szépen vagyunk, mormolta, boros fejében keresgélvén a helyzet nyitját. Hirtelen a fejére csapott. Eszébe jutott, hogy a lova megbotlott az úton és a zuzmarát szembe csapkodó szélben ide-oda forgott maga körül. Bizonyos, hogy megfordult akkor és minthogy könnyebb volt neki, ha hátulról fújja a szél, a gazdája beleavatkozásának a hiányában visszaporoszkált ide, ahol egyelőre közelebb is érte az istállót.

Mit tehetett? Ebbe már bele kellett nyugodnia. Minthogy mindeközben úgyis megint megszemjázott arra a fáintos muskotályra, visszabotorkált a kompániájához, a kártyaszobába.

Éppen jókor. Ott már kurrentálták, életrehalálra keresték; rögtön le is ültették előbbi helyére és osztottak neki ferblit. Egyik kezében a kártyát szorongatta, a másikban a kvaterkás poharat.

Egy óra múlva egy garasa sem volt, nemhogy a nyereségből, hanem még a magáéból sem. Mindent a pap nyert el tőle.

Amikor plűre vágódva feltápáskodott a zöldasztal mellől, kissé bárgyún, de azért vidáman motyogta:

—Fuccs a milliónak!

PÁRBAJ FEGYVER NÉLKÜL

Alkonyodott. A mező sárga fényben úszott. A leszálló nap végigsimogatta sugaraival a nagy pusztát, amelyben bágyadt mosolygással gyönyörködött. A mezőn alig volt már valaki. Egy pár kaszás mindössze. A szedresárok táján kaszálgatott Kondor Peti is, de éppen abbahagyta, mert észrevett valamit.

A Nyitra védőtöltése felől egy lovas ügetett az Irtás-major irányában. A lova ugyancsak kinyújtózkodott, szinte röpült, pedig csak ügetve haladt-suhant. Aki rajta ült, tudott vele bánni. Ló és lovas szinte fürdött az esti aranyfényben.

Peti összehúzta a szemöldökét, megcsikorgatta a fogát. Vállára dobta a kaszáját s nagyot nyögve indult a vadkörtefa alatt ácsorgó fogatához. A szekér előtt a lovai ki voltak akasztva az istrángból.

Befogott hamarosan; egy saroglyára való friss lucernát dobált fel a szekérre vasvillával, azután elkocogott ő is az Irtás-majorba vezető úton.

Amikor odaért, már beesteledett. A nagy pusztát végigsimogatta az esti szél. A legény nem érezte a hűvösséget, az ő feje forró volt. Kifogott, bevezette a lovakat az istállóba; friss szénát adott nekik s úgy sietett aközben, hogy az öreg kocsis meg nem állhatta, hogy rá ne szóljon: „Mán megint bomlasz valamiért, te fiú; nem csuda, iszen holdtölte van.”

A legény olyasmit dünnyögött, hogy kinek mi köze ahhoz; de csak halkan mondta; nem akart volna most civakodni, hiábavaló szavakat váltani. Legsietősebb dolgát is csak nagyjából végezte s aztán ellépett az istállóból; körülkerülte a szérüskertet s a kazlak mögött sebes lépéssel indult a juhászszámadó lakása felé, amely az utolsó házban volt a pusztai major cselédlakásai közül Alighogy az akácos mellett arra fordult, nagyot dobbant a szive. Úgy volt, ahogy gondolta. Az irnok úr lova oda volt kötve a ház előtt nyújtózkodó fiatal hársfához.

A szénahányó vasvilla most is ott volt a Peti kezében. Azt, tudja Isten miért, magánál felejtette. Most először is beledöfte a gyepes földbe, de úgy, hogy a villa két ága elgörbült bele; azután kirántotta a földből heves, indulatos mozdulattal. Lihegett, fujt; olyan kongó hördülés szakadt fel a melléből, amilyen a gulyabeli vadbika dünnyögése.

A számadó kutyája elébe jött s farkát csóválva hízelkedett volna neki. Elrúgta magától. A szegény kutya nyiffant egyet s eloldalgott. Peti a homályban élesen

világító ablakhoz lopózkodott s be akart nézni rajta, de az ablak alsó fele el volt takarva belől valami kendővel s a lámpa fénye csak a felsőrészen özönlött ki. A függőnyt pótló kendőn keresztül mintha két egymáshoz nagyon közel levő árnyék látszott volna. Petinek nem is a szeme, hanem a szive mondta meg, hogy kiknek az árnyalakjai azok. Az egyik bizony a számadó leányáé volt, a másik nem is lehetett másé, csak az írnoké.

Ilyenkor, estennet, szokott az úrfi ellátogatni ide a felső udvarból, lóháton. Valami jómódú fiú volt, aki csak tanulni jött a gazdaságba s maga tartott lovat magának. Azt, ha nyúzta is, nem kifogásolhatta az ispán úr. De még csak nem is nyúzta; iszen repült az a nagyszerű állat és a felső udvarból jó negyedóra alatt könnyen itt volt. Jönni úgy jöttek, hogy a madár se gyorsabban; hanem annál lassúbb volt az elmenetelök. Az írnok úr ficoltatta a lovát a ház elé; Ka indult is, megint csak visszafordult; úgy tett, mintha nem bírna a lovával, amely mindig visszakiváncozott a fiatal hársfa mellé. Amikor a számadó otthon volt, akkor kevesebb ideig tartott a fincoltatás; de ha úgy talált érkezni az úrfi; hogy az öreg juhos még nem került haza, akkor annál tovább virtuskodott a leány előtt, szinte a leánynak, akitől nyilvánvalóan nehezen vált el. Pedig mit akarhatott tőle? Hisz az ilyen pusztai vadvirág nem holmi csélcsep úrfiak keblére való, ahol nagyon is hamar elhervadhat.

A számadóné csendes, szűkszavú asszony volt, aki, ha gondolt is valamit, nem igen merte azt elárulni. Ha meg a kis leánya kérte, hogy ne szóljon az apjának, akkor éppenséggel megnémult; bomlott a gyermekéért s minden kívánságát teljesítette volna. Mindössze ennyit szokott mondani: „Bözse, vigyázz!” és ebben benne volt minden elképzelhető intés és jótanács.

Bözse vigyázott is.- Ösztönös szeméremmel tartotta magától távol az úrfit, de mégsem annyira, hogy a ficsúr csak annál jobban ne hevült volna a közelségében. Ha a kezét simogatta az úrfi, nem rántotta el, hagyta; de ha a derekához közeledett a karjával, rácsapott a feléje nyúlkaló kézre. Csókot egyetlen egyet lophatott tőle az úrfi, azt is véletlenül, de annak az ízét nem bírta elfeledni; hanem a kis leány résen volt attól fogva és semmiféle praktikával sem lehetett a tolvajságot megismételni.

Peti mondta a leánynak:

—Bözse, én egyszer kárt teszek abban a nyálasban!

A leány kacagott:

—Ugyan, ugyan. Peti, mit akarsz? Derék fiatal úr az, olyan szépen tud az beszélni, tanulhatnál tőle!

Peti majdhogy el nem harapta a nyelvét, olyat készült mondani. Hogy még ő tanuljon attól!... És feltette magában, hogy ezután lesi, figyelni s ha több lenne kettőnél, majd teszen valamit; azt csak ő tudja, hogy mit.

Ma különösen sötét kedvében volt. Elszántan érezte, hogy ma lesz valami, akármí. Ma beszél az úrfival; a többi attól függ!... Ugy tervezte, hogy a szérüskert sarkánál várja, ott muszáj neki elhaladni, ha visszalovagol. Akkor megállítja, megkérdezi; vagy útnak ereszti vagy nem; nagyon elszánt volt s a vasvilláját komoran szorongatta, úgy állott lesbe a hármásfánál, éppen a szögleten.

Várt, várt, sokáig; mindegyre türelmetlenebbül forgott a hársfa körül, mintha megkergült volna; minduntalan kinézett a tanya felé: jön-e már! Alig bírta a várást, hisz aközben igazán este lett és őt is kereshették. A Jóság nem kérdi, nem is bánja, mi baja az ilyen kocsis ember szívének, az megköveteli a magátét az egész napi munkája után.

A kishéresek már itattak; pattogtatták az ostorukat, terelgették az ökröt a kútról hazafellé. A gólya erősen kelepelt az ököristáltó tetején; tudja Isten, mi ütött ahhoz is ilyen későn. Talán macska mászkált a fészke körül, arra ripakodott. Lám az is hogy félti az övét, hogy síkra száll érte!...

Épp akkor mozdultak végre valahára a hársfa tájékán. Az úrfi lova röhintett, az azt jelentette, hogy jön a gazdája. Peti kikukucsált; látta, amikor egyetlen lendülettel fenn termett az írnok a ló hátán. Bözse ott állott s nézte; még akkor is búcsúzgattak, mint akik nem bírnak egymástól elválni. Amikor az úrfi valahára indult, Peti is visszabujt s leste. Szorongatta a villa nyelét; elszántan tervezte, hogyan toppan majd a lovas elé; főtt a feje, hogy hogy is kezdje, mit mondjon, legszívesebben semmit sem beszélt volna, csak a vasvillára bizott volna mindent. Fülzúgása támadt s attól úgy rémlett neki, mintha beszélgetve jönnének ketten is; a fiú meg a leány. Nem bírta tovább a nagy lelki zakatolást, előugrott a hármásfa mögül s a vasvillát ütésre emelte, Éppen akkor, amikor csakugyan odaért a fiú meg a leány; mert ámbár zúgó füllel hallotta, mégis úgy volt igaz, hogy biz azok ketten jöttek s beszélgettek; a leány kísérté az úrfit egy darabon, mert egy útjuk volt a szérüig.

A vadul előugró alaktól az úrfi lova megijedt s minthogy éppen gyengén fogták a száját, nagyot ágaskodott hirtelen, megpördült maga körül s ezzel a váratlan lendülettel úgy elhajította magáról a lovasát, hogy az nyekkenve hömpölygött meg kétszer is a földön.

Akármi egyéb történt volna, éppen csak erre nem számított a haragos legény. Így nem mehetett neki az esettnek, aki amúgy is olyan szörnyen megszégyenült. Petinek az eszén ez villant át:—Ezt ugyan röstelheti! Milyen figura lett egyszerre; hogy nyög és káromkodik!...

Már lecsillapodott bosszúálló dühe; első gondolata a ló volt, a tüzes paripa, amely világgá készült nagy megriadtában; azt nem volt szabad engedni. Egy ugrással a zablájánál termett s elkapta az álladzóját; szorított rajta egyet; attól a nyugtalan állat mindjárt olcsóbban adta; horkolva-fujva maradt meg a helyén. Mire Bözse az első sikoltás után a másodiknak fohászzkodott volna neki, már semmi baj sem volt, csak az, hogy az úrfi sántítva tápászkodott föl s bicegve jött, úgy szidta Petit, dühtől-méregtől elváltozott kappanhangon: te számár, te ökör, te birka, te ló, te disznó!...

Olyan mulatságos volt, hogy Bözse nem bírta magával s felkacagott. Petit mintha hájjal kengették volna. Ezt a csengő kacagást nem adta volna most a kerek világért sem. Bánta is már az úrfit, aki majdnem megpukkadt! Ő is kacagott. Minél jobban szidta a póruljárt írnok, annál jobban kacagtak mind a ketten. Szinte egymástól ragadt rajok a jóízű, megkönyeztető kacagás.

—No,—mondta végre a legény—gyűjön mán. fogi mán meg a kantárszárát; biccenjen valahogy a nyeregbe. Igaz is, minek nem ül rendesen a lovon.

—Te számár, te állat,—kezdte újra az úrfi, elképedve azon, hogy ő, a tanult mester lovas, ne ülne a nyeregben rendesen. Talán te nem estél le lórol sohasem?—förmédt fel pukkadó méreggel.

—Nem én!—mondta Peti jókedvű nyugalommal.

Még Bözse is tódította:

—Az? Biz az nem esik le; az itt a pusztán a legjobb lovas.

Az úrfit mintha hátba vágta volna. „A legjobb lovas!”—csendült a fülébe, miközben fájós tomporát simogatta. És ezt neki mondják. Éppen Bözse mondja!

Ettől a dicsérettől végkép elmúlt a Peti indulata. Büszkén nézett Bözsére, meg az úrfira és újra mondta leereszkedő biztatással:

—Gyűjön no, fogi meg a kantárszárát; majd segíték, hogy túl ne forduljon, ha kapaszkodik.

Ez már több volt a soknál. Az írnokocska megemberelte magát; sziszegve lódult nyeregbe és minthogy csakugyan jó lovas volt, meg is ült most már, ámbár bögőnek nézte a csillagos eget, olyanokat fájdult a dereka.

Se szólt, se beszélt, végigvágott a lován; még meg is sarkantyúzta. Ugy eliramodott tehetetlen dühében, hogy csak úgy porzott utána a pusztá. A gyerekek utána bámultak; azt hitték, ragad vele a ló, nemsokára eltűnt a fásorban.

Bözse meg Peti még akkor is kacagott rajta.

—Jaj, de furcsa volt,—vihogott a leány,—jaj, te Peti, te!

Peti elégedetten röhintett rá: ühüm!

BOGÁTI BABONÁJA

Amikor Bogáti Janit végre kinevezték a k—i uradalomba alerdésznek, elszánta rá magát, hogy lesz ami lesz, de ő mégis megkéri a Steinhuber Nusika kezét az apjától, a mogorva főerdésztől, aki pedig ő rá nem nézett jó szemmel. Vagy két esztendővel ezelőtt ugyanis Jani behajttatott a kerülőkkel az egyik erdőrészből hat tehenet, amelyek tilosban legeltek s aztán nemcsak az sült ki, hogy azok a tehenek a főerdész uréi, hanem az is, hogy nem volt neki háromnál több tehéntartása, mégis hatot tartott, amiért az uradalomtól jókora orrot kapott. Azóta nem szenvedhette az akkori erdőszegédet, Bogátit, aki most végre alerdész lett.

Egyetlen megnyugvása az volt Janinak, hogy Nusikával már megértették egymást; sőt még Lencsi mama—aki bolondja volt a leánykájának—sem rontott a dolgukon, hanem inkább segített nekik módjával, amennyire az

urától való félsze engedte.

Máskor nem találkozhattak a gyerekek, csak ha Steinhuber papa kint járt az erdőn; ami ugyan jóformán naponkint megesett, de csak akkor volt a dolog bátorságos, ha valahova messzebb ment ki, amikor haza sem került estig. Ilyenkor a tarisznyájában elemőzsiát vitt magával. Ámbár rá nem bízta ő azt az erdőszegédre, hogy mikor hova megy és mi a szándéka, de a segéd az alsóházban mégis mindent megtudott; mert Onnan (ott lakott, tudniillik) felgukkerezett kora-reggelenként a Nusika ablakára s ha abban cserepes virág volt, ez azt jelentette, hogy a papa este elemőzsiát csomagoltatott, tehát ma nem lesz itthon. Ilyenkor minden furfanggal megcsinálta Jani, hogy egy félórászkára akármilyen más dolgától is hazaszökjék s a Lencsi mama gondos felügyelete mellett meglátogassa az ő Nusikáját.

Szép nyári idő volt,—vasárnap estefelé—amikor ünnepi parádés zöldkabátban közeledett a felsőházhoz a mi ujdonsült fiatal alerdészünk.—Legfeljebb kidob az ajtón s akkor majd visszamegyek az ablakon, gondolta;—ha pedig sokat teketóriázik, megszóktetem Nusikát Lencsi mamával együtt... Nem folytathatta a tervezgetését, mert a nyitott ablakon át nagy zúgás-morgás-pattogás-káromkodás és mennydörgős patália hallatszott ki. ami megdöbbentette. Rosszkor jövök, mormolta;—de már nem állott meg; hisz félútról visszatérni kész kudarc és bizonyos szerencsétlenség. Hallotta, hogy kiabál az öreg Frici papa odabent, mérges indulattal, még jobban kitekerve a magyar szavak nyakát, mint rendesen.

—Szépen van aztat; Donnenvetter! Ha aztat az írás elő nem gyun, lőhetek magamba főbe piff-paff!

Erre a szigorú beszédre Lencsi mama csillapító szavai következtek, meg a Nusi keserves sírása. Ha még ingadozott volna is Jani, hogy most mit csináljon: ez a sírás becsalta. Nem minden kockázat nélkül toppant be.

—Jó estét kívánok; mi a baj?—kérdezte, készen arra, hogy a tüzet köpködő „princi” rajta tölti ki a haragját.

Steinhuber elibe pattant.—Hogy mi a bajod? Tufferflucht! Aztat kérdezd meg ezektől ni! Megvetéssel mutatott a nőkre:—ezek a bajod!—fejezte be röviden, mire Nusika újabb síróversbe kezdett.

Lencsi mama volt még a legnyugodtabb, vagy csak úgy mutatta. Ő is halvány volt és hadarva beszélt.

—Majd én elmondom, mi történt, úgyis szükségünk lesz magára, Bogáti. Gombáznunk mentünk Nusikával mindjárt ebéd után, s az erdő szélén találkoztunk az ispán úrral, aki a fogatán éppen idetartott. Egy pénzeslevelet hozott az uramnak az erdőmester úrtól; mondtuk, hogy apus nincs otthon, csak estére jön meg, hát ideadta a levelet nekünk. Nusika beletette a retiküljébe. A retikül pedig vagy lecsúszott a karjáról vagy leszakadt, amikor a bokrok közt bujkáltunk. A hármaskónél, ahol Nusika a zsebkendőjét kivette belőle, még megvolt; azután már csak itthon vettük észre, hogy sehol sincs; a gombáskosár is a Nusika karján volt, az eltakarta a retikült, amellet nem tűnt föl, hogy ott van-e, nincsen-e. Most aztán kész a baj; pedig a Nusika opálos gyűrűje is benne volt.

—No ja!—kiáltotta közbe dühösen Frici papa:—a gyűrűt sincsen; pedig még tartozok rá. Azt a levelet benne volt a munkások bére egész hétre, több mint kétezer forintok. Mink hétfőn fizetjük, hogy vasárnap a korcsmában el ne idd. Most én mit csinállok? Hova leszek? Ki segít én rajtam?!

Bogáti nagyot gondolt. Kivágta a rezet jó keményen:—én!

A főerdész elnémult, rábámult.—Maga?!... mit tud maga? ezek húsz kilométert szaladgáltak az erdőben; hol megleled ott egy kis retikül, holnapig?! mert sürgős.

—Én még ma meghozom. De egy feltételem van.

Steinhuber gyanakodva várta, hogy ugyan mi az és kérdőn pislogott rá.

—Főerdész úr nekem adja Nusikát!

—Hoppsza, gazember!—pattant fel Frici papa,—mit nem akarsz te?!—Szinte elképpedt ettől a vakmerő követeléstől.

—Alerdész vagyok már, majd csak megleszünk; ugy-e, Nusika?

—I-i-igen!—szepegte Nusika és az anyja keblére borúlt.

—Hát így vagyunk? Akkor szépen vagyunk!—csudálkozott az öreg, némileg szelidülten. De csakhamar összeszedte magát. Kiegyenesedett.—Most csak azért sem!—kiáltotta ingerülten; talán ti engem az orránál húzzátok? Talán ti

össze is beszéltek; talán tudjátok is, hol van a retikül... Lencsi mama elszörnyedt:—De papa, az istenért! Rólam teszel fel ilyen csúnyaságot?—Hirtelen sírva fakadt.

Az öreg megszeppent. Nagy tiszteletben tartotta a feleségét s most maga is érezte, hogy megsértette.—Lencsi ne sírjad; nem hiszem, nem mondom; de hogy tud ez akkor mégis megtalálni valamit, ahol nem is volt?

—Az már az én gondom,—replikázott Bogáti.—Csak az a kérdés, megkapom-e Nusikát; mert ha nem kapom, akkor jön a vizsgálat, az idézés, a gyanúsítás, a szégyen...

—Hallgass! már elegendem van!—kiáltotta Steinhuber megszeppenve.—Isten neki... de ha becsapsz engem!...

—Ne tartson attól főerdész úr. Bízva csak rám. Nusika kérem, hol van az a zsebkendő, amelyet kivett a retikülből a hármaskónél?

—Itt van.

—Adja ide, kell a babonámhoz. Mert babonával szerzem meg a retikült, ennyit megmondhatok.

Mind a hárman riadtan néztek rá, Frici papa maga is nagy szemet meresztett. —Erre kíváncsi vagyok—mormolta.

Bogáti a zsebébe csúsztatta a Nusika zsebkendőjét; köszönt, sarkon fordult és elietett. Látszott rajta, hogy tudja, mit csinál és nem akar időt vesztegetni.

Lencsi mama keresztet vetett utána titokban, azzal áldotta meg az igyekezetét. Nusika még nem tért magához nagy szepegéséből, hisz mindenért magamagát okolta; ő vesztette el a retikült a sok pénzzel.

Frici papa olyasmit morgott, hogy ez az ember bizonyosan az ördöggel cimborál; ha meghozza a retikült, akkor csakugyan bűbájosság, boszorkányság van a dologban.

Már jól beesteledett eközben és gyönyörű holdvilág volt. Olyan volt a környék, mintha kivilágították volna. Az erdő susogott, mintha álmában beszélgetne. Kezdett az este belehajlani az éjszakába. Steinhuber papa el nem bírta képzelni, hogy mit csinál Bogáti ilyenkor odakint az erdőben, ahol mégis csak sötét van. Ha még olyan bagolyszeme van is, hogy bír látni abban a sötétségben. Olyan izgatott volt, hogy le sem feküdt. Kiült a tornácra és egyik pipát szívta a másik után. Az asszonynevet betuszkolta; látni sem akarta. Lencsi mama bízott a jó Istenben; lefeküdt, csakhamar el is aludt. Nusika pedig odaállott az ablaka elé és szorongó nyugtalansággal kísérte képzeletében a vőlegényét, akit már annak érzett.

Az éjszaka lassankint egészen elhatalmasodott ezalatt. Egy kecskefejő perregett a házraboruló nagy hársfán; néha kilendült a lomb közül a holdsugárban rajzó szúnyog közre: olyankor látni lehetett nesztelenül surranó árnyékszerű alakját.

Nusika ébren álmodozott. Ki tudja meddig. Órákhosszat. Éppen azt élte át újra, amikor egyszer éjjeli zenét kapott Bogátitól és a cigány húzta; Jani meg halkan énekelt: „Éj van, éj van, nyugalomnak éje, a magas menny holdas csillagos;—szép virágom, kékszemű leányka, drága kincsem, mit csinálsz te most”... De nem álmodozhatott tovább, mert megzörrent a kis kapu és valaki jött, a kerten keresztül. Nusika a holdfényben szívdobogva ösmerte meg Bogátit. Felsikoltott örömeiben.

—Nusika, maga még ébren van? édes angyalom, szóljon az apjának, hívja ide.

Nusika kitalálta, hogy ez mit jelent. Lelkendezve sietett a tornácra:—Apus! apus! megjött Bogáti!

Steinhuber úgy pattant fel a szendergéséből, mint a gummilabda.—Hol van? mi van? mit hoz? ... és rohant nyomban Bogátihoz.

Az alerdész odanyújtotta neki a retikült.—Itt van, tessék—mondta fölényesen, mint aki érzi, hogy itt most ő az úr.

Steinhuber papa magánkívül volt.—Itt van! csakugyan itt van! benne van a levél!... ni, még a gyűrű is!... de hogy csináltad ezt te gazember, te? talán igazán az ördöggel cimborálsz?

—Az már az én dolgom, mondtam, hogy babonám van,—felelt Bogáti és a papája szemeláttára megölelte, megcsókolta Nusikát.

Az öreg hirtelen elfordult, hogy ne is lássa.

Az esküvő után, amikor már vagy századszor faggatta Steinhuber papa a vejét, hogy mondja meg már, hogyan bírt ráakadni éjjel az erdőben egymaga arra a retikülre, végre engedett Bogáti az ő titokzatosságából.

—Dehogyan is voltam én egymagam,—mondta;—hisz Nero velem volt. (Nero volt tudniillik a hűséges vizslája.)

—Nero!... Nero mindig is veled van; de mit tud Nero ehhez?

Bogáti ránézett az öregre és meggyőződéssel mondta:—mindent. Amikor hallottam, hogy Nusika kivette volt a zsebkendőjét a retikülből, már tudtam, hogy meglesz a retikül. Nero majd előkeríti. Kimentem vele a hármaskörhöz, ott még megvolt, azután megszagoltattam a Nusika zsebkendőjét, amelyen én ugyan nem, de Nero nagyon jól megérezte a retikül finom borszagát; s akkor elindítottam: keresd Nero!... A többit látni kellett volna. Gyerekjáték volt az egész. Úgy haladt a hölgyek nyomán, mintha zsinóron húzták volna. Nem tettünk kétszáz lépést, már hozta a retikült. Sok ilyen kis tréfát csináltunk mink már ketten. Ez volt az én „babonám”, lássa papa.

Az öreg a homlokára csapott: tufferflucht! és én tökfajem erre nem is gondoltam volna.

Hirtelen eszébe jutott valami. Körülnézett. Elkezdett az ujjaival csettintgetni.
—Nero! Nero!—kiabálta.

A hűséges vén vizsla előbújt a díván alól.

—Gyere Nero, kapod valamit,—mondta az öreg, szinte elérzékenyülten és egy nagy darab vajaskenyeret adott Neronak.

GYURI BÁCSI

Amikor a tavasszal meglátogattam Ida néniéket, a jó öreg asszonyt magából kikelve találtam. Pörölt Gyuri bácsival, az urával aki szelíden tűrte a szemrehányásait.

A kertjökben találtam őket, ahol már nyílt az orgonavirág és a mező felől édes illatok szállt az errefelé. A nagy kert veteményes részében néhány napszámos-leány dolgozott is, nem is, ahogy jól esett neki. Világos kacabajakokban olyanok voltak, mint a mákvirág, amely sorjában van egymás mellett s az egyik fehérbe játszó, a másik rózsaszínben játszó, a harmadik lilába játszó; egyik sem egészen határozott színű, de mind csupa üdeség, gyöngédség, mint a harmat. Tudniillik Ida néniék vidéken laknak; gazdálkodnak és elvonultan éldegélnek; kivált amióta egyetlen fiók, a kis huszárhadnagy, valahol az orosz harctéren fogságba került.

Borzasztó idők voltak azok. Jól emlékszem, mert éppen akkoriban kelt híre a végzetes satanovi csatának, ahol egy egész magyar huszárezredet söpörtek el az oroszok géppuskái. A szegény Palkó gyerek is ott tűnt el, és eleinte mindnyájan azt hittük, hogy ő is azok közt volt, akik szép fiatal piros vérökkel öntözték a satanovi mezőt. Bizonyosságunk tulajdonképpen nem volt; de akik azt a csatát átélték, úgy beszéltek róla, hogy azt az ember ökölbe szorított kézzel, csikorgó foggal, könnyes szemmel hallgatta. Még a legreménykedőbb természet is sötét lemondásba komorodott attól.

Ida néni olyan volt, mint az örült. Étlen-szomjan és álmatlanul tördelte a kezét és járta a templomokat, de imádkozni nem tudott, csak nyögött és a halántékát simogatta. Gyuri bácsi ennek a rettentő anyai szenvedésnek a láttára elfeledte a maga nagy kétségbeesését és fűhöz-fához szaladgált valami bizonyosság után.. Egyszer hetek múlva ragyogó arccal került haza; lelkesedve, örömkönyök közt ujságolta Ida néniéknek, hogy hála a jóságos jó Uristennek, nem esett el a fiu, hanem fogságba került. Látták. Többen is látták. Nem is volt benne abban a fergeteges rohamozásban. Oldalvédnek volt kiküldve és ott esett az Oroszok kezébe, akiknek a húszszoros ereje előtt le kellett tennie a kardját. Mindezt nagy részletességgel és nevekre hivatkozva mondta el Gyuri bácsi és folyvást hálálkodott aközben a jó Istennek.—Megyek!—kiáltotta azután—megyek rögtön a haditudakozóba; megyek Pestre; nem nyugszom addig, amíg meg nem tudom, hol van, merre vitték.

Ida néni boldog megkönnyebbüléssel, lélekzet után kapkodva küldte:—erigy lelkem; erigy édes öregem; tégy meg mindent, mindent! az életem, az eszem, a mindenségem függ tőle, hogy sikerrel járj; erigy!

És azután megint eltelt egy pár hét, kínos, szorongó, de már reménykedéssel vegyes izgalmak közt; amikor értesítést hozott Pestről egy külön staféta, hogy a Pali gyerek csakugyan fogoly és Vladivosztkban van; oda vitték, ott őrzik a

háború végéig. A külön embert Gyuri bácsi egyik régi jó barátja, egy ezredes küldte ki hozzájuk az írott jelentéssel! A két öregember egymásnyakába borúlt s úgy sírt, hogy még a „staféta” is velük sírt. Azt persze megvendégelték, tejbe-vajba fűrésztötték; még a lába nyomát is áldották, úgy bocsátották vissza az ezredeshez, ezer hálálkodással.

Ettől fogva megváltozott az öreg házaspár zaklatott élete. Nyugodtabb lett, megint normális lett. Kivált amikor végre, megint csak hosszú hetek múlva, megjött az első hadifogolylevelezőlap arról a rettentő távolságról és maga a fiú, a saját kezeírásával jelentette, hogy él, még csak meg sem sebesült, és hogy a honvágyon kívül semmi baja sincsen.

Ida néni leborúlt az ágya fölött lévő kis feszület elé és ott áldotta sokáig az Istent, a kegyelmest, az irgalmast, aki az ő szívének szörnyű, félelmét ilyképen legalább enyhítette. Él! él! ez az egy hang, ez az egy ujjongás harsant végig az ő számára a mindenségen. És mindjárt nekiült, írt,—levelezőlapokat írt Vladivosztkba, de az urával címezte meg. A francia címirat zavarta; attól tartott, hogy rosszúl egészíti ki; pedig ha rosszúl adresszál akkor a fiú majd nem találja megkapni. Bizonyosan sóvárogva várja szegény a hazai híreket. A mama levelét!

Gyuri bácsi hűségesen címezgette az ilyen leveleket, azaz: levelezőlapokat. Mert csak azt lehetett küldeni. De ilyet azután mindennap, minden áldott nap. —Ő maga is írt; vagy legalább hozzáírt valamit a mama leveléhez. Ida néni mindig hagyott egy sornyi helyet őneki is és el nem engedte, hogy apa is írjon a fiának. A levelekre megjött időnkint—bizony nagyobb időközönként—a megnyugtató válasz Vladivosztkból, a világ végéről. De hála Istennek, csakhogy jött, ha ritkán is, és ha meg is látszott rajta, hogy a fiú nem írhat szabadon, amit akar. Mert hogy igen egyformák voltak a levelei.—„Jól vagyok, egészséges vagyok”, effélék voltak azok a „hírek”, melyek hazajuttatását az orosz hadicenzura megengedte. Ebbe még Ida néninek is bele kellett nyugodni.

Azóta nagyon nagy idő telt el s a háború folyvást tartott. Tehát a levelek folyvást jöttek-mentek. De Ida néniben tartja a lelket a reménység, meg az imádkozás. Amikor legutóbb meglátogattam őket, nem imádkozott, hanem pörölt Gyuri bácsival. Épp arra érkeztem.

—Nahát nem borzasztó?—kezdte Ida néni.—Ugyan, mit szól hozzá kedves öcsémuram?—Most hozza az uram a Pályi Ditta eljegyzése hírét. És még csak meg sem botránkozik; úgy beszél róla, mint valami nagyon természetes dologról; de hisz' ez rettenetes!

Zavartan keresgéltem emlékezetemben, hogy ugyan ki is az a Pályi Ditta és hogy miért legyen olyan rettenetes, ha eljegyezték. Gyuri bácsinak a közbeszólása térített eszemre.

—Jó Isten,—mondta az öreg úr—az a fiatal leány nem hibás; csöppet sem hibás. Gyerek volt még, amikor Pali udvarolt neki; hisz' Pali is gyerek volt; a korát nézve most is gyerek. Most múlt huszonhárom éves. Huszonegy sem volt, amikor elfogták. A leány azóta sokat változhatott.—Az olyan gyerekszerelem nem tartós; az idő pedig telik-múlik; senki sem lesz fiatalabb, mindig csak idősebb. Mert kérték, hát megy. Jóraló derék ember a vőlegénye. Nem kell féltetni a mi Palinkat; ha visszakerül, igazán el lehet majd róla mondani, hogy minden ujóra kap kettőt is. Hagyiuk békességben azt a Pályi Dittát.

Ida néni izgatottan legyintett:—Te ezt nem érted édes öregem. Már itt én jobban látok. Az a leány majd meghalt Pali után és most elhidegül tőle; pedig hős volt a mi Palink; harcolt, fogságba került, ahol bizonyosan mindig gondolt a menyasszonyára; ha nem is voltunk még egészen annyira; de annak a leánynak nem illett, nem volt szabad Palit elfeledni. A mi Palinkat. A mi remek fiúkat, akinek párja nincs; aki ha csakugyan komolyan elakarna venni egy olyan leányt, hát az a leány még hetedhétországon keresztül is utána futhatna, nem hogy cserben hagyja. A multkor is kérdezte Pali a levelében. Most én mint írjak neki? Hogy írjam ezt meg neki? Bizonyosan bántani fogja; nagyon fogja bántani, ha megtudja. Én tán meg sem írom.

—Persze, hogy nem kell az ilyesmit megírni,—mondta Gyuri bácsi,—minek volna ilyesmivel izgatni. Ámbár nem mondhatnám, hogy olyan sokat érdeklődik. Éppen csak egyszer kérdezősködött a leánykáról; az ilyen nagyon fiatal emberek könnyen felejtenek. Ki tudja, milyen szép orosz kisasszonyoknak akadt meg a szemök rajta.

—Ugyan, ugyan!—dorgálta az urát Ida néni. a te eszed mindig így jár.—Mindig ilyen volt,—bizonyította, hozzám fordulva; azt hiszi, mindenki olyan, amilyen ő volt. Ahányat, látott, annyi tetszett neki.—Palika nem olyan. Ó az én fiam. Őneki a családja lesz mindene;—a gyerekei... Ó Istenem! alig is várom! Bár megérhetném még jó Istenem! Más kívánságom azután nincs is az

életben.

Gyuri bácsi kacagott. Úgy kacagott, hogy a zsebkendőjébe fulasztotta a kacagását, miközben a szemét törölgette. Olyan furcsa kacagást én még sohasem hallottam.

—Hogy az a kölyök!... házasság!... gyerek!... ej, de bolond!

—Miért lenne „bolond”? Te is fiatalon házasodtál,—mondta Ida néni.—Éppen huszonnégy éves voltál. Az ember addig rakjon tűzhelyet, amíg fűteni tud benne. No csak nem szépen tette az a leány, hogy így elpártolt a mi Palinktól: Én bizony nagyon haragszom rá,—nagyon!

Ida néni azután megmutogatta a Palika levelező lapjait; mind sorjában voltak, aszerint, ahogy érkeztek, szalaggal összekötve az egész csomó. Elfeledkezve csókolta meg a csomagot előttem.

Végigvezetett a kerten. Ez itt a Palika rózsafája, ennek a virágát szereti nagyon;—ott van az eper-tábla, azt mindig Palika dézsmálhatta, másnak nem is jutott róla. Higyje el, mondta, enni sem bírok, de egy falatot sem bírok lenyelni, hogy rá ne gondoljak; a legjobb falatot mindig ott hagyom a tányéromon, neki.

Egész délután Palikáról beszélgettünk. Azaz hogy csak a néni beszélt. Gyuri bácsi szórakozottan hallgatta. Ő már sokszor hallgatta ugyanazt.

Estefelé elbúcsúztam tőlök; készültem a vasútra.

Ida néni elem tett egy levelező-lapot.—Írja rá a nevét, írjon valamit Palikának. Majd én folytatom. Úgyis éppen írtam volna már neki.

Örömmel teljesítettem az óhajtását, Ida néni melegen hálálkodott. Amikor elbocsátott, gratuláltam ahhoz, hogy olyan szerencsésen jártak Palikával a szerencsétlenségben, ami mégis érte a fogsággal.

—Csak már ez a leány, ez a Pályi Ditta, ne tette volna ezt a csúfot velünk! sóhajtotta.

—De hisz' megmagyaráztam már, dörmögte Gyuri bácsi, aki azután elkísért a vasútra.

Szép kis sétánk volt vagy negyedóráig. Ráértem, hogy neki is még egyszer gratuláljak.

A rozsföldek hullámozó zöldjéről bánatosan fordította felém a szemét.—Tele volt könnyel az a két szomorú szem.

Megállott s azt kérdezte:—Te sem találtad ki az igazat? Te sem sejtetted? Hisz' Palika csakugyan elesett Satanovnál.

Végigfutott rajtam a borzongás. Nem mertem szólani. Csak rábámúltam az öreg emberre.

—Én eszeltem ki a fogságba jutását, hogy meg ne örüljön az a szegény asszony; én találtam ki a módját, hogy hogyan kaphasson levelezőlapokat „Vladivosztokból”. Hamisítvány az mind, az orosz nyomtatástól kezdve a Palika kezeírásáig. Azokat a leveleket mindet én irogattam, én irogatom. Gondolhatod, mit érzek aközben és mit érzek akkor is, amikor beszélgetünk ezekről a levelekről; meg amikor a feleségem válaszait megcímezem és postára adom. Muszáj postára adnom, mert a postamestert is meg kell csalnom; mindenkinek azt kell hinni, hogy Palika csakugyan fogoly és Vladivosztookban van. Ha tudnák az emberek, hogy mi az igaz, akkor előbb-utóbb elszólaná magát valaki a feleségem előtt s az—ugy-e—katasztrófa lenne. Egyetlen szerencsénk, hogy itt élünk az Isten háta mögött és hogy erre sohasem jár senki sem azok közül, akik tudják, hogy kik nem jöhetnek vissza soha többet a satanovi csatatérről. Az a szegény kis leány, az a Pályi Ditta, az tudta, mindjárt tudta; el is siratta. Palit meg is gyászolta; de arról a feleségem nem tudhat. Lásd, ebben élek én...

Nem tudtam, mit mondjak. Minden olyan üres és banális lett volna, ami sajnálkozás. Csak simogattam szegényt és aközben facsarodott a szívem.

Gyuri bácsi legyíntett.

—Ez még hagyján.—De mi lesz, ha majd egyszer vége lesz a háborúnak és akkor Palikának haza kellene a fogságból jönni?—Mi lesz?!... Ha csak meg nem halunk addig,—tette hozzá olyan arccal, amelyre ennek a mentő lehetőségnek az elgondolása a remény örömét rajzolta.

Még amikor a vonaton ültem, akkor is ettől a riadt kérdéstől sajgott a lelkem: mi lesz akkor?!

A MÁSIK MIATT

Azon a végzetes napon valami első előadásra ment volt Hadady Zoltán, a „Hajnal” belső dolgozótársa s az újabb irodalom egyik reménysége, akinek már az arcképét is közölték a lapok. Egyelőre ugyan nagyon szerény írósorban levő fiatalember volt; de szelíd kis felesége feláldozó és mindenről lemondó jóvoltából elég tisztességesen éldegélt a munkássága után. A viruló élet reménységei előtte voltak s bizakodó kedvvel várta az ígéretekben gazdag jövőt.

Amikor a színházban körülnézett, az egyik sarokülésen megpillantott valakit, aki merőn és kíváncsian erőszakolta a szemével, hogy észrevétesse magát. Egy halavány fiatal nő volt az, nagyszemű, mély nézésű; a fején az éjszaka sötét rengetegével.

Hadady érezte, hogy az arcába fut a vér.

Pár pillanattal előbb még haza gondolt arra a jó kicsi asszonyra, akit a házi gond kötött, míg őneki könnyű alkalmi lehetek rá, hogy jól töltsön egy-egy estét. A felesége bizony csak ritkán juthatott el valahová. Neki elég volt az, ha az ura elmondta az egész színdarabot apróra és olyan részletesen, hogy majdnem végig is játszotta, minthogy emlékezni tudott a szavakra, a hatásos mondásokra, a színészek mozdulataira. Az ajakán csüggő, szavait leső asszonyka szemébe könnyeket csalt az érzékeny jelenetekkel. A vidámakkal megkacagtatta. Az asszony száz színházért sem adta volna, hogy ilyenkor az uracskája nyakába ugorhatott.—Minek nekem egyéb, ha te itt vagy!—mondta nagyon szerelmesen. Egyetlen törekvése az volt, hogy boldog legyen mellette az ura; hogy ő annak az édes fiúnak az őrzőangyala lehessen; egy kicsit a mamája, és nagyon, de nagyon a felesége... Megrakták csöppnyi fészkeket, mint a madár, és dallal a lelkökben, boldogsággal a szívökben, élvezték azt, hogy fiatalok és hogy az egymáséi. Előttök volt az egész titkos, bizonytalan, küzdelmes és érdekes élet, ki tudja mi mindennel tele. De ők csak az örömet és a sikert remélték. Hisz Hadady telistele volt lázas ambícióval arra, hogy íróvá, költővé, nagygyá, igazivá küzdje fel magát; hogy dicsőséget arasson; hogy hírneves legyen, akit a diadalai minden egyébért kárpótolhassanak, amit az élet fájdalmasan mérne rá. És ebben a boldogító reménységében ott volt mellette ez az édes jó asszony, aki csudásan finom megértéssel tudta szeretni a munkáját s olyan szépen, okosan, melegen, lelkesen érdeklődött minden iránt, amit dolgozott, hogy a legkisebb valamirevaló alkotása sem maradt jutalmazatlanul. Első közönsége ez a jó kis lélek volt; ez az okos szent; ez a föltétlenül hűséges élettárs, aki a szépségét, melegségét, gyöngéd simulását, osztatlan ragaszkodását adta neki szerelmes rajongással. Igazi gyöngy volt ez a drága asszony s annyira minden kacérság és hamisság nélkül való, aminőnek a régi nagy mesterek Madonna-képei sejtetik a tiszta női eszményt.

Erről a tökéletes feleségről vonta el most a figyelmét az a másik.

Szinte meghökkent, amikor megösmerte Vári Juditot, a pallagi kasznárkisasszonyt, akibe valaha diákkorában nagyon szerelmes volt. De az élet szétválasztotta őket. Hadady akkor még csak érettségiző diák volt; alig egy-két évvel idősebb Juditnál:—nem lehetett azt végigvárni, amíg számottevő valakivé válik. Ha Judit várt volna is rá, a szülei bizony nem voltak erre hajlandók; nekik nem volt vesztegetni való idejük és habozás nélkül tépték szét a pókhálószalakat, amelyekkel a két gyerekember szíve össze volt kötve. Judit férjhez ment, mert vasfejű apja úgy akarta...

És most, esztendőik sora óta először, megint látják egymást.

Úgy jelent meg Hadady előtt az ő első szerelme, mint az álombeli bolygófény, amely ösmeretlen világok felé csalogat. A következő percben már ott is volt Judit mellett.

—Rám ösmert?—kérdezte az asszony diadalmasan és az ő arcára is szökött egy kis szokatlan pirosság. Azután bemutatta Hadadyt az urának.—A híres író, —tette hozzá, amitől Hadadyn büszke öröm érzete futott végig.—A férjem: Parti János, folytatta;—vállalkozó.—Eljöttünk Pallagról; lehetetlen olyan kisvárosban élni. Itt van lakásunk a Bajnok-utcában; huszonötödik szám, második emelet, szemközt a lépcsővel. (Az urához fordult.) Hadady gyermekkori pajtásom. (Visszabillentette a fejét Hadadyhoz.) Hát magával mi történt azóta, mondja el. Nagyon kíváncsi vagyok; de mindenre ám.

A két úr kezét fogott. Hadady titokban végigvizsgálta Parti Jánost. Hát ez az ura, gondolta kicsinylően. A vállalkozó semmit sem gondolt. Ő biz' nem, sokat tudott arról, hogy ki híres író, ki nem. De a felesége gyerekkori pajtásával barátságosnak illett lennie.

Zoltán felelt az asszony kérdésére.

—Megházasodtam, mondta olyan hangon, amelyben majdnem mentegetődzes volt.—Alig bírt a Judit szemébe nézni. Hisz' valamikor azt esküdték, hogy egymáséi lesznek. Az az eskü most is feszélyezte; pedig Judit szegte meg előbb.

Felvonás közben végigsuttogták az egész szünetet s színház után Hadady előbb hazakísérte Partiékat, csak azután ment a szerkesztőségébe, hogy a kritikát megírja. Olyan is volt az. Igazi robotmunka. Az esze máshol járt. Érezte az asszony kézzszorítását, amellyel elváltak; hallotta a hangját, amikor azzal búcsúzott, hogy: „a vizontlátásra”.—A múlt idők szele csapta meg;—tele volt azzal az orgonailattal, amely már akkor régen is kedvelt virága volt Juditnak.

Otthon fáradtság ürügyével elhalasztotta a darab elmondását.

A felesége megsimogatta a fejét, megcsókolta a homlokát; megigazgatta az ágyát s lefektette, mint

a gyermeket. Csicsijgatta, bubusgatta, kényeztette. Úgy tett-vett körülötte, mintha fehér galamb szálldosott volna a szobáskában, amelynek minden zuga a gondos, szorgalmas, fáradhatatlanul jóságos, gyöngéd kis asszonykéz nyomán szépült.

Hadady lehúnyta a szemét és megpróbálta, hogy csak a feleségére gondoljon. De aztán mégis Juditra gondolt. Felújult a lelkében minden; rég elfelejtett pillanatok emléke tért vissza; kivált az, amikor egy szeptemberi alkonyaton ezt súgta a Judit fülébe: te leszel a feleségem, vagy senki.

Hányszor mondta neki azután borzongó gyönyörűséggel, nagy titokban:—édes kis feleségem! ... És Judit—íme—a másé. És őneki is más a felesége.

Erőnek erejével igyekezett elfordítani a gondolatát ettől a tűnődéstől. Nagy melegséggel, nagy hálával tért vissza a lelke a feleségéhez. Soha senki olyan igazi jó felesége nem lehetett volna;—Judit sem. Ez a meggyőződése megnyugtatta. Lecsillapodva szenderült el.

*

És másnap a gonosz sors úgy akarta, hogy megint összekerüljön Judittal. Az utcán találkoztak. Hadadynak attól dobbant nagyot a szíve, ahogy az asszony megörült neki.—Tegnap nem is beszélgethettünk:—nem lehetett. (Ezt különös nyomatékkal mondta.) Most jöjjön, kísérjen egy kicsit; annyi mondanivalónk van egymásnak.

Félöt tájban történt ez és félhétre volt, mire Hadady a szerkesztőségbe jutott.—Egy sort sem bírt dolgozni. Valahogy elszédelt, tétlenül. És negyednyolckor sietve ment arra, amerre Judit várta. Mert úgy egyeztek meg, hogy hazamenet az asszony még végigsétál a Kossuth Lajos-utcán pontban fél nyolc órakor.

A szerkesztőséget elvihette az ördög. Együtt haladtak a Bajnok-utca felé és Hadady cipelte a Judit csomagjait.—Nem beszéltek sokat; de minden szónak volt valami különös izgató értelme, amit váltottak.—„Hát igazán gondolt rám?...” „Lássa, milyen nyomorult a tehetetlen leányok sorsa...” „Még megvan az az almavirág, amit magától kaptam...” „Én meg a legszebb verseimet magához írogattam...”

Csupa semmi ez így;—de két ember, aki valamikor szerelmes volt egymásba, úgy tudja az ilyen semmiségeket elmormolni, hogy a másikon a hideg-meleg végigszaladgál tőle.—Az ördögnek néha nincsen jobb segítője, mint az emlékezés. Valamire, amire nagyon vágytunk, de ami nem történhetett meg.

Otthon a felesége kérdésére, hogy: „hol késtél, úgy kis uram?” szórakozottan vont vállat. A szerkesztőség nem hivatal, mormolta. Hisz' még benne volt a mormolásban. A tegnapi színházzal pedig megint adós maradt.

A felesége megsimogatta a fejét; megcsókolta a homlokát; megvetette az ágyát s lefektette. Csicsijgatta, bubusgatta, kényeztette. Keresztet vetett rá s betakargatta, mint a kis gyermeket szokás. Meg ahogy az őrangyaloktól várja az ember.

Hadady csöndesen figyelte egy darab ideig ezt az áldott sürgést-forgást, ezt a nemszűnő kedvezni akarást; azután behúnyta a szemét és arra a másik asszonyra gondolt. Most már rá akart gondolni. A képzelődésének ennél kellemesebb izgalmat nem bírt volna táplálékul adni.

Milyen különös, tűnődött félálmban. A feleségem sokkal szebb,—bizony isten!—és engem hogy imád! s mégis Juditra kell gondolnom. A hangját úgy hallom, mintha vadgalamb bűgna. A szemét magamon érzem most is, mintha

megbabonázott volna. Milyen szempár is az, azzal az el-ellobbanó bolygófényvel, amikor a pilláját lesüti.—Darabot kéne írni róla. Az ilyen asszonyról lehet.

Hanem a feleségének egy árva szót sem említett Partiékről. Sem másnap, sem harmadnap. Az asszonyka a szerkesztőségi sok dolognak tulajdonította a szórakozottságát.

Őt magát is nagyon elfoglalta valami sürgős munka, amivel lázasan foglalkozott, ha ráért. Kis babafejűket horgolt. De akkor is egyre csak az urára pillantgatott, aki az íróasztala mellett ült és leste az ihletet. Aki figyelte volna, megérthette, hogy az egész lelkével az urának él. Ha felkelt, olyan volt, mint az arrább röppenő madárka; az urához surrant, megcsókolta és aztán tovább dolgozott.

Zoltán megölelte; végignézegetett rajta és elmosolyodott.—De gömbölyödik maga, édes szívem!—mondta hamiskodó bizalmassággal. Az áldottan áldott asszonyka zavartan borult a nyakába és ott boldogan megpihent. Bizony, sietni kellett azokkal a babaruhácskákkal.

*

A szerkesztőségben pedig folyvást annyi volt a dolog, hogy Hadady napról-napra későn került haza.—Most már rendszeresen találkozott Judittal; ha lehetett, kétszer is naponként: amikor ment és amikor jött.—Egy félreeső csendes utcán vártak egymásra.

Amikor a Hadady száján először kiszaladt ez a szó: te!—Judit megrezzent s ijedten szólott rá: hallgass! nem szabad minékünk egymással így beszélünk.

—De amikor olyan bolondul szerettelek s aztán elvettek tőlem. Sem éjjelem, sem nappalom nem volt miattad. A szívem most is egy seb. S milyen féltékeny voltam! És—most is az vagyok!

—Miért mondod ezt nekem?... Ne tegezz!...

—Tudom is én, hogy miért mondom. De amikor ott, a színházban, megláttalak, az első érzésem megint ez volt. Hát van én nekem eszem?

Judit megállott. Éppen egy lámpa alatt voltak. A szeme világitott, ahogy Zoltánra nézett. Még halaványabb volt, mint rendszeren. Halkan mondta:

—Nincs rá okod. Én csak egyet szerettem életemben...

Hadadyn borzongás futott végig. Nem merte most megkérdeni, hogy kit. Elrémült attól az eszeveszett hamarságtól, amivel mindent mondanak már egymásnak. Pedig otthon várja valaki, aki apró babafejűket horgol s a szent anyaság édes reménységével érzi az ő ideje közelségét; aki a szíve alatt hordja a pici emberfiát, akit istenfiaként imád előre is és akiről annyi kedves szó esik folytonosan.

De azért másnap mégis csak Juditot kereste. S a következő napokon megint... Mindennap azzal ment haza, hogy végét szakítja ennek az örületnek; valahogy elmarad, ritkítja a találkozásokat. De amikor hazulról elindult, elfelejtette minden jó szándékát, minden akaratát... Judit úgy került az útjába napról-napra, mint az esti boszorkánypille, amely surránó villanással jelenik meg a virágok fölött s szíja a lelköket anélkül, hogy leszállana rájuk.

Már második hónapja tartott ez így és Hadady tehetetlen lelkifurdalással szökdösött hazulról, hogy a másikat láthassa. A felesége egyetlen fájdalmas szó nélkül túrta, hogy olyan kevés időt tölt mellette. A hófehér lelkek gyanútalanásával eresztette el; szelíden ölelte meg, szemérmes alázatossággal simult hozzá; csak ennyit mert egyszer mondani, amikor éppen nem nagyon jól érezte magát:—Kis uram, lelkem, ha lehet, győjön haza; olyan nagyon jó most énnekem, ha maga itthon van; nem tudom, mitől félek.

Hadadynak borzasztóan megfájult a szíve. Alig bírt elmenni hazulról; de amikor elment, rohanvást rohant oda, ahol Judit várta. Szentül megfogadta magában, hogy most elmond neki mindent; hogy elszakad ettől a nyűgöző varázstól.—Gyáva gazember vagyok,—szidta magamagát, kínzó lelkifurdalással.

Judit neheztelve fogadta:—Minek váratsz? tudod, mennyire várlak!... Te akartad, te kívántad, te követelted; most megvan a kívánságod. Ne kérdezd az okát. Úgy sem mondanám meg. Nem, igaz, hogy szeretlek; nem akarlak szeretni; csak nem bírok meglenni nélküled. Te se szeress, csak gyere. Nekem ne beszélj szerelemről; annak örökre vége köztünk. Én sohasem voltam igazán a másé a lelkemmel, mindig csak a tied, ezzel érd be.

—Judit, ha ilyeneket mondasz, akkor én nem bírok mellőled elmozdulni. Úgy is az árnyékkodá váltam, mit akarsz még? Pedig ha tudnád, Judit...

Azt akarta mondani: ha tudnád, mit szenvedek én attól, hogy otthon is úgy várnak és az én helyem ott volna; most ezerszer inkább, mint valaha.

De Judit nem engedte, hogy mondja; a szavába vágott.

—Nem akarok én tudni semmit sem... Érezni akarlak. Tudni csak azt akarom, hogy az én számomra is vagy. Úgyis az egész világé vagy és énnekem abba bele kell nyugodnom. A te életed a szabadság; a te erőd a függetlenség; lefoglalni téged nem lehet, nem szabad. De azért én lehetek neked olyan valakid, aki senki sem lehet más a világon. Aki nélkül nem bírsz lenni, élni; nem bírsz alkotni, teremteni; aki nélkül béna vagy és koldus; én lehetek a nemtőd, a lelki szerelmed; a forrásod, amelyből merítesz; a tüzed, amelytől meggyúlsz s amelynél melegszel. Szomjas vágygyal tikkadj utánam és ne remélj mást, mint szenvedést, lemondást. Akkor az enyém vagy; akkor minden leírt sorod az én termésem, ha te gondold is el, mert utánam sír a lelked, akármerre is fordulsz a világon. Ez az örök szomjúság hozzám köt, mert még a reménytelenség is az enyém. Nekem élsz; nekem alkotsz, és én ezt akarom. Azokat a véres gyönyöröket akarom megosztani veled, amelyek akkor fakadnak a lelkedben, amikor az epedés dalait írod a te Elérhetetlenedhez.

Elfojtott zokogásba fuladt a szava. De már előre sietett. Hadady alig bírta a nyomában maradni. Szeretett volna leborulni eléje és ott meghalni... Inkább meg is halt volna, semhogy most panaszkodjék, semhogy most a maga bajával hozakodjék elő.

*

Későn érkezett haza aznap is.

A felesége megsimogatta, megcsókolta a homlokát; csucsujgatta-bubusgatta; csak egy kicsit fáradtabban, mint máskor. Hadady észrevette a bágyadtságát, de nem merte kérdezni, faggatni. Hátha panaszkodik ha sejteti, hogy fáj neki valami olyan is, ami nem testi baj. S ez most borzasztó lenne. Inkább durva önzésére hallgatott s nem kérdezte.

Hanem az éjjel alig aludt. Megesküdött rá, hogy új életet kezd holnapról fogva. Nem lehet az; folytatni, ami most van. Abba bele kell pusztulni.

Elhatározta, hogy reggel orvosért siet. Tanárt hív. Ha most Istenné válhatott volna, az egész mindenséget a felesége lába elé tette volna. Titokban könyezett és átkozta magát, a gyöngeségét. Felfelriadt és hallgatódzott. Csöndes volt az éjszaka, a beteg asszonyka nem is moccant.

A hold bevilágított az ablakon; a szoba derengő fényvel telt meg; sok fehérség látszott az asztalon: az mind babaholmi volt, ahogy az este ott maradt. A fáradt kezecskék mára elpihentek; nem rakosgattak össze mindent úgy, mint máskor.

Hadady nézte a halom kis finomságot; szeme onnan a sarokra tévedt, ahol a bölcső volt, az egyelőre még üres babalakás. A kékselyem mennyezet olyan volt fölötte, mint az égbolt egy kicsike darabja. Angyal hazája lesz az.

Hirtelen elfogta valami nagy, nehéz szívfájás; pedig inkább örülhetett volna a boldog reménykedésnek. De nem bírta szabadulni attól a kegyetlen érzéstől, hogy ezzel a fehér szenttel, aki itt szunnyad mellette, nagy-nagy igazságtalanság történt, ő általa. Régóta nem sírt már. Most felszakadt a lelkéből a mélységes szemrehányás saját maga ellen. Tompán zokogott bele a párnájába. Az asszony gyöngye mozdulatára lélekzet nélkül figyelt... Nem, nem ébredt fel hál' istennek!

Másnap elhozta a tanárt. Az meg is nyugtatta, meg is ijesztette... Mindent rendben talált, csak az asszony szíve ellen volt kifogása. Ez a dobogó gépecske a legnagyobb kíméletet követelte. Ami pedig a golyát illeti, az bizony néha szeszélyes madár; jó lesz résen lenni, hogy illően fogadhassák.

Hadady végigcsókolta a feleségét a feje búbjától a kisujja hegyéig. A szegény kicsi asszony nagyon meg volt hatva. De azért maga küldte az urat:—Menj a dolgod után, szívem; a kötelesség az első. A szomszédné derék, jólelkű, tapasztalt nő, megigértte, hogy akármikor lenne is rá szükség, rögtön átjön.

Most igazán a szerkesztőségbe ment; kapkodva dolgozott valamit, amíg estefelé, a megszokott időben azt nem érezte, hogy ha csak egy másodpercre is, de látnia kell azt a másikat. Csak annyi ideig, amíg megmondhatja neki, hogy mostanában ne várja, nem jöhet; lehetetlen, hogy jöjjön. Ha tudni fogja, hogy Judit nem várja, akkor el bír majd maradni egypár napig. Amíg a nagy bizonytalanság tart odahaza.

De Judit éppen ma nem volt ott.

Talán késett, vagy talán nem is jön ma?

Megnézte az óráját; az ideje itt lett volna, hogy jöjjön. Miért nem jön? Hisz' ma nem várhatja.

Végigfutotta az egész útvonalat, amelyen Juditnak jönnie kellett volna. Tikkadtan fordult vissza azután és elszánta rá magát, hogy most már hazamegy. Az utca sarkán még egyszer megállott. Valakit látott, akinek utána szaladt; nem ő volt... A lába a földbe gyökeredett. Azzal biztatta magát, hogy iszen van még ideje és a legrosszabb esetben is bérkocsiba ül, úgy nyeri meg az elvesztett negyedórát. Az utolsó percben, amikor már éppen inteni akart egy ácsorgó kocsisnak, meglátta Juditot. Nem volt egyedül. Az ura kísérte. Most mit csináljon!... Az asszony titkosan intett neki; oda idézte magához. Fellélezett... Arra tartott és hozzájuk csatlakozott. Parti megörült neki; rögtön karonfogta, lefoglalta; vitte magával s hívta, hogy vacsoráljon velök egy vendéglőben. Most már tudott róla egyetmást a felesége révén és barátkozni óhajtott vele... Majd össze ismerkednek az asszonyok is. Nagyon kedves lesz az.

Hadady idegesen hallgatta; a vacsora elől menekülni akart... Ma nem lehet; éppen ma lehetetlen.

De az asszony talált egy pillanatot, amikor odasúgta:

—Akarom, hogy gyere; éppen ma akarom, Hát ment. Sipotó lélekzettel, magamagát utálva, mégis ment. Mintha gép lett volna, amelyik nemsokára lejár és akkor összeroppan.

Vacsora alatt folyvást az asszonyt leste. Nem mert Partira nézni. Attól félt, előnti a düh és torkon ragadja, fojtogatja... Az asszony szeme csittította, csillapította:—Vigyázz, te eszeveszett!

Hihetetlen, mi mindent tud egy pár asszonyszem némán is mondani.

Parti meglátott valakit, akivel dolga volt. Odament és addig magokra hagyta őket. Hadady ontotta magából a feltörő szemrehányást:—Miért hoztad magaddal? Beszélnem kellett volna veled; én most egy darabig nem jöhetek...

—Dehogyan nem jössz,—vágott a szavába az asszony;—jössz, mert én akarom. Délután vártalak; én sem tehetem mindig azt, amit szeretnék: néha az ördögnek is gyertyát kell gyújtani.

—Nem jöhetek, Judit! A feleségem miatt...

—Hallgass énnem róla. Azt hiszed, én nem halok bele abba, hogy téged más asszony szerethet? Véres könyeket sírok...

—Judit, csak ma ne beszélj így; ne vedd el az eszemet egészen. Gyötrelmes gyönyör minden szavad, de csak ma ne, Judit, csak ma ne. Inkább küldj el, kergess el, eressz haza szépen.

—Eredj.

—Ne így!... Mondd, hogy megértesz; hogy sajnálsz; hogy jó akarsz lenni hozzám; eressz el szelíden, jóságosan, gyöngéden,

—Menj. Hagyj itt—neki!

—Judit!!

—Ne nézz rám úgy! Tudhatod, hogy nem mondom komolyan. De nem bírlak elengedni. Éppen ma nem.

—Miért éppen ma nem?

—Mert ma érzem úgy, ahogy még soha, hogy szeretlek.

A levegő szinte sistergett az ajka körül, olyan forrónak érezte azt Hadady.

Parti jött, szerencsére... Jó hírt kapott. Ragyogott az arca. Pezsgőt rendelt. Hadady összerezzen. Megmozdult, szökni akart. Az asszony szeme azt Parancsolta neki: maradj!... Feléje nyújtották a pezsgős poharat. Ivott.

A második pohár már könnyebb volt. A harmadik még könnyebb... Jóval éjfél után kísérte haza Partiékát. Az asszony az egész úton úgy simult hozzá, mintha ő lett volna az ura. Parti nem törődött vele. Be volt csípve.

Végre maga maradt az utcán. Körülnézett. Esmélt.

Rohant egy bérkocsiállomásra.

A kocsisnak dupla bért ígért, csak hajtson, ahogy bír...

*

Lelkendezve nyitott a lakásába, ahol idegenek fogadták, megdöbbsent,

szomorú ábrázattal.

A szomszédasszony eléje sietett.

—Ó uram, csak egy félórával jött volna hamarabb. Akkor még élt. Olyan nagyon várta!...

Nem bírta folytatni, sírva fakadt.

Belülről rekedt gyereksírás hallatszott ki.

Hadady betámolygott. A szegény kicsi asszony nagyon halaványan és mozdulatlanul feküdt a fehér párnán,—mint egy szál hervadt liljom.

Az ura csak állott és vacogott, mintha a hideg lelné. Valamit mormolt. Nyögött. Imádkozott. Valakihez könyörgött; valakitől búcsúzott. A bölcsőnek feléje, sem nézett; behúzódtott lassan a szomszéd szobába, ahol annyit voltak együtt; ő az íróasztala mellett; a szegény kis asszony pedig a kézimunkájával, és folyvást őt nézte; minden mozdulatát leste.

Leült ahhoz az íróasztalhoz és megírta sebtében egy táviratot; volt egy asszony testvére, azt hívta. Azután elszántan vette elő a revolverét s a csövét a halántékára illesztette.

Egy angyal, meg egy démon állott mellette abban a pillanatban. Mind a kettőt látta. Meg is ösmerte mind a kettőt.

De a következő percben összefolyt előtte minden és megnyomta a ravaszt.

IZGALOM A TANYÁN

A nagy tél beszorította az embereket a tanyára: Csak így röviden mondták, pedig az a „tanya” nem olyan közönséges tanya volt, amilyen a szegény emberé szokott lenni, aki ha kiszorul a faluból a földecskejére, hát ott paticsból ver egy ilyen-olyan viskót, befödi szalmazsuppal (jobb híjján). Melléje ragaszt valami alfélét, a viskót vagy bemeszeli, vagy nem; ültet a viskó hátuljához néhány akáccsemetét (ha ugyan ültet); s ha még kutat is sikerül neki ásni a kerítetlen udvarra, akkor kész a tanya.

Mondom, ez nem ilyen egyszerű tanya volt, hanem egész telep, ahol rendes verandás háza volt a „tiszt úrnak”; több épület szolgált cselédlakásnak; voltak istállók s ólak, sőt magtár, meg góré is volt. Az egész egy kis falu képét mutatta, kivált minthogy a nagy kert elején, a dombon, kápolna keresztjén csillant meg derült időben a napsugár. A tanyai cselédség minden második vasárnap misét hallgathatott ott.

A nagy tél itt olyan volt, hogy a hóban még az ökör is csak nehezen bírt lépni; megkellett szüntetni minden külső munkát; még csak trágyát hordani sem lehetett a földekre, mert eldőlt a jószág a terhes szekérral a mély hófuvatagokban. Így hát nem volt egyéb mit tenni, mint őrizni a „tanyát” és akörül találni holmi egymás tenni-venni valót. Fát hasogattak az emberek; megtisztogatták a bundásszűrű jószágot; kukoricát morzsolgattak; szecskát vágtak; foglalkoztak valahogyan, ahogy éppen lehetett; s akinek már semmi munkaféle sem jutott, az ácsorgott, pipázott, nézelődött.

Valami sok néznivaló nem volt, de akinek egyéb mulatsága nincs, annak az a csekély színház is megteszi, amit a mindenféle tanyai „féreg” mozgolódása kínál. Például a varjaké, amelyek megjönnek erős téllel az isten tudja honnan és ellepik a tanyai szemétdomb környékét; meggondoltan lépegetnek a hóban és örökké keresnek-kutatnak valamit, amit el lehetne nyelni. Olyan különös, gubbasztó halálmadarak ezek a csupaszsájú fekete varjak ilyenkor. Lomha repüléssel lendülnek arrább; fáradtan ereszkednek lefelé s végül szinte leesnek inkább, semmint leszállnak; némelyik óraszámra ül a zúzmarás galyak közt, gömbbé zsugorodva, mintha a fehéren csillanó, tündéri zuzmaralombozattal ékes fának, nagy fekete virágai volnának. A varjak hang nélkül suhannak; egyik jön, másik megy; aztán egyszerre seregestül kél fel, hogy újra leszállingózzék, minden rendszer és minden igazi összetartás nélkül. Ámbár sokan szeretnek együtt lenni, de nincs köztök kettő, amelyik egymáshoz húzna. Néha szárnyra kap valamelyik s elválik a tömegeből másfelé, úgy hogy vissza sem jön.

Mindezt el lehet nézni annak, aki nem únja.—De van egyéb is, más elevenség is;—a pipiskék, a sármányok, a cinkék... Ezek mind a téli tanyakörnyék rendes hozzátartozandóságai. A verebokról nem is szólva. Közülök a cinkék ilyenkor a kert madarai, a többi az udvaré. A hulladék-féle csalogatja együvé szegényeket. De ki gondol arra, hogy ők „szegények”, amikor hallja a pipiske

vidám tyürütyütyűjét s látja a citromsárgán ragyogó ékes sármányokat, amelyek őszi nyárfalevél színével szálldosnak le a fáról, a sövényről, a többi szárnyas proletár közé. Hang kevés van; a kuvasz csöndes, nincs kit megugasson; hisz ilyenkor még a garabonciás diák sem vándorol.

Gebe írnok úr a hízóknál mulatozott egy kicsit, azoknak a rőfögése kísérte egyik óltól a másikig: megvakargatta a rózsaszín pofájú Yorkshirek széles szalonnás hátát; azok kéjesen csemcsegték rá és szuszogva, fújva hálálkodtak neki. Csak akkor térült el tőlök az írnok figyelme, amikor felharsant a tisztí udvar felől az öreg Mári vészvijjogása:—Jaj, hogy a menykő csapja agyon, hát nem itt járt már megint? hát nem megfojtotta a legszebb plymuth jércénket, a bestelélke?!... A nagy siránkozást többszörös szidalom fűszerezte és Gebe Karcsi mintha a saját nevét is hallotta volna a vén cseléd szájáról. Hogy annak az írnoknak is mjndenre futja az idejéből, csak ezzel a baromfigyilkos görénnyel, vagy miegyéb istenátkával nem bir; s a többi...

Az írnok arra sietett, ahol Mári jajongott. Az elkeseredett nőszemély zászlóként lengette feléje a megfojtott plimuthot. Biz az idei jérce létére volt akkora mint egy nagy magyar kakas. Kár volt érte, hogy olyan csúf halállal végezte. Át volt harapva a torka; sőt a feje sem volt a nyakán; kiszítta a vérét valami bitang gyilkos.

Gebe rögtön tudta, mi lehetett az, Mondta is. Nem görény a bűnös, Mári néni, hanem nyest; kövi nyest; láttam már a nyomát.

—Ütötte is a nyomát.—bottal úgy-e?—csúfolódott a bizalmasságra kapott öreg házibutor.—Már látom el kell hivatni az erdész urat, hogy itt rend legyen egyszer; hogy meg ne egyen bennünket a farkas. Ha én az úrfi volnék, már régen széthánytam volna ezt az egész tanyát; a farakásokat, ni, ott az istálló mögött; bizonyosan abban bújkál a nyest, vagy mi a csuda. De persze, sok a dolgunk, minduntalan meg kell tömni a pipát úgy-e? Pedig itt van a sok jó kutya, amivel nyestet lehetne fogni: gyere ide Kormos! Bundás! Harcsa! Hektor! Kuszuri! Puszuri! hej ide, mind-mind!

Olyan különös hívással sikogta el ezeket a kutya neveket, hogy egyszerre ott volt a féltucat mindenféle kutya s eb, körülötte. Kormos, Bundás, Harcsa, megannyi lompos kuvasz; Hektor, a kasznár úr vizslája és Kuszuri meg Puszuri, két kaján pofájú ravasz „dakli”.

Erre a hívásra a poklok fenekéről is megjöttek volna, mert ilyen hangon szokta őket „Mári mama” (a kutyák számára az volt) ebéd idején összecsóditeni. A kuvaszok a farkukat csóváltgatták és maguk elé eresztették Hektort; tudták már az illendőséget, hogy azé az elsőség. De a két dakli nem igen respektálta a vizsla-arisztokratságot, hanem csak ráugrált Máriára s meghengergőzött a mamuzsán, amelyet télen papucskepen viselt.

—No, itt vannak!—bízatta az írnokot;—ha még ez a hadsereg sem elég egy rongyos nyestnek, akkor nem is vadász maga! Jaj, szegény, kedves, szép jércikém, jaj!...

Gebe gondolt egyet.—Jól van no,—mondta,—széthajigáltatom a rózsét, legalább lesz dolog vele, ha megint össze kell rakni. Ki az ördög tudja azt, hol bujkál azóta az a bitang kis hóhér?

Nagy immel-ámmal és édeskevés reménységgel mondta. De a véletlen éppen a legjobbkor avatkozott bele a dologba. Futvást jött a kis kanász és lihegve újságolta, hogy a disznóólból egy fehérhasu vadmacskát kergetett ki, amelyik egyenest a rőzse alá szaladt.

Egyszerre kiáltotta az írnok is, Mári is: a nyest.

Most már hiteles alapon lehetett elindulni. Gebe kedvre kapott. Összecsóditette hirtelenében a béreseket; azok jobbára úgyis csak a napot lopták. Kihozta az irodából a puskáját, amelynek ugyan csak egy kakasa volt, ellenben a másik csóhoz szolgáló ravasz el volt törve. Hja! így van az, ha tilalmas a vadászat az urasági birtokon; minek legyen akkor becsületes puskája az írnoknak?

Mári bízatta a kutyákat:—Oda menjetek ni, az írnok úrhoz; ha megfogjátok a nyestet, olyan csontokat kaptok, hogy megfulhattok tőle.

A puska láttára a vizsla, meg a két dakli mindjárt érdeklődéssel csatlakozott Gebéhez; a kuvaszok hátul maradtak, de látszott rajtuk, hogy a szokatlan készülődés felkeltette a kíváncsiságukat. A béresek vasvillával vonultak ki, és a tanyai karaván, megértvén, miről van szó, csakhamar elindult „nyestet fogni”.

*

A havon félreismerhetetlenül látszottak a nyest egészen friss, kicsi kéznyomai.

Alig hogy a daklik azt megérezték, csaholva bukdácsolnak előre a rózserakás felé, ahol a gonosz vérszopó elrejtőzött.

Most már bizonyosra lehetett venni, hogy nem hiába leszen a fáradság, amivel a rózserakás széthajigálása jár. A béresek, az áldomás reményében, jókedvvel láttak a munkához. A rózserakás, amely akkora volt, mint egy kisebb kunyhó, gyorsan apadt a villák kitartó piszkálódása folytán. A daklik roppant nagy mulatságot szereztek az embereknek, mert folyvást nyefegtek, vakogtak, csahintottak; jelezték, hogy éreznek valamit; bebujtak a réseken a rózse közé és ott bujkáltak a lehetetlenül keskeny alagutakon, amelyen néhol átfurakodni sem bírtak, s olyankor keservesen jajgattak, vonítottak.

Hektor úgy szaladgált a rózserakás körül, mint az a bizonyos kotlós tyúk a tó körül, amikor récefiókái magára hagyták. A vén vizslát is megbolondította a folytonos izgulás, amit a daklik árultak el; szűkölve nyugtalankodott és mindenképpen részt szeretett volna venni a mulatságukban; de biz az ő nagy teste sehogysen férhetett a rózse nyílásai közé. A kuvaszok meg sem kíséreltek ilyesmit, hanem körülállták a terepet és ráncolt. homlokkal, hegyezett füllel lestek azt a pillanatot, amikor rájuk kerül a sor a nagy atak végén, ha majd izzé-porrá kell szakgatni a szorongatott nyestet.

Akkora volt a mozgás és a zaj, hogy az egész tanya apraja és asszonyféléje odagyülekezett a nyestfogókhoz. Gebe egyre kergette őket: menjetek innen, mert ha kiugrik, én odalövök; közétek ugrik, közétek lövök!...

A varjak arrább húztak és az akol táján telepedtek le újra. De máskülönben nem mutattak ijedtséget. A rózserakás fogyott, de a másik oldalon, ahová áthajigálták, viszont növekedett. Adaklik előkerültek valamelyik zugolyból és szófogadatlanul kerestek másik, alkalmasabb utat befelé. Hiába mutogatta nekik Gebe, hogy: itt, itt Kuszuri, Puszuri!—nem hallgattak rá; oda se hederítettek; csak egymással törődtek, egymással, diskurálgattak kutyanyelven; furcsán poszogtak, nyafkáltak; összeszaladtak s a saját eszök szerint csinálták meg a haditervöket, amelytől az írrok kedvéért egyáltalában nem voltak hajlandók eltérni. Nyilvánvaló volt, hogy érzik a nyestet és hogy nagyon szeretnék megropogtatni a derekát. A nyest pedig éppen ezt nem szerette volna. Bújt is előlük, mint a csík. Sokkalta vékonyabb természetével játszva csúszhatott át a legkisebb nyíláson is és szó sem lehetett arról, hogy a daklik a rózse közt elcsípjék. De azért nagy hasznára voltak az „üzlet”-nek, mert folyvást jelezték, hogy hol bujkál a nyest; hol kell tehát jobban dolgozniuk a rózsebontogatóknak.

Ugy fogyott a viskónyi rakás, hogy már minden pillanatban a pusztá földig juthattak az emberek s a nyest előpattanhatott. Ámbár tél volt, mégis csurgott a veritek az erőlködő béresek homlokáról. Még Gebének is melege lett az izgatottságtól. A sok kutya egyre ott lábatlankodott előtte, körülötte; majdhogy fel nem buktatták, annyit bujkáltak át a lába között. Hektor üvöltésszerű hangokat hallatott időnkint; a kuvaszok vadul morogtak; a béresek nekihevílten káromkodtak; Mári néni már harmadszor futott ki a konyhából, amelyet csak így részletekben mert magára hagyni, és lázasan tudakolta: Na, mi lesz már? Megvan-e már?... el ne ereszsziék, a jóságos Istenért!...

Senki sem hallgatott rá. Mindenkit sokkal jobban elfoglalt a maga feladata, semhogy a meddő kérdések özönére felelhetett volna.

A rózsegalyak csak úgy röpködtek hátrafelé: a daklik örülten nyugtalankodtak és néha olyan visítást műveltek, hogy azt lehetett volna gondolni, talán felébredt bennök a vetélytársi gyűlölet és egymást fojtogatják.

Az egész rózserakásból egyetlen tömb volt még hátra; akkora mint egy petrencére való szénacsomó. Az alatt kellett lenni a bujkáló gonosznak. Annak az utolsó rakásnak a széthányása már olyan lázasan történt, hogy a nyest maga is megbolondulhatott a sok kiabálástól, ugatástól, csaholástól.

—No most! no most! ehol van!—orditozták a béresek egyszerre; és a következő pillanatban a gummi-rugalmasságú, kígyótestű kis bestia kipattant az utolsó rózseágak alól és acélos két-három szökéssel odaát termett az új rózserakás alatt, amelyet vagy egy óra óta hánytak egymásra az izzadó béresek.

Mindenki elképedve kiabált. Azután a megdöbbenés csendje következett s csak a daklik őrjöngtek azon a ponton, ahol a nyest eltűnt.

Mári néni éppen akkor tipegett elő megint a konyhából:—Megvan?!—kérdzte reménykedve.

—Meg ám,—mondta Gebe fanyarul,—ehol van ni, a rózse alatt, hányja szét, ha akarja.

A tanyai kolomppal kongatni kezdte a bakter a déli tizenkét órát. A béresek összenéztek.—Gyerünk tán ebédelni—indítványozta valamelyik.

Gebe bólintott.

—Még ha az egész tanyát nekem adják, akkor sem fagyoskodok itt az ácsorgásban tovább.

Előre Kormos, Bundás, Harcsa!... Hektor! Kuszuri! Puszuri! Mári néni vár benneteket; aló mars, az Árgyilustokat!...

A sok kutya még tétovázott. Kivált a daklik nem akartak belenyugodni abba, hogy vége legyen a mulatságnak. Gebe sem volt rest; felkapta rozoga puskáját s odadurrintott vele egy áthúzó varjura.

Persze, hogy elhibázta.

De a kutyák rögtön szanaszét futottak. A kuvaszok ijedten; a vizsla abban a hitben, hogy „apportírozni” kell neki valamit; a két dakli meg arra gondolhatott, hogyan srétezte meg őket a minap tekintetes Gebe írnok úr, nyúl helyett.

A nyest rőzserezidenciája körül csakhamar csend és békesség volt.

Tartalomjegyzék

1. A nagyasszony házasít	5
2. Lepkék a rózsa körül	18
3. Lecke	28
4. Tavaszi este	35
5. Játék a tüzzel	42
6. Övök a világ	52
7. Vacsoraközben	59
8. Egymás özvegyei	66
9. Vége a játéknak	75
10. Szép asszony esete	81
11. A grófné	88
12. Lángoló kézcsókok	96
13. Veszedelem az erdőn	104
14. A szerelem hangjai	112
15. Egy kis fenestrálás	121
16. Zulejka	130
17. Oda a millió	138
18. Párbaj fegyver nélkül	145
19. Bogáti babonája	152
20. Gyuri bácsi	159
21. A másik miatt	166
22. Izgalom a tanyán	180

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAGYAR ÉLET:
ELBESZÉLÉSEK ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation

of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United

States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the

work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project

Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™

concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.